

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

73. ISTUNGJÄRK

11.–14. mai 1992

SISUKORD

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 73. ISTUNGJÄRK ESIMENE ISTUNG

11. mai 1992	3
Istungjärgu päevakorra kinnitamine	3
Jaak Kirikali nimetamise kohta Eesti Vabariigi Riigikohtu esimeheks.....	7
Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu teise lugemise jätkamine	12
Ametiisikute osalemisest ettevõtluses	29

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 73. ISTUNGJÄRK TEINE ISTUNG

12. mai 1992	36
Päevakorralised avaldused.....	37
Eesti Kaubandus-Tööstuskoja seaduse eelnõu esimene lugemine	50
Eesti Vabariigi seaduse "Avalduste esitamise tähtaegade ennistamise korrast õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamisel ja kompenseerimisel" eelnõu esimene lugemine	59

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 73. ISTUNGJÄRK KOLMAS ISTUNG

13. mai 1992	64
Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu teise lugemise jätkamine	65
Saadikurühmade "Keskfraktsioon" ja "Põllumeeste Kogu" poolt Eesti Vabariigi Valitsusele esitatud arupärimine põllumajanduspoliitika kohta.....	85

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU 73. ISTUNGJÄRK NELJAS ISTUNG

14. mai 1992	101
Eesti Vabariigi liikluskindlustusseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi liikluskindlustusseaduse rakendamise kohta" eelnõu esimene lugemine	102
Eesti Vabariigi rahaseaduse eelnõu esimene lugemine	106
Eesti Vabariigi seaduse "Eesti krooni tagamise kohta" eelnõu esimene lugemine	113
Eesti Vabariigi välisvaluutaseaduse eelnõu esimene lugemine.....	126
Eesti Vabariigi jäätmeseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi jäätmeseaduse kehtestamise kohta" eelnõu teine lugemine.....	140
Soodustingimustel vanaduspensionide seaduse eelnõu teine lugemine	145
Eesti Vabariigi väljateenitud aastate pensionide seaduse eelnõu teine lugemine.....	148

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

73. ISTUNGJÄRK

ESIMENE ISTUNG

11. mai 1992

Istungjärgu päevakorra kinnitamine

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere päevast, head kolleegid! Kas võib istungjärgu tööd alustada? Asugem töökohtadele ja kontrollime kohalolekut. Kohaloleku kontroll. Kohal on 68 rahvasaadikut, puudub 30.

Lugupeetud kolleegid! Enne, kui me läheme päevakorra juurde, võtame nii valitsuselt, rahareformi komiteelt kui ka rahvasaadikutelt vastu mõned seadusandlike aktide eelnõud. Alustame valitsusest. Ma paluksin hr. riigiministri asetäitja kõnetooli.

E. Bekker

Austatud Ülemnõukogu saadikud, lugupeetud Ülemnõukogu juhatuse esimees! Vabariigi valitsus on teinud mulle ülesandeks teile üle anda Eesti Vabariigi pankrotiseaduse eelnõu. Seaduseelnõu kannab ette justiitsminister Märt Rask.

Järgnevalt annab valitsus teile üle haldusõigusrikkumiste seaduse eelnõu ja haldusõigusrikkumiste seaduse rakendusotsuse projekti. Ettekande eelnõu ja rakendusotsuse kohta teeb justiitsminister Märt Rask.

Järgnevalt esitame teile Eesti Vabariigi väärismetalltoodete proovi seaduse eelnõu. Ettekande teeb hr. Rein Saaliste.

Järgnevalt esitame teile Eesti Vabariigi mootorikütuse aktsiisimaksu seaduseelnõu ja seaduseelnõu muudatuste tegemise kohta Eesti Vabariigi aktsiisimaksu seaduses. Selle kohta teeb ettekande rahandusministri esimene asetäitja Enn Roose.

Ja lõpuks esitame teile kiireloomulise küsimusena eelnõu muudatuste tegemise kohta ettevõtteseaduses. Selle eelnõu kannab ette rahandusministri esimene asetäitja Enn Roose.

Juhataja

Aitäh! Kiireloomulise seaduseelnõu kohta määrame juhtivkomisjoniks eelarve-majanduskomisjoni. Hr. Reinson, ei ole vastuväiteid? Eelarve-majanduskomisjon on

juhtivkomisjon. Teiste, normaalprotseduuris üle antud eelnõude juhtivkomisjonide kohta võtame otsuse vastu juhatuse homsel istungil. Ja nüüd ma paluksin kõnetooli hr. Siim Kallase, kes annab rahareformi komitee nimel üle mõned seaduseelnõud.

S. Kallas

Kõrgestiaustatud Ülemnõukogu! Rahareformi komitee on volitanud mind teile üle andma neli seaduseelnõu, mis on hädavajalikud läbi arutada ja heaks kiita veel enne rahareformi. Me esitame paketi seaduseelnõusid. Dokumendid on valminud koostöös rahvusvaheliste ekspertidega, need on rahareformi komitee heaks kiitnud. Seadused Eesti krooni tagamise, välisvaluuta regulatsiooni kohta ja rahaseadus, samuti Eesti Vabariigi pangaseaduse parandused ja täiendused on miinimum, mida vajame ka rahvusvahelise toetuse saamiseks pärast rahareformi. Rahaseadus on kutsutud legaliseerima Eesti krooni kui rahvuslikku valuutat, sätestab tema õigusliku seisundi ja krooni käibelelaskva panga eriõigused. Seadus krooni tagamise kohta sätestab Eesti krooni kui stabiilse ja usaldusväärse raha õigusliku kaitse. Välisvaluutaseadus püüab korrastada välisvaluutaga seotud tehingutes valitseva rublatsooni kaootilised suhted vastavaiks tsiviliseeritud raha- ja pangasüsteemile. Pangaseaduse parandused on koostatud üheskoos Saksamaa keskpanga ekspertidega, kes töötasid koos Eesti Panga spetsialistidega aprillikuus Eestis.

Ma tahaksin rõhutada eelnevalt mõnda momenti, natukene kuritarvitades võib-olla seejuures teie aega. Me peame eriti tähtsaks seadust Eesti krooni tagamise kohta, mis sätestab põhimõtteliselt Eesti krooni konverteeritavuse. See on tee, mis on mõnevõrra raskem, mõnevõrra aga kergem ja see annab meile võimaluse viia kiiresti ellu rahareform ja tuua Eesti majandusse usaldusväärne rahaühik.

Võin veel lisada seda, et selles seaduses on ka üks punkt, mille kohta saavutasime kokkuleppe reedel, külastades Saksamaa keskpanka Bundespanka, et Eesti kroon siduda Saksa margaga.

Rahareformi komitee mõistab täielikult, millisesse keerulisse olukorda me teid asetame, esitades palve vaadata kiireloomulisena läbi mitu väga kaalukat seaduseelnõu. Samas ei pea me õigeks dekreetidena nende dokumentide kiirendatud ja lihtsustatud korras heakskiitmist rahareformi komitees, mille kohta on üpris tungivalt positiivseid arvamusi avaldatud. Demokraatlikud riigid respektierivad seaduslikkust ja parlamenti. Ma arvan, et seda teeb ka rahvas. On kaks eri asja, kui krooni kohta tehtavad tähtsamad otsused on administratiivsed, rahareformi komitees tehtud või seadusandja poolt seadustena heaks kiidetud. Viimane tähendab, et krooni tagab ühiskond oma poliitiliste jõudude esindatuse kaudu parlamendis. See tekitab suurema turvatunde meis endis ja loob usalduse rahvusvahelises plaanis. Nii. Ma

annaksin need dokumendid teile üle. Oleks hea, kui te neid kõiki käsitleksite kiireloomulistena.

Juhataja

Suur tänu! Tundub, et siin ei ole kahtlust – juhtivkomisjon on eelarve-majanduskomisjon. Ja nüüd palun kõnetooli Marju Lauristini.

M. Lauristin

Lugupeetud Ülemnõukogu! Lubage mul üle anda eelnõu Eesti Vabariigi täiskasvanute koolituseaduse kohta. Eesti ühiskonnas toimuvad praegu kiired muutused kõigis eluvaldkondades ja ka sellega ähvardavad sotsiaalsed muutused, tööpuudus jne. See kõik teeb täiskasvanute täienduskoolituse ja ümberõppe oluliseks probleemiks. 1992. aasta jaanuaris maaelu ekspertide poolt läbiviidud uurimuse tulemusena koostatud Eesti haridust analüüsiva dokumendi järelduste hulgas on üks tähtsamaid see, et Eesti vajab kiiresti kaasaegset, Lääne kogemust arvestavat ümberõppe ja täiskasvanute koolituse süsteemi.

Paraku haridusministeeriumi poolt üle antud haridusseaduste pakettis vastav eelnõu puudus. Sellest tulenevalt on nüüd mitu kuud tegutsenud ühiskondlik töögrupp. Ta on töötanud haridusministeeriumiga kooskõlastatult.

Sinna on kuulunud mitme haridusest huvitatud partei esindajad, aga ka täiskasvanute koolitusega tegelevate õpiliitide ja muude haridusasutuste esindajad, samuti Tartu Ülikooli, Pedagoogilise Instituudi (Pedagoogilise Ülikooli) esindajad.

Nüüd on mul rõõm öelda, et see eelnõu on saanud valmis. See on kooskõlastatud ka haridusministeeriumi, majandusministeeriumi ja rahandusministeeriumiga ning loodan, et see leiab ka meie hariduskomisjonis soodsat vastuvõttu. Nii saame haridusseaduste paketti täiendada selle väga olulise eelnõuga. See läheb menetlusse tavalises korras.

Juhataja

Suur tänu! Tegemist on normaalprotseduuriga, juhtivkomisjon määratakse juhatuses istungil homme.

Kolleegid, tuleme nüüd päevakorra projekti juurde. Menetluses olevate päevakorrapunktide osas muudatusi ei ole. Niisiis langetame täiskogu otsused juhatuses poolt vastu võetud otsuste kohta ja nimetame neid nii nagu me viimastel istungjärgudel oleme teinud: juhatuses otsus nr. 1, nr. 2 jne. Täna on meil neid neli.

(Aplaus.)

Alustame juhatuses esimesest otsusest. Kontrollime kohalolekut. Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 24.

Kolleegid, enne, kui me jätkame päevakorra kinnitamist, tervitame aplausiga Mari Vabariigi parlamendidelegatsiooni, kes praegu on rōdul. (Aplaus.)

Suur tänu! Lugupeetud Ülemnōukogu! Kes on selle poolt, et kinnitada juhatuses otsus nr. 1, mis puudutab tubakaaktsiisi seaduse eelnōu? Selle ettepaneku poolt on 54 rahvasaadikut, vastu on 7, erapooletuks jai 4. Juhatuses esimene otsus on kinnitatud.

Lugupeetud Ülemnōukogu! Kes on selle poolt, et kinnitada juhatuses otsus nr. 2? Selle ettepaneku poolt on 59 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 2 jaid erapooletuks. Juhatuses teine otsus on kinnitatud.

Lugupeetud Ülemnōukogu! Kes on selle poolt, et kinnitada juhatuses otsus nr. 3? Selle ettepaneku poolt on 60 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 2 jaid erapooletuks. Kolmas otsus on kinnitatud.

Lugupeetud Ülemnōukogu! Kes on selle poolt, et kinnitada juhatuses otsus nr. 4? Selle ettepaneku poolt on 60 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuid ka ei ole. Juhatuses neljas otsus on kinnitatud.

Head kolleegid! On ettepanek kinnitada päevakord vastavalt teie kās olevale projektile. Genik Israeljan.

G. Israeljan

Lugupeetud spiiker! Kāesoleva aasta 26. veebruaril tegi Ülemnōukogu istungjark Eesti Vabariigi Valitsusele ūlesandeks esitada kuu aja jooksul dokument, mille alusel saaks kontrollida kodakondsuse saamise taotluse esitanud Eesti Vabariigi mittekodanike eesti keele oskust. Miks teie kui spiiker pole senini kontrollinud otsuse taitmist? Me ootame juba 2,5 kuud seda dokumenti.

Juhataja

Kolleeg Israeljan! Spiiker on seda asja kontrollinud Asjaolud on sellised, et valitsus esitas selle eelnōu kiireloomulise kūsimusena. Kūsimust arutati juhtivkomisjonis, ōiguskomisjonis, kelle arvamus on negatiivne. Kuid tōo selle eelnōu kallal kāib, nii et kontrolli alt see vāljas ei ole. Vaatame, vōib-olla tōstatatakse kūsimus veel sellel istungjargul taisykogu ette, et pāevakorda taisyendada. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Härra spiiker, kas teile ei näi, et õiguskomisjoni ees tuleb tõstatada küsimus, mida teha valitsusega, kes ei täida Ülemnõukogu otsuseid? Võib-olla pakub lahenduse välja õiguskomisjon, kui ta valitsuse ettepanekud tagasi lükkas? Tänan!

Juhataja

Ma kaalun hr. Lebedevi ettepanekut. Esimesel võimalusel käsitlen seda teemat õiguskomisjoni liikmetega. Kolleegid, ma paneksin päevakorra hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et kinnitada 73. istungjärgu päevakord vastavalt teie käes olevale projektile? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 63 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 4 jäid erapooletuks. 73. istungjärgu päevakord on kinnitatud. Kolleegid, täna on väga pidulik päev. Meie rõdul on Läti Vabariigi Ülemnõukogu sotsiaalkomisjoni ja rahvussuhete komisjoni esindus. Tervitame Läti Vabariigi parlamentääre.

Jaak Kirikali nimetamise kohta Eesti Vabariigi Riigikohtu esimeheks

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimees hr. Arnold Rüütel taotleb käesoleva istungjärgu päevakorra täiendamist ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Riigikohtu esimehe nimetamist. Hr. Rüütel pakub sellele kohale välja hr. Jaak Kirikali kandidatuuri. Selle eelnõu kohta on langetanud oma positiivse otsuse Ülemnõukogu õiguskomisjon, olles juhtivkomisjoni rollis. Õiguskomisjon soovib täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda, kuid otsuse langetab täiskogu, mille ma ka hääletusele panen.

Kolleegid, viime veel läbi kohaloleku kontrolli. Kohal on 73 rahvasaadikut, puudub 25. Kas teile kõikidele on eelnõu kätte jagatud? Kohe jagatakse, ma niikaua ootan.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et täiendada käesoleva istungjärgu päevakorda ühe kiireloomulise küsimusega, mis käsitleb Jaak Kirikali nimetamist Eesti Vabariigi Riigikohtu esimeheks? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 60 rahvasaadikut, vastu on 2, 3 jäid erapooletuks. Päevakorda täiendatakse.

Ja ma paluksin kõnetooli hr. Kirise. Vabandan, hr. Rüütel! Hr. Kiris täidab täna teist rolli.

A. Rüütel

Lugupeetud Eesti Vabariigi Ülemnõukogu liikmed! Vastavalt möödunud aasta 23. oktoobril siin saalis vastu võetud kohtute seadusele ja selle rakendusotsusele peab käesoleva aasta 1. juulist Eesti Vabariigis käivituma uus kohtusüsteem. Selle süsteemi kõrgemaks kohtuorganiks on Riigikohus, mille eesotsas on Riigikohtu esimees. Riigikohtu esimehe peab ametisse nimetama Eesti Vabariigi Ülemnõukogu. Üleminek uuele kohtusüsteemile, mis on fikseeritud ka peatselt rahvahääletusele minevas põhiseaduses, kujutab endast põhjalikku reformi kogu meie vabariigi õigusemõistmises. Selle reformi organisatsiooniliseks läbiviimiseks on meil olemas hästi ette valmistatud õiguslik alus. Lisaks varem nimetatud kohtute seadusele on meil olemas ka käesoleva aasta 1. jaanuarist kehtiv kohtuniku staatuse seadus.

Aprillis võttis Eesti Vabariigi Ülemnõukogu vastu kaks kohtureformi käivitavat otsust. Ühe kohtureformi läbiviimise kohta, teise Eesti Vabariigi kohtute arvu ja nende koosseisude kohta. Nendest õigusaktidest lähtudes saab kohtureform alguse Eesti Vabariigi Riigikohtu moodustamisest ja see omakorda Riigikohtu esimehe ametisse nimetamisest. Kogu järgnev töö uue kohtusüsteemi väljaarendamisel tuleb teha Riigikohtu ja selle esimehe juhtimisel. See asjaolu määrab täna arutletava küsimuse suure tähtsuse ja ühtlasi Ülemnõukogu erilise vastutuse. Asume ju tänase otsusega kujundama meie riigi uut kohtuvõimu.

Õigusriigis on kohtuvõimul seadusandliku ja täidesaatva võimuga võrdne, mõnest aspektist vaadatuna aga isegi kõrgem koht. Põhiseadusliku järelvalve õiguse tõttu. Ülemnõukogu Presiidium, asudes Ülemnõukogu 1992. aasta 9. aprilli otsuse täitmiseks välja selgitama Riigikohtu esimehe kandidaati, lähtus eeldusest, et see peab olema inimene, kes põhjalikult tunneb kohtupidamist, kohtute ja justiitsasutuste kaadrit ning on hästi tuttav ka välismaa kohtute töökorraldusega. Kohtute, justiitsasutuste ja õigusteadlaste ringkondade arvamuse põhjal jäi Ülemnõukogu Presiidiumil kaalule kaks kandidaati. Presiidium valis neist kahest salajasel hääletamisel Jaak Kirikali ja esitab teile tema kandidatuuri Riigikohtu esimehe ametisse nimetamiseks. Nagu ma eelmine kord teile esinedes ütlesin, pöördusime rea õiguslaste ja ühiskondlike organisatsioonide, samuti kõrgkoolide poole selleks, et neid kandidaate välja selgitada ja selleks, et see protsess oleks objektiivselt läbitud. Nende selgituste, samuti presiidiumi arutelu tulemusena jäigi sellele kaalule Jaak Kirikal.

Jaak Kirikal on sündinud 1939. aastal Tartus, lõpetas 1961. aastal Tartu Ülikooli õigusteaduskonna. 1961.–1965. aastani töötas ta trusti "Eesti Põlevkivi" juriskonsuldina. 1965.–1970. aastani töötas ta Kohtla-Järve linna rahvakohtu kohtunikuna ja kohtu esimehena. Olles NLKP liige 1962. aastast kuni 1990. aasta märtsini, ei kuulunud Jaak Kirikal

juhtivatesse parteiorganitesse. 1970. aasta septembrist kuni 1976. aasta veebruarini töötas ta EKP Keskkomitee instruktori ja inspektorina.

Selle aja sisse mahub ka kaheaastane õppimine Moskva Kõrgemas Parteikoolis. See oli tolle aja kohta üpris tavaline tee, mille pidi läbima teatud tasemele edutatavad isikud. 1976.–1988. aastani täitis Jaak Kirikal justiitsministri asetäitja ja esimese asetäitja kohuseid, kelle tööülesannete hulka kuulus ka kohtute organisatsiooniline juhtimine ning hoolitsemine nende materiaalse baasi ja kaadri eest.

Juulis 1988. aastal valiti Jaak Kirikal meie vabariigi Ülemkohtu esimeheks. Seda valikut kordas Ülemnõukogu praegune koosseis 3. aprillil 1990. aastal. Ülemkohtu esimehena on Jaak Kirikal teinud ära suure töö meie kohtusüsteemi lahutamiseks NSV Liidu omast vastavalt Eesti Vabariigi 1990. aasta 16. mai seadusele.

Pärast selle seaduse vastuvõtmist ei osalenud ta NSV Liidu Ülemkohtu pleenumitel ega esitanud sellele kohtule läbivaatamiseks asju. Ta on teinud mitmeid ettepanekuid seadusandluse täiustamiseks, eriti selles osas, mis puudutab alusetult repressseeritute rehabiliteerimist. Selle aktsiooni praktiliseks teostamiseks on Ülemkohus ära teinud olulise töö, kasutades ära kõik temale seadusega antud võimalused. Ka kohtureformi ideed on üsna suures osas pärit Ülemkohtust. Aktiivselt on nende väljatöötamisel osalenud ka Jaak Kirikal.

Jaak Kirikal on Ülemkohtu esimehena loonud tihedaid kontakte Põhjamaade ja rea teiste riikide kolleegidega. Olles 30 aasta jooksul väikese vaheajaga seotud Eesti kohtusüsteemiga, tunneb Jaak Kirikal hästi vabariigi juristide kaadrit, mis on uue kohtusüsteemi loomisel väga oluline. Ta on laia juriidilise silmaringiga professionaal, kes senise töö tõttu tunneb hästi nii kriminaal-, tsiviil- kui ka haldusõigust ning vastavaid protsessinorme. Õigusemõistmine on protsess, milles enamasti jääb otsusega rahule ainult üks pool, teist poolt aga ei rahulda kas kohtunik või kohus. Seetõttu on ka ajakirjanduses olnud etteheiteid Jaak Kirikali ja tema juhitud Ülemkohtu kohta.

Seejuures peab arvestama asjaolu, et kohus saab asju lahendada ainult kehtiva seaduse alusel ning et kohtulahend kujutab endast kollektiivset otsust. Näiteks võetakse Ülemkohtu pleenumi otsused vastu häälteenamusega ega võeta otsuse aluseks Ülemkohtu esimehe arvamust. Eelnevast tulenevalt avaldan veendumust, et Jaak Kirikal on sobiv kandidaat Riigikohtu esimehe ametikohale. Teen ettepaneku teile esitatud Ülemnõukogu otsuseprojekt otsusena võtta vastu. Tänan!

Juhataja

Suur tänu, härra Rüütel! Teile on mõned küsimused. Enn Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud härra esimees! Te nimetasite oma lühikeses sõnavõtus, et konsulteerisite mitme organisatsiooniga ja institutsiooniga. Kui see pole saladus, siis kellega?

A. Rüütel

Mina isiklikult ei konsulteerinud kellegagi, konsulteerisid presiidiumi töötajad ja ma nimetan need organisatsioonid. Need olid Eesti Kohtute Ühing, Akadeemilise Õigusteaduse Selts ja Justiitsministeerium. Juttu on olnud ka Ülikooli juristidega, kuid ma ei saa nimetada, et Ülikooli õigusteaduskonna nõukogu esimehe või kellegi teisega.

Juhataja

Suur tänu! Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud härra esimees! Kui mu mälu ei peta, on meil tegemist õigusteaduste kandidaadiga. Mis aastal kandidaaditöö kaitsti ja mis teemal? Aitäh!

A. Rüütel

Ma jään vastuse võlgu. Minu teada ei ole tegemist õigusteaduste kandidaadiga. Hr. Kirikal on ise siin ... Ma ei tea.

Juhataja

Täiskogu ees me enam küsimusi ei esita. Hr. Kirikali kandidatuuri arutatakse ka komisjonides. Nüüd tuleb töö korras veel teaduslik kraad täpsustada. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Palun Ülemnõukogu esimehelt vabandust! Mul on küsimus härra spiikrile. Kas meil on võimalik esitada küsimusi sellele kandidaadile? Olukord on mõnevõrra muutunud ja meil on talle väga tähtis küsimus. Vastusest sõltub, kuidas me hääletame. Tänan!

Juhataja

Kolleeg Lebedev ja teised kolleegid! Vastavalt meie praktikale tutvuvad rahvasaadikud kandidaatidega eelnevalt komisjonides ja fraktsioonides. Selline võimalus oli kogu nädala

jooksul, praegu täiskogu ees seda võimalust enam ei ole. Küll ei ole keelatud ka praegu töökorras üht-teist täpsustada, kui see vajalik on.

Hr. Rüütel! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan! Kas õiguskomisjon soovib kaasettekannet? Ei soovi. Ma avan läbirääkimised. Mart Laar.

M. Laar

Austatud härra spiiker, austatud saadikud! Ma ei hakka pikalt rääkima, saadikurühmas "Isamaa Ühendus" on piisavalt palju inimesi, kes on kahelnud lähenemisviisis sellele küsimusele. Antud juhul võin teatada, et saadikurühm "Isamaa Ühendus" ei toeta härra Kirikali kandidatuuri. Põhjus seisneb selles, et kinnitades eluaegselt ametisse inimese, kes on sedavõrd tugevalt olnud seotud endiste struktuuridega, garanteerime tegelikult Eesti Vabariigis nendesamade struktuuride säilimise. Me ei saa sellist lähenemist kuidagi toetada, härra Kirikali kui Ülemkohtu liikme kohta on mitmelt poolt laekunud pretensioone, mis on tulnud meie saadikurühma kaudu. Ma mõtlen siin Mementolt tulnud pretensioone tema tegevuse kohta mitmete küsimuste lahendamisel, eriti just negatiivses suhtumises nendesse inimestesse, kes omal ajal võitlesid, relv käes, nõukogude võimu vastu. Nagu ma juba ütlesin, meie ei saa härra Kirikali kandidatuuri toetada.

Juhataja

Suur tänu! Kas keegi soovib veel sõna või kõnet pidada? Loeme läbirääkimised lõppenuks. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised selle päevakorrapunkti kohta? Selle ettepaneku poolt on 64 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, erapooletuks jäi 1. Läbirääkimised lõpetatakse. Kolleegid! "Koostöö ja Võrdõiguslikkuse" fraktsioon palub vaheaega. Vaheaeg 10 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Vaheaeg on läbi, asugem töökohtadele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 59 rahvasaadikut, puudub 33. Ma viin läbi uue kohaloleku kontrolli. Kohaloleku kontroll. Kohal on 79 rahvasaadikut, puudub 19. Kolleegid, kas ma võin panna otsuse eelnõu hääletusele? Hääletamine on salajane. Otsus võetakse vastu 50 häälega.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Jaak Kirikali nimetamise kohta Eesti Vabariigi Riigikohtu esimeheks? Palun hääletada! Selle otsuse poolt on 21 rahvasaadikut, vastu on 29, 18 jäi erapooletuks, otsus jäi vastu võtmata.

Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu teise lugemise jätkamine

Juhataja

Kolleegid, jätkame vastavalt kinnitatud päevakorrale. Meil on kavas jätkata Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu teist lugemist. Ma täpsustan asjaolusid. Sisuliselt oleme arutamisele jõudnud lõppfaasi. Läbirääkimised on peetud, parandusettepanekud on esitatud. Ja põhimõtteliselt ei jää muud üle, kui panna seaduseelnõu hääletusele. Kuid tegemist on mitte tavalise seaduseelnõuga, vaid eriti tähtsa seadusandliku aktiga. Küsimust on arutatud Ülemnõukogu mitmel tasandil, eriti põhjalikult kooskõlastuskomisjonis, juhtivkomisjonis, s.t. õiguskomisjonis. Juhtivkomisjon väidab, et rakenduseseaduse eelnõu muutus pärast parandusettepanekute esitamist olulisel määral. On arvamus, et mõnel saadikul ei olnud hääletusel väga selget ülevaadet terviktekstist, see kujunes alles ettepanekute hääletamise lõpuks. Arvestades selle eelnõu keerukust, teeb õiguskomisjon juhtivkomisjoni rollis ettepaneku uuesti avada läbirääkimised redaktsioonikomisjoni eelnõu põhjal.

Täiskogul on õigus niisugune otsus langetada. Kohaloleku kontroll. Kohal on 75 rahvasaadikut, puudub 23.

Otsus on protseduurilist laadi ja eeldab lihthälteenamust. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et uuesti avada läbirääkimised põhiseaduse rakenduseseaduse eelnõu üle? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 55 rahvasaadikut, vastu on 7, 10 jäid erapooletuks. Läbirääkimised avatakse uuesti.

Kolleegid, teil kõigil peaks käes olema redaktsioonikomisjoni viimane seaduseelnõu. Ma usun, et on. Selle seaduseelnõu põhjal meie läbirääkimised nüüd jätkuvadki. Mul on alust oletada, et laekuvad ka uued parandusettepanekud. Esimesena palun ma kõnetooli Andres Tarandi.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Mõõdukate rühm nagu mõned teisedki on mõnevõrra mures, mis kogu sellest protsessist saab. Uus põhiseadus on ohus, sest ohus on rakendusotsus. Kuidas sellest asjast välja tulla?

Ma usun, et paljud teist on noorpõlves matkanud raskel maastikul ja mõned on koguni orienteerumissportlased. Olukord on selline: kui me isegi teame, kus me maastikul asume, ja kui me teame, kuhu tahame välja jõuda, siis ei ole sugugi ainult üks tee, kuidas punktist A punkti B jõuda.

Mõõdukad ongi teinud sellise katse, kuidas üksmeelselt kohale jõuda. Nimelt arvame nii, et mitte veeretada poliitilist vastutust kohe rahvale, vaid teha siiski ise enne midagi ära ja lasta siis rahval seda kontrollida või ümber otsustada. Ja see tee oleks järgmine.

Küsimus on sättest, mis on §-s 4. See on mõnevõrra muudetud, kuigi sisu on sama. Uus redaktsioon on meie arvates veidi parem. Selle sisu on järgmine: lubada esimestel Riigikogu ja vabariigi presidendi valimistel osaleda ka Eestis alaliselt vähemalt 25 aastat elanud kodakondsuse taotlejail, kes on esitanud avalduse 1. juuniks 1992. aastal. Küsimuse otsustamisel tuleks vastata lihtsalt "jah" või "ei". See on meie ettepaneku sisu. Aitäh!

I. Toome

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Kõik see, mis seondub põhiseaduse vastuvõtmisega, on meie rahva ja kahtlemata ka meie jaoks väga olulise ja põhimõttelise tähtsusega. Seetõttu pean ma igati õigeks, et me veel kord tuleme selle küsimuse arutelu juurde. Ma usun, et nii väljaspool seda saali kui ka selles saalis ei ole inimestel kindlat veendumust, et kui me oleksime pannud Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduseelnõu meile täna kätte antud kujul hääletamisele, ei oleks see kogunud vastuvõtmiseks vajalikku 50 häält. Milles on küsimus?

Küsimus on selles, et me ei ole veel leidnud sellist poliitilist lähenemist, algrütmi või tegevusjuhist, mis rahuldaks enamust selles saalis ja referendumile tulevat rahvast. Ma olin ja olen sügavalt veendunud, et põhiseaduse rakendusseaduse eelnõu ei saa praegusel kujul eeskätt seoses neljanda paragrahviga, mis on eelnõusse sisse toodud valijaskonna laiendamise eesmärgil, ka ilma selle paragrahvita 4 vajalikku 50 häält. Miks? Ühel juhul blokeerivad selle vastuvõtmist ühed jõud, teisel juhul teised jõud. Sellele järeldusele jõudmiseks oli väga vajalik see kogemus, mille me arutelu käigus möödunud nädalal saime. Selle eelnõuga seonduvate alternatiivide hääletamine oli väga vajalik minu tänase ettepaneku formuleerimiseks.

Ma arvan ja arvan seda just tänu sellele tööle, mis tehti Ülle Aaskivi juhtimisel redaktsioonikomisjonis, et järgnev ettepanek võiks viia meid mitme sammu võrra edasi. Me võiksime saavutada olukorra, mis rahuldaks sellest saalist vähemalt 50 saadikut ja me saaksime otsuse vastu võtta. Kuid on üks "aga". Selle ettepaneku vastuvõtmiseks tuleb meil usaldada senisest rohkem rahvast. Ma ei nimetada selles saalis olevate inimeste nimesid, kellelt ma olen eelnõu arutelu käigus kuulnud rohkem kui omapärast väidet, et valijaskonna laiendamise küsimuses ei tohi vastuse saamiseks pöörduda rahva poole. See olevat liiga tähtis küsimus, et see anda rahvale otsustada. Mõelge, kolleegid, selle loogika üle, millele niisugune arvamus toetub.

Mina isiklikult usun, et rahvas oskab ja tahab ise tähtsaid otsuseid vastu võtta. Ma arvan, et rahvas tahab, et meie teda rohkem kui seni usaldaksime ja toetaksime. Meie ootame samuti rahva toetust ja rahva usaldust. Ei maksa rahva otsustamist, otsustusvõimet alahinnata ega halvustada. Seetõttu järgneks eelnevale loogikale minu konkreetne ettepanek. Põhiseaduse rakendamise eelnõus, mis kannab 11. maist redaktsioonikomisjoni kollektiivset allkirja, tuleb võtta välja § 4 ja mitte siduda seda nii, nagu "Mõõdukad" pakuvad.

Ärgem sidugem end eelneva otsustamisega rakendusseaduse programmeerituse või hinnanguga valijaskonna laiendamise kohta enne rahvapolset otsustamist. Ei ole kahtlust, et seda on juba arutatud ja arutatakse ka edaspidi Eestimaal väga elavalt. Ma ei kahtle, et ka rahva enamusel on teada erinevate poliitiliste jõudude suhtumine sellesse küsimusse. Nii et üle korrates minu ettepanekut: § 4 tuleb Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõust täielikult välja võtta. Järgmised paragrahvid saavad uue numeratsiooni ja referendumile tuleb viia täiendav küsimus nii, nagu see on §-s 4 praegu formuleeritud. Referendumis osaleja, kes tuleb hääletuskasti juurde, vastab kahele küsimusele. Esiteks: kas ta toetab või ei toeta põhiseaduse ja põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu? Selle võiks formuleerida ühe küsimusena. Teiseks: kas ta toetab või ei toeta §-s 4 pakutut? Seejärel saab kõigil siin Eestimaal selgeks, nii poliitilistel parteidel, poliitikutel kui ka kõigil väljaspool Eestimaad, mis on Eesti kodanike tahe. See on parim, mida me võiksime saavutada ja ma arvan, et oleks viga, kui me seda teed ei läheks. Minu arvates ei ole ükski teine konstruktsioon rahva suhtes nii lugupidav kui see. Ma tänan! Esitan selle ettepaneku juhatajale kirjalikult.

Juhataja

Suur tänu! Sergei Sovetnikov.

S. Sovetnikov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Kahjuks ei saanud ma möödunud neljapäeval kaitsta oma ettepanekuid (neid oli viis) selle projekti kohta. Neid ettepanekuid ei võetud vastu, kuid ma jään siiski oma arvamuse juurde. Tahaksin selgitada ettepanekuid Riigikogu volituste kehtima hakkamise kohta. Need on seotud § 1 2. lõiguga, kus räägitakse Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ja Eesti Kongressi volitustest, mis lõpevad pärast seda, kui on teatavaks tehtud Riigikogu valimise tulemused. Ma arvan, et oleks otstarbekohane, üllas ja isegi mingil määral pidulik, kui Ülemnõukogu paneks oma volitused maha just nimelt Riigikogu esimese istungjärgu avamise päeval. Vastasel juhul sarnaneme nendega, kes ei tunnista oma päritolu. Praegune Ülemnõukogu läheb ju Eesti riigi ajalukku, sest ta tegi kõige tähtsama teo: võttis parlamentlikul teel vastu otsuse Eesti iseseisvuse kohta. Oleks ilus, kui rõdul istuks Riigikogu uus koosseis, saalis aga Ülemnõukogu ja Ülemnõukogu volitused antaks pidulikult üle Riigikogule. Ma tegin ükskord Ülemnõukogu juhatusele ettepaneku, et iga istungjärku tuleks alustada pidulikult hümniga ja riigilipu heiskamisega. Lipp on kinnitatud, aga hümnid ja riigivapp pole kinnitatud. Ja istungjärku peaks neljapäeval pidulikult lõpetama. Ma arvan, et meil tuleks seda küsimust veel kord arutada. Olen härra Toomega nõus, et § 4 tuleb välja jätta. Aga ma teen ettepaneku esitada referendumile järgmine küsimus: "Kas te olete nõus andma Eesti Vabariigi kodakondsuse kõigile isikutele, kes elasid alaliselt Eestis seisuga 20. august 1991?" Vastus saab olla konkreetne "jah" või "ei". Daamid ja härrad, mulle näib kindlalt, et me oleme kodakondsuse seaduse ülepolitiseerinud. Andkem rahvale õigus see küsimus otsustada. Olen enam kui kindel, et üle 50 protsendi vastab sellele küsimusele jaatavalt. Kahjuks ei läinud läbi minu parandusettepanek, mille kohaselt valimised ja referendum tuleks lugeda toimunuks siis, kui neist võtaks osa vähemalt 50 protsenti valijaist. Seda arvestamata muutub referendum lihtsalt poliitiliseks fiktsiooniks ja sellest võtab osa väga väike hulk Eesti Vabariigi kodanikke. Tänan!

G. Israeljan

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Mul on väga kahju, et üle poolte saadikuist on saalist lahkunud. Neile on kõik selge. Võib-olla peaksime ka meie lahkuma ja sellega oleks istung lõppenud. Tegelikult ei ole aga mitte kõik selge. Seda on näha hääletamisel. Kui me kõigis küsimustes kokku ei lepi, siis me ühist otsust teha ei saa.

Ülemnõukogu meenutab praegu jaanalindu, kes peidab pea tiiva alla ja mõtleb, et keegi teda ei näe. Keda me tahame petta, rääkides valijaskonna laiendamisest? Kellele teeb muret valijaskonna laiendamine? Ainult neile, kes käivad välismaal ja räägivad, et meil Eesti

Vabariigis on kõik korras, on demokraatia ja inimõigusi ei rikuta. Aga kas te olete küsinud nende inimeste arvamust, kelle pärast te näiliselt muretsete ja tahate anda õiguse hääletamisest osa võtta? Kas te olete neilt küsinud, kas nad tahavad hääletamisest osa võtta, kas nad hakkavad hääletama Riigikogu liikmete poolt? Te jätsite nad ju ilma peamisest – õigusest valida oma esindajad ja nüüd annate ühepoolset armuandi, lubades neil hääletamisest osa võtta. Seni kuni elanikkonnal pole nii aktiivset kui ka passiivset valimisõigust, ei tule nad hääletama isegi siis, kui see seadus häälteenamusega läbi läheb.

Toetan täielikult oma kolleege, kes siin § 4 kohta sõna võtsid. Minu arvates tuleb see välja jätta, see ei anna seadusele midagi juurde. Ja ärgem rääkigem rahva nimel, kui me juba kokku leppisime, et me seda ei tee, sest rahvas mõtleb mõnevõrra teisiti. Võib-olla paneme selle küsimuse referendumile. Minu küsimus on väga sarnane Sergei Aleksandrovitši küsimusega. Teen ettepaneku jätta § 4 projektist välja ja panna referendumile peaaegu samasugune küsimus, mis algab sõnadega: "Kas te olete nõus andma kodakondsuse ..." Kui see küsimus lahendatakse, siis kõik teised langevad iseenesest ära ja mingeid probleeme ei teki.

Vastasel korral satume ummikusse. Kutsun teid veel kord üles, kolleegid, küsima nende inimeste arvamust, kellest te praegu räägite, kui te ei taha olla head teiste arvel või näidata oma demokraatlikkust. Kordan veel kord, küsige neilt, kas nad tahavad sellest osa võtta. Täna tähelepanu eest!

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Tahan ka rääkida §-st 4. Seal käsitletakse ainult aktiivset õigust. Aktiivne õigus on isiksuse poliitiliste õiguste koostisosa. Poliitiliste õigustega on nii, et need kas on olemas või neid pole. Ei saa olla pisut rase ja pisut süütu. Ei saa anda ainult aktiivset valimisõigust, jättes ilma passiivsest valimisõigusest. Poliitilised õigused on jagamatud, nii nagu ka kultuurilised, sotsiaalsed ja majanduslikud õigused. See on ühtne kompleks ja ei saa sellest välja rebida üht isiksuse õigust ning seda siis hiljem veel mingite tunnuste alusel mitmeks jagada. Minu kolleeg Genik Israeljan ütles väga õigesti, et keegi ei tea, kas vene valijad üldse tahavad hääletama minna. Tuletage meelde stagnaega, kui valimisjaoskondades olid väljas punalipud ning einelauast sai osta õlut ja võileibu. Isegi siis käis hääletamas vaid 50–65 protsenti valijaist. Paljud kolleegid töötasid valimiskomisjonides ja teadsid, kuidas pärast saadi need 99 protsenti. Isegi minu ringkonnas käis kõige ägedama poliitilise heitluse ajal valimas ainult 60 protsenti vene valijaist. Seepärast ei anna see paragrahv, lugupeetud kolleegid, mitte midagi ei eesti demokraatiale ega vene valijale. See võib anda ainult väikesed trumbid kätte sõnadetegemiseks välismaal. Seda esiteks.

Teiseks. Miks me räägime poliitilistest õigustest? Miks me räägime palju aktiivsest ja passiivsest valimisõigusest ning kaitseme seda väga aktiivselt? Sellepärast, et see on üks osa valimisõigusest. Ja miks me räägime väga palju kodakondsusest? Kolleegid, me ei räägi kodakondsusest venelastele Eestis nii palju mitte sellepärast, et meie või meie seltsimehed või veel keegi võiksid siin istuda või et meie inimesed võiksid tulla ja valimisedelid valimiskasti panna. Kõik meie seadused on tehtud nii, et piiratakse Eesti mittekodanike poliitilisi ja ka majanduslikke õigusi. See, kes pole minuga nõus, vaadaku omandireformi seaduste viimast osa, kus on juttu privatiseerimisest. Siis te saate aru, et privatiseerimine on lubatud ainult kodanikele. Mittekodanikele aga pole lubatud. See aga on juba majanduslik õigus ja laiemas mõttes ka sotsiaalne õigus. Mõni sõna §-st 4. Miks kehtestati tähtaeg 25 aastat? Miks mitte 5 või 50 või koguni 100 – siis poleks enam mingeid probleeme. Siin tehti väga huvitav ettepanek – jätta § 4 välja ja panna küsimus referendumile. Las siis Eesti kodanikud otsustavad, kas nad annavad õiguse valida neile inimestele, kes on töötanud 20-30 aastat nende kõrval tehases. Las referendum otsustab, milline tsensus kehtestada. Ja las inimesed otsustavad kodakondsuse küsimuse. Aga sel juhul, kui me paneme referendumile küsimuse, kas anda mittekodanikele õigus valida Riigikogu ja presidenti ning milline tsensus kehtestada, siis peavad kõik poliitikud jääma tolerantseks, s.t. nad ei tohi agiteerida poolt või vastu. Massiteabevahendid on ju neljas võim – andke minu käsutusse kõik massiteabevahendid ja poole aasta pärast hakkavad kõik nõudma sotsialismi. Massiteabevahendid on võimas jõud, mis võib muuta inimese psühholoogia, tema vaated ja meeleolu väga kiiresti. Teisest küljest valitseb oht, et tekkinud rahvusradikalismi mõjul hääletatakse referendumil nende tõstatatud küsimuste vastu ja siis ei saa teie, kolleegid, enam midagi teha. Siis lõpeb see prostitueeriv poliitika. Siis nõuab teilt rahvas aru – enne panite talle pähe mõtte mitte anda kodakondsust ja nüüd süüdistate teda. Kolleegid, me oleme andnud väga suure, kolossaalse panuse Eesti ühiskonna tülliajamisse. Seda, mida me oleme kõik koos – ma pean ka ennast silmas – kokku keeranud, tuleb meil veel aastaid klaarida. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Lugupeetud oraatorid! Vaadake ka ise vahepeal kella, katsuge 7 minutiga hakkama saada. Liia Hänni.

L. Hänni

Lugupeetud juhataja, head kolleegid! Mul on põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu kohta kaks parandusettepanekut. Esimene ettepanek puudutab kolmanda paragrahvi esimest lõiget,

mis annab Ülemnõukogule õiguse määrata Riigikogu valimiste toimumise ajagraafiku. Kuigi Ülemnõukogu 20. augusti otsusega on määratud Riigikogu valimiste ajaks 1992. aasta, jätab meie praegune formuleering siiski suure määramatuse selles ülitähtsas küsimuses ja oleks hea, kui me juba praegu suudaksime kokku leppida valimiste toimumise täpsema aja suhtes, või vähemalt määrata rakenduseseaduses viimane kuupäev, millal valimised toimuvad. Ja selletõttu teengi ettepaneku lisada paragrahvi 3 1. lõike lõppu üks lause: Riigikogu valimised peavad toimuma hiljemalt 27. septembril 1992. aastal. Ma arvan, et see kuupäev on vastuvõetav ja me jõuame läbi viia kõik ettevalmistused, mis on vajalikud Riigikogu valimisteks.

Teine ettepanek puudutab paragrahvi 4. Just see paragrahv on saanud meie tõeliseks komistuskiviks rakenduseseaduse vastuvõtmisel. Ma olen siiralt veendunud, et vastasseis, mis on ilmnenud Ülemnõukogus valijaskonna laiendamise küsimuses ei lähtu erinevatest poliitilistest eesmärkidest. Nii need, kes pooldavad valijaskonna laiendamist, kui ka need, kes seda eitavad, tunnistavad ju oma põhieesmärgina Eesti riigi tugevdamist ja eestlaste rahvuslike huvide kaitset. Vastuolu tuleneb erinevatest arusaamadest, kuidas need eesmärgid saavutada.

Need, kes lähtuvad õigusjärgsuse positsioonidelt ja on selle tõttu valijate ringi laiendamise vastu, leiavad, et praegu puudub meil õigustatud subjekt. Selleks ei saa olla Ülemnõukogu, kes oleks pädev vastu võtma otsuse valijaskonna laiendamise kohta. Nad väidavad, et otsus tühistaks Eesti Vabariigi õigusjärgse restitutsiooni võimaluse ning avaks tee protsessidele, mis seaksid ohtu eesti rahvuse säilimise ja eesti riigi püsimise. On väidetud, et kodakondsuse taotlejate lülitamine valimistesse võiks soodustada ebatervet poliitilist konkurentsi Eesti poliitiliste jõudude vahel, ajendaks võitlust kodakondsuse taotlejate häälte pärast. Seevastu valijaskonna laiendamise pooldajad lähtuvad seisukohast, et Eesti riigi iseseisvuse, tema sisemise ja välise julgeoleku ning arengu tagamiseks on hädavajalik järgida ühiskonna kõigi kihtide demokraatliku ja parlamentaarse esindatuse põhimõtteid.

Kui me kõrvaldame olulise osa ühiskonnast demokraatlikust otsustamisest ja dialoogist, siis on selline tee ühiskonnale ja Eesti stabiilsusele äärmiselt ohtlik. Mõlema poole argumente tõsiselt kaaludes ma leian, et praegusel kujul on valijaskonna laiendamise säte põhiseaduse rakendamise seaduses ebaõige. Ta ei lahenda küsimust, ta ei taga kodakondsuse taotlejate demokraatlikku esindatust. Samal ajal seab see ikkagi kahtluse alla meie valitava riigivõimu legitiimsuse. Selletõttu tulen ma välja võib-olla esimesel pilgul ebaharilikuna näiva ettepanekuga.

Minu ettepanek seisneb selles, et moodustada põhiseaduse jõustamise järel 3-ks aastaks Riigikogu juurde 11-liikmeline Eesti Vabariigi kodakondsuse taotlejate konsultatiivnõukogu.

Konsultatiivnõukogu liikmed valitakse üldistel, ühetaolistel ja otsestel valimistel salajase hääletamise teel samal ajal Riigikogu koosseisu valimistega. Valimistest võiksid osa võtta isikud, kes on ennast registreerinud kodakondsuse taotlejateks: näiteks, põhiseaduse jõustamise päevaks. Kandidaadi ülesseadmise õigus võiks olla vähemalt 25-l allkirja andnud kodakondsuse taotlejal. Konsultatiivnõukogu moodustamiseks moodustatakse Eestis üks valimisringkond, mis on üleriigiline. Tuleks veel lisada, et konsultatiivnõukogu hakkab töötama seaduse alusel, mis määrab kindlaks tema volitused. Konsultatiivnõukogu ei kuulu Eesti Vabariigi põhiseaduslike riigivõimuorganite süsteemi, tal ei ole hääleõigust riigi juhtimisel, kuid tal võib olla nõuandev funktsioon seadusandluses.

Selline esindatus, kus kodakondsuse taotlejad demokraatlikul teel on valinud endale esindusorgani, võimaldaks jätkata demokraatlikku dialoogi nende isikute vahel, kellel veel ei ole Eesti Vabariigi kodanike õigusi ning tagada nende sujuva lülitamise Eesti poliitilisse ellu. Lugupeetud kolleegid, ma usun, et meie praegune olukord on üpris komplitseeritud, et mitte jääda ainult traditsiooniliselt välja pakutud lahenduste juurde ja ma loodan, et minu ettepanek, isegi kui te seda ei toeta, ajendab mõtlema mõnes sellises suunas, kust me enne väljapääsu näinud ei ole. Aitäh!

S. Petinov

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid. Mulle näib, et otsuseprojekt ei vasta isegi muudetud kujul päriselt selle seaduse formeeringule, mille me tahame vastu võtta. Me nimetasime selle Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduseks. Selle projekti need osad, kus on juttu protseduurist ja reglemendist, näivad olevat liigsed ja seaduse formuleeringule mittevastavad. Vaadakes tähelepanelikult, millised punktid on seotud selle põhiseaduse eelnõu rakendamisega. Täiel määral vastab sellele seaduseelnõule esimene punkt, kus on täpselt sõnastatud selle seadusandliku akti ja põhiseaduse jõustumise süsteem, ning punkt 6, kus on kirjas, kuidas põhiseadus toimib vabariigi juhtivate ametiisikute suhtes. Kõik ülejäänud selle seaduseelnõu osad mahuvad täielikult raamseadustesse, mis käivad Riigikogu ja vabariigi presidendi valimise kohta. Punktil 4 pole sellega mingit pistmist. See punkt ütleb teatud määral ette, kuidas valijad peavad käituma, kuidas orienteerida kodanikke või mittekodanikke Riigikogu valimiste suhtes. Kõik muud punktid on tehnilised ja kujutavad endast kõigi ülejäänud seaduste, sealhulgas ka põhiseaduse eelmängu. Nüüd mõni sõna loogilisest osast. Pöörake tähelepanu §-le 4. Mina ei saa ka päris hästi aru, miks me võtame aluseks 25 aastat. Kui järgida seadusi, mida me kavatseme vastu võtta (põhiseaduse eelnõu), siis me ju anname valimisõiguse neile, kes on saanud täisealiseks, s.t. 18-aastaseks. Seepärast

oleks loogiline, kui 18-aastaseks saanud ja Eestis sündinud inimesele antaks õigus valida ja olla valitud. Tahaksin juhtida tähelepanu sellele, et ei ole loogiline võtta aluseks 25 aastat. See ei vasta tähtaegadele, mis on kirjas meie poolt varem vastuvõetud seadustes ja muudes dokumentides.

Näen ette veel üht raskust selle seaduse elluviimisel. Mitte kõigile ei ole vist pärale jõudnud nende dokumentide sisu, mille meile saatis Narva linnavalitsus. Sergei Aleksandrovitš Sovetnikov juhtis nendele tähelepanu. Meil tuleb kokku puutuda tohutu suurte raskustega valimisjaoskondade moodustamisel. Need, kes ei ole valimisjaoskondade ja ringkonnakomisjonide moodustamisest vahetult osa võtnud, ei kujuta hästi ette, kui keeruline ja vaevanõudev see töö on. Ma ei too näidet Narvast, kus meil ei tarvitsegi komisjone luua või siis võime keskvalimiskomisjoni väga ebamugavasse olukorda panna. Toon näiteks "Dvigateli". Möödunud nädalal pöörduti kohalikust rajoonivalitsusest tehase ühe juhtiva töötaja poole palvega teha kõik, mis vaja valimiskomisjoni moodustamiseks. Tehases oldi muidugi üllatunud. Kuidas seda teha, kui need, kes peaksid seda tegema, ei saa põhiseaduse rakenduseaduse põhjal valimisõigust ega kodakondsust. Kui me midagi teeme, siis peame täpselt teadma, kuidas mingit ettevõtmist protseduuriliselt läbi viia. Lõppkokkuvõttes võime tekitada suure segaduse keskvalimiskomisjonile. Paljudele inimestele võib lihtsalt jääda arusaamatuks, kus nad peavad hääletama ja kes on nende kandidaadid. Sellepärast nõuab selline seadus väga tõsist tähelepanu ja ma esitan kirjaliku ettepaneku jätta alles ainult kaks punkti: eestikeelses variandis § 1 ja § 6, mis reglementeerivad põhiseaduse rakendamist. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, lugupeetud kolleegid! Kes ütles, et Ülemnõukogu on oma võimalused ammendanud? Tänapäevane manööver näitab, et meil on veel tohutult varjatud reserve, me oleme osavad ja me ületame iseennast, nii et need jutud, et Ülemnõukogu on ennast ammendanud, on täiesti asjatud.

Esiteks tahaksin ma toetada head kolleegi Indrek Toomet, kes tegi ettepaneku § 4 välja jätta. Nii see peab tõesti olema. Ei ole meie asi otsustada rahva eest. Rahvas ütleb oma sõna nende inimeste kohta, kes peaksid valima ja saama valitud ja kes peaksid Eesti Vabariigi valimistel

osalema. Seda otsustab rahvas ja mitte meie siin. See on minu esimene ettepanek. Ühinen hr. Toome ettepanekuga.

Teiseks. Probleeme on täna tekkinud valimiste aja suhtes. On öeldud, et me oleme seotud 20. augusti otsusega, et valimised tuleb korraldada igal juhul 1992. aastal. Nii see tõesti on. Kes jälgis Eesti Televisioonis "Aktuaalset Kaamerat" pärast meie eelmise otsuse kommenteerimist, mäletab hr. Kelami esinemist pärast lugupeetud Ülle Aaskivi. Kelam ütles, et Eesti Komitee ja Eesti Kongress võtavad endalt vastutuse, mis nad võtsid endale 20. augustil valimiste tähtaegade ja põhiseaduse suhtes. See tähendab, et meil ei ole enam partnerit Eesti Kongressi ja Eesti Komitee näol, vaid Ülemnõukogu on jäänud üksi. Ta saab teha nüüd otsuseid täiesti iseseisvalt. Nii põhiseaduse, rakendusotsuse, valimiste tähtaja ja kõikide muude oluliste asjade kohta. See küsimus on meie ette veeretanud väga tõsise probleemi ja ma arvan, et kooskõlastuskomisjon ka seda asja arutab.

Kolmas probleemide ring tõusis eriti teravalt päevakorraks eile, kui ma sattusin kuulama KUKU raadiot. Seal arutati meie tulevaste presidendikandidaatide üle. Rakendusotsuses on ju ometi punkt, mis ütleb, et isik, kes kandideerib presidendi ametikohale, ei saa kandideerida Riigikogusse. See oleks äärmiselt kurb, kui see asi nii läheb. On mitu tublit inimest Eestimaal, kes jääksid nii üldse poliitikast välja. Pean silmas neid, kes presidendivalimistel kaotavad. Muidugi võib mõni öelda, et kahju ei ole eriti suur, sest presidendivalimiste viimases voorus olevat vastamisi Edgar Savisaar ja Ülo Nugis.

Nii. Aga ma selgitan nüüd näite varal, miks see on minu meelest eriti kurb. Kui juhtub näiteks nii, ja ma ei kahtle selles, et näiteks Ülo Nugis võidab ja Edgar Savisaar peab jääma Riigikogust välja. Mina isiklikult kahetsen seda väga, see taandaks meie Riigikogu võimalusi tunduvalt. Sellepärast on mul ettepanek sätestada viienda paragrahvi viimane lõik pisut teisiti. Sinna võiks kirjutada, et isik, kes kandideerib vabariigi presidendi ametikohale, ei tohi samal ajal kandideerida Riigikogusse, nagu seal on öeldud, vaid ta peab loobuma oma kohast Riigikogus.

Selle kohta ütles üks tark inimene, et kui Ülo Nugis pannakse "Isamaaliidu" valimisnimekirjas esikohale, tõmbab endaga kaasa Riigikogusse arutult palju inimesi, kes seda ei vääri. See on väga õige tähelepanek. Kuid siiski on siin teatud ebaõigluse moment. Seetõttu palun lugupeetud Ülle Aaskivi ja kooskõlastuskomisjoni tõsiselt kaaluda, kas me ei teeks oma rakendusotsust demokraatlikumaks ja täpsemaks. Ma tänan!

V. Pohla

Lugupeetud kolleegid! Pärast pikka aega õnnestus mul eelmisel nädalal käia Euroopas. Seal, kuhu me tahame mitmes mõttes tagasi jõuda. Ma olin nädal aega Strasbourgis, kus oli Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee koosolek. Seal korraldati meile seminar ja ma nägin selle nädala jooksul, kuidas seal külalisstaatustes töötasid meie poolt valitud Marju Lauristin, Juhan Telgmaa ja Ignar Fjuk. See oli tõesti tõsine töötegemine.

Tagasisõit siia kestis 4 tundi rongiga ja veidi üle 2 tunni lennukiga. Kuid siin kodus, lugedes meie ees olevat rakendusotsuse uut varianti, uut kompromissi või poliitilist kokkulepet, kuidas me seda nimetame, tundub Euroopa olevat ikka veel liiga kaugel, sest meid on ikkagi haaranud ja hoiab endiselt tugevasti kinni sõge poliitiline kihk, mis tumestab meie mõistust.

Meil käib näiteks suur vaidlus § 4 üle, kas laiendada valijate ringi või mitte. Ma loen ajakirjandusest, et hr. Kelam ja tema kaaslased kinnitavad: jumal päästa nüüd eesti rahvast, 250 000 muulast saavad kodakondsuse ja mis siis meist saab! Kuid ajakirjanduses ja ka siin ei olnud juttu sellest, kui palju muulasi on sisse andnud avalduse, et saada Eesti kodakondsust. Selgub, et neid inimesi on praegusel hetkel veidi üle 40 000. Ainult. Ja ainult 10 000 nendest on elanud Eestis rohkem kui 25 aastat.

Härrased ja proudad, kas tasub kaks nädalat vaielda kümne tuhande inimese pärast, see on tõepoolest ainult poliitiline žest Euroopale, nagu ütles hr. Lebedev. See on meie halva südametunnistuse avaldus ja me vaidleme tõsimeeli siin kaks nädalat selle üle. See on sõge poliitiline kihk, mis meid kinni hoiab.

Me ei ole valmis selleks, et kümnele tuhandele inimesele anda meie endi huvides sümboolne õigus saada kodakondsus. Minu hea kolleeg hr. Toome ütles siin kenasti, et rahvas on tark, las rahvas otsustab ise rahvahääletusel, kas ta annab rahvahääletusel nendele inimestele selle võimaluse. Kuid rahvalt on võetud teave ja infovabadus.

Nad ei tea näiteks seda, kui paljusid inimesi see puudutab.

Seda informatsiooni ei ole ajalehtedes. Rahvas kihutatakse poliitiliselt üles parempoolsete jõudude poolt, neil on selge eesmärk haarata sobival hetkel võim. Meie poliitiline kultuur on metsluse tasemel.

Hoopis tõsisem probleem on põhiseaduse rakenduseaduse täielik riigiõiguslik põhjendamatus. Põhiseaduse rakenduseadus on võimetu funktsioneerima, sest seadusesse on sisse pandud printsiipaalne, loogiline ja õiguslik kollisioon, mille eest on meid korduvalt hoiatanud üksikjuristid ja ekspertide grupid. Kuid me ei pane nende arvamust mitte millekski. Põhiseadus ei saa jõustuda enne Riigikogu volituste algust. Õiguslikult ega poliitiliselt ei ole see varem võimalik, kui me ei taha tahtlikult riigiõiguslikku anarhiat. Teatud poliitilistel

jõududel on see tõesti eesmärgiks ja täiesti vajalik selleks, et sobival hetkel selles anarhias võimu haarata. Kaks õigust, kaks struktuuri ei saa toimida üheaegselt ja Riigikohus ei saa iial lahendada neid probleeme ja vastuolusid, mis sel puhul tekivad.

§ 1 ütleb, et põhiseadus jõustub vastuvõtmise päevast. Ülemnõukogu jätkab oma volituste täitmist. Kuid needsamad paragrahvid on ise vastuolus. Näiteks ei saa § 4 ju sellesama põhiseaduse alusel sellist laiendust teha. Need kollisioonid hakkavad kohe toimima.

Lugupeetud saadikud, me ei võta siin praegu vastu põhiseaduse rakendusseadust mitte valimiskampaania jaoks. Meie tegevust ei käsitle mitte ainult ajakirjanikud, kes loomulikult lähtuvad meie omavahelistest võimusuhetest ja vastuoludest. Kõik see, mis meie siin teeme, fikseerub ka ajaloo. Me oleme vastutavad ka ajaloo ees. Meil on otsustav hetk, kus Eesti riik ja eesti rahvas väljub 50 aastat kehtinud sotsialismist. Ja nüüd tahame luua üleminekuaja näol sellise seadusetuse perioodi. Ma ei saa hääletada sellise teadlikult provokatsioonilise anarhia loomise eest, mis põhiseaduse rakendusseaduses on ette nähtud.

Lugedes seda eelnõu, võin ma kinnitada, et Euroopasse on meil väga pikk maa. Ma tänan teid!

R. Järlik

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Minu lühike sõnavõtt kulgeb natuke teises plaanis. Mina ei käinud Euroopas, käisin Lõuna-Eestis ja seetõttu on minu vaated asjadele natuke teistsugused. Kõigepealt tahaksin toetada seda ettepanekut, mis on siin juba mitmest suust kõlanud: paragrahv 4 tuleb panna eraldi küsimusena rahvahääletusele. Mulle tundub, et selles seisus, kuhu me praegu jõudnud oleme, paremat väljapääsu ei ole.

Lisaks kõigile muudele argumentidele, millest juba on kõneldud, tähendab see seda, et põhiseaduse rahvahääletusel osalevad ainult Eesti Vabariigi kodanikud. Järelikult lahendab valijaskonna laiendamise küsimuse kas eitavalt või jaatavalt Eesti Vabariigi kodanikkond. See otsus ei kuulu enam kellegi poolt vaidlustamisele.

Ma arvan, et me peaksime lõpetama selle pikka aega kestnud vastasseisu, mis on traumeerinud nii meid kui ka kogu rahvast. Üks valitud kogu vaidlustab teise kogu otsuseid ja kuulutab need õigustühiseks. Aga niipea, kui meie siin langetame otsuse valijaskonna laiendamise kohta, see vastasseis jätkub ja mina selle lõpetamiseks võimalust ei näe.

Vello Pohla ütles siin, et me peaksime saama üle poliitilisest sõgedusest, et vaidleme tühise 10 tuhande hääle pärast. Aga mul on õigus küsida vastassuunas. Kui me anname kümnele tuhandele valimisõiguse, kas me sellega ei ole andnud poliitikas osalemise õigus 600 000-le, kes meil elavad? Võib-olla teeme seda kõike siiski õiges järjekorras. Inimene saab

kodakondsuse ja koos sellega kõik kodanikuõigused. See 10 000 häält ei otsusta tõepoolest ei ühes ega teises suunas midagi. See võib olla tõepoolest lihtsalt üks ilus, kuid mitte arukas žest, kuid vaevalt meie vene kolleegid selle heaks kiidavad.

Ma arvan ka seda – praktika on seda näidanud –, et kodakondsuse valivad endale eelkõige need, kes väga intensiivselt on võidelnud Eesti Vabariigi taastamise vastu. Mul ei ole põhjust ajas kaugele tagasi minna. Kõik mäletavad, kes härra Nugisele andsid avalduse Eesti Vabariigi kodakondsuse saamiseks. Eitamata, et Eesti ühiskonnas on võib-olla kümneid tuhandeid muulasi, kes tõesti siiralt soovivad integreeruda Eesti ühiskonda, kes on meid mõttes toetanud, kuid neil ei ole olnud reaalselt poliitilist võimalust seda avalikult teha. Nead esitavad avalduse teistmoodi, nemad ei protesteerid selle vastu, et nad esimestel Riigikogu valimistel osaleda ei saa. Protesteerivad ikkagi need, kes tahavad endale ainult õigusi saada.

Seetõttu on mul teine parandusettepanek: nimelt asendada neljandas paragrahvis termin 1992. aasta 1. juuni terminiga 1992. aasta 10. mai. Ma olen päris kindel, et need inimesed, kes tõesti soovisid Eesti Vabariigi kodakondsust saada, ei teinud seda mitte ainult kitsal poliitilisel eesmärgil, et osaleda Riigikogu valimistel, vaid soovivad tõepoolest kodakondsust. Need on jõudnud taotluse ka juba esitada. Ma tänan teid tähelepanu eest ja annan need ettepanekud edasi!

E. Leisson

Lugupeetud hr. juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma jätkaksin oma reisimuljetega pärast Vello Pohla Euroopa muljeid ja Rein Järliku Lõuna-Eesti muljeid. Mina käisin Narvas. Kuidas suhtuvad Narva elanikud Eesti Vabariigi Ülemnõukogusse ja riigivõimu? Halvasti suhtuvad. Riigivõim, mis längerdab kahe äärmuse vahel, ei ärata usaldust ei Narvas, Tallinnas ega ka terves Eestis. Võimuorgan, kes nii ägedalt protesteeris ettepaneku vastu, et mitte mingil juhul ei tohi referendumiga käigus eesti rahvalt küsida, kas ta loobub Riigikogu kasuks oma õigusest valida riigi kõrgem ametiisik – president, kas kardab või põlgab rahvast.

Ja siit esimene järeldus. Mulle on juba pikemat aega jäänud mulje, et me suhtume Eestimaasse nagu mõnda allaheidetud riiki ja see, mis me siin teeme, meenutab röövlilõuku, kes jagab saaki. Jagab omandit ühtedelt teistele, sinna ja tänna, esimese astme sugulased teise ja nii kolmanda, neljanda, viienda astme lellepojani välja. See teeb mind väga kurvaks.

Muidugi on asjal ka omad positiivsed tulemused. Kogu aeg rääkisime pöörasest migrantide voolust, mis tuleb Balti jaama, paneb kohvri maha ja jookseb valimisjaoskonda. Lõppude lõpuks saime vabariigi kahe autoriteetse, prominentse poliitiku käest teada, et valijate ringi laiendamine nende arvel, kes on siin elanud 25 ja enam aastat, tooks valimiskastide juurde

veerand miljonit inimest. Nüüd tuleb ka teine vale välja. Tuleb välja see vale, et migrandid ei olegi mitte paljulapselised, sest kui valimisõiguslikke on 250 000, kus on siis nende 4-, 5- ja 6-liikmelised pered?

Õigusjärgsusest. See paber, mida te siin näete minu käes, kannab pealkirja: "Manifest Eestimaa rahvastele". Allkiri on niisugune: Tallinnas 21. veebruaril 1918 Eesti Maapäeva vanemate nõukogu. "Kõik kodumaa pojad ja tütreid, ühinege kui üks mees kodumaa ehitamise pühas töös." See on paber, mis peaks olema meie jaoks pühamast püham õigusjärgne algdokument, algallikas. Selles on trükimustaga kirjutatud nii niisugused read: "Vabariigi piiride lõpulik ja üksikasjalik kindlaks määramine Lätimaa ja Vene riigi piiriäärsetes maakohtades toimub rahva hääletamise teel." Sel teel soovivad narvalased seda lahendada päeval, mil meie hääletame Eesti Vabariigi põhiseadust.

Ma mängin väheke ka postikullerit. Narvalased andsid mulle ühe väljalõike ajalehest Illar Hallaste artikliga, kus on kirjutatud niisugused read: "Praegu peaks keskendama oma tähelepanu hoopis Eesti Vabariigi Riigikogu valimisseaduse väljatöötamisele, millega antaks ühekordne valimisõigus ka osale sisserännanutest. Andku jumal meile kõigile head tahet koostööks Eesti Vabariigi põhiseadusliku riigivõimu taastamisel." Kas jumal ei andnud Hallastele seda head tahet või võttis ta selle tagasi, ma ei tea. Kuid nii üks poliitik käituda ei saa. Ühel päeval ühtmoodi, teisel päeval teistmoodi, narvalastele hoopis kolmas jutt.

Ma pean seda juba ette otsustatuks, et küsimus n.-ö. neljandast paragrahvist läheb rahvahääletusele. Teen ettepaneku jätkata neljanda paragrahvi formuleerimist sõnadega: "... ja välisriikides elavatel Eesti Vabariigi kodanikel." Te mõistsite. Lõpetame selle küsimuse lahendamise sel teel, et veeretame kogu vastutuse rahva kaela. Aitäh!

A. Zõbin

Lugupeetud härrad! Ma ei hakka rääkima palju ei poolt ega vastu. Te olete arvatavasti juba jutust väsinud. Paljud kõnemehed püüavad rõhutada mõtet, et referendumile on vaja esitada mitu küsimust.

Mulle meenub mõiste ohlokraatia ja piiblis öeldakse, et rahva hääl on jumala hääl. Aga rahva hääl lõi Kristuse risti ja Pilatus pesi käed puhtaks. Mitte kõiki küsimusi ei saa lahendada referendumil, kui hääletab miljon inimest. Meie, 100 inimest, ei suuda siin kokku leppida mingi probleemi otsustamisel. Ja kes üldse hakkavad selle poolt hääletama – kas kodanikud või kogu elanikkond?

Seepärast ma räägin Pilatusest, ei ole vaja end rahva selja taha peita, otsustagem siinsamas kõik lõplikult. Inimesed hakkavad valima üht või teist isikut mitte niivõrd poliitiliste veendumuste, kuivõrd valimuse järgi.

Seepärast kutsun saadikuid, kes poliitiliste teadmiste poolest ületavad elanikkonna keskmise taseme, üles lahendama need küsimused ning mitte esitama neid inimestele referendumil otsustamiseks. Tänan!

M. Laar

Austatud hr. spiiker, austatud kolleegid! Peale hr. Made ning hr. Pohla südantliigutavaid sõnavõtte on mul saadikurühma "Isamaa Ühenduse" esindajana loomulikult raske siit kõnetoolist midagi uut ja põhjanevat ütelda. Võib-olla ainult seda, et Euroopani on meil tõesti üsna pikk maa veel minna.

Ma saan aru. Olen täiesti nõus hr. Pohlaga, et võib tõesti pidada poliitiliseks metsluseks seda, kui soovitakse võimalikult kiirelt valida demokraatlikke põhiseaduslikke riigivõimuorganeid. Tundes teiselt poolt kaasa orvuks jäänud hr. Tiit Madele, tundub mulle ka teiselt poolt siiski, et §-s 3 tuleks Eesti rahvale selgelt välja ütelda, millal siiski valimised toimuvad. Ühe võimaluse pakkus välja proua Hänni, pidades silmas ilmselt seda, et tegemist on viimase daatumiga, mida Eesti peab tegema selleks, et saada selle aasta jooksul Euroopa Nõukogu täisliikmeks.

Mina pakun omalt poolt välja natukene radikaalsema variandi: nimelt leiab saadikurühma "Isamaa Ühendus", et valimised peaksid toimuma 60 päeva jooksul peale põhiseaduse jõustumist. Eriti oluline on siin saalis juba õige mitmete sõnavõtjate poolt käsitletud § 4. Ka meie pooldame selle väljajätmist. Ma arvan, et paremaid argumente, kui hr. Rein Järlik siin tõi, on raske tuua ja seetõttu ma pikemalt sellel teemal ei peatu.

Mulle tundub, et asi on siin saalis selge. Loomulikult on seaduseelnõus veel mitmeid küsimusi, täpsustada tuleks ilmselt puhtredaktsiooniliselt § 9, mille me suures segaduses lihtsalt läbi hääletasime. Minu meelest tuleks läbi vaadata ka § 6. Kuid ilmselt ei olegi need kaks viimast asja kandvalt olulised. Peaasi on see, et me peaksime aru saama tõsiasjast: meil lasub praegu tõesti suur vastutus mitte siduda põhiseadust ega põhiseaduse rakenduseseadust selliste poliitiliste otsustustega, mis kisuvad ühiskonna lõhki. Need on otsustused, mida rahvas pole üksmeelselt tervikuna otsustanud. Kui me niimoodi teeme, siis me projekteerime juba ette, et põhiseadus kukub rahvahääletusel läbi. Seda teha ei tohiks.

Teine punkt. Otsused tuleb siin saalis langetada kiirelt ja meil tuleb tõesti minna kogu põhiseadusliku protsessiga edasi. Poliitilise määramatuse lõpetamine on ilmselt mitte ainult meie huvides, kes me siin saalis istume, vaid kogu Eesti huvides. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, mulle on vihjatud, et oleks aeg teha ettepanek läbirääkimiste lõpetamise kohta. Kohaloleku kontroll. Kohal on 74 rahvasaadikut, puudub 24. Lugupeetud Ülemnõukogu kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised pärast Mati Ahvena sõnavõttu ja pärast Aleksandr Gussevi kõnet? Selle ettepaneku pool on 57 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 4 jäid erapooletuks, läbirääkimised lõpetatakse eespool öeldud tingimustel. Mati Ahven.

M. Ahven

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma paluksin niipalju õigust, et ma esitaksin küsimuse oratoritele, kes on seal ees olnud. Esimene küsimus. Miks pakutakse välja, et valimistest peaksid osa võtma inimesed, kes elavad Eestis ja ei ole kodanikud, ja samuti eestlased, kes ei ela Eestis? Kas meie kohalikke kodanikke on tõesti vähem? Ma usun, et kui me võtame välismaalased sinna hulka, võtame taotlejad sinna hulka, ega me suurriigi mõõtu ikkagi välja anna. Kas seal tuleb nüüd 200 000 rohkem või vähem, uskuge mind, meie rahvas ise teab, mida teha.

Teine küsimus. Kui me siiski laiendame valijate ringi, kas me enne seda peame tühistama või ei pea tühistama enda poolt vastu võetud otsuseid? Tähendab, otsust Eesti Vabariigi taastamise kohta riigiorganite taastamise kohta, muidu me läheme minu meelest nende otsustega vastuollu. Ma olen kõige rohkem nõus härra Zõbiniga, et ei saa niisuguseid asju referendumile panna. Me paneme referendumile jälle küsimuse, kas laiendada valijate ringi? Täpselt samasuguse küsimuse esitame mittekodanikele, sest meil on kodanikud määratlemata. Ma pakuksin ühe asja teile mõtlemiseks. Võib-olla ma räägin valesti, siis parandage. Mis te arvate, kui me laseme inimestel valida, kes ei ole kodanikud, mitme aasta pärast me palume uuesti võtta vastu emakeselt Venemaalt meid oma rüppe? Ma usun, et see toimub tingimata, sest eesti rahva iive on väiksem kui mittekodanikel. Kartus ja ka ähvardused, et vastasel juhul sünnib meil Dnestri-äärne, läheb võib-olla täide. Nii või teisiti me sellest probleemist mööda ei saa ja minu meelest on parem siiski hakata julgelt asjale vastu, mitte seaduslikult Eestimaad maha müüa. Tänan!

A. Gussev

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Ma viidan ainult paar minutit teie aega. Tänaõhtu sõnavõtte kuulates valdas mind üks mõte, mille tahan teile teatavaks teha. Ei tohiks unustada, et võidu ülevõit – siin saalis viibijad ei saa ju eitada, et augustis võitis üks jõud teise – oleneb suurel määral võitja suuremeelsusest. Tahan öelda, et Leedus oli nii rahvustevaheline kui ka majanduslik olukord enne augustisündmusi palju raskem kui meil Eestis. Rahvustevaheline vastasseis oli palju suurem. Hallastele võib see tunduda ilmutusena, aga, jumal tänatud, meil ei olnud ühtki ohvrit. Arvatavasti oleksid leedulased võinud olla palju rohkem solvunud või – kui võib nii öelda – tignedad venekeelsete elanike peale, kes Leedus elavad. Aga ometi võeti Leedus vastu kodakondsuse nullvariant ning nüüd ei vaidle keegi selle üle, kes hakkavad hääletama põhiseaduse poolt või vastu ja kes hakkavad Riigikogu valima. Nad tegelevad palju maisemate ja meeldivamate asjadega, lahendavad majandusprobleeme. Praegu võivad Leedu poeletid ja hinnad meile eeskujuks olla. Leedu põliselanikke ei eruta see, mille eest härra Laar pidevalt kõnetoolist hoiatab – et mis küll juhtub siis, kui kõigile hääleõigus anda. Tahan veel kord korrata, et Leedus oli selleks rohkem põhjust, kuid Ülemnõukogu võttis vastu otsuse ja elanikud toetasid seda. Lubage avaldada kindlat veendumust, et Eesti Ülemnõukogus on piisavalt inimesi, kes võivad vastu võtta otsuse, mis on praegu õige. Need aga, kes on poliitilises võitluses ajutiselt kaotanud võime realistlikult mõtelda, tuletagu meelde vanasõna: kurjus tekitab kurjust, headus headust. Riigikogu ja presidendi valimistega ju ei lõpe meie elu, vaid alles algab uus etapp, mis on arvatavasti veelgi raskem. Lubage soovida teile sellel teel arukust. Täna!

Juhataja

Suur tänu! Lõppsõnaks palun ma kõnetooli redaktsioonikomisjoni ja ka õiguskomisjoni nimel Ülle Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Head kolleegid! Me oleme jõudnud nüüd mõnes mõttes teisel lugemisel uuele ringile ja uue teksti kohta on juba praeguseks minu kätte tulnud paar-kolmkümmend parandus- ja täiendusettepanekut. Mõne sõnaga ma tutvustaksin neid, et kõik oleksid kursis, millised ettepanekud on juba tehtud, sest ettepanekute topeltesitamisel ei ole mõtet. § 4 kohta on tulnud juba ligemale paarkümmend samasisulist ettepanekut. On tulnud ettepanek § 1 ümber sõnastada, samuti ka § 2. § 3 osas on tulnud ettepanek arutada uuesti Riigikogu valimiste aega pärast põhiseaduse vastuvõtmist. Paljudes ettepanekutes soovitatakse § 4 välja jätta, kuid

pakutakse ka uusi lahendusi, uusi sõnastusi ja lahendusvariante. § 5 kohta on tulnud ettepanek vaadata veel kord üle presidendi valimistega seotud küsimused, samuti presidendikandidaadi esitajate ringiga seotud probleemid, mis juba eelmine kord hääletamisel olid. Samuti on tulnud uued ettepanekud § 6 kohta hr. Pohlalt, et see välja jätta. § 9 sõnastuse kohta on ka tulnud ettepanekud, kuid need on rohkem redaktsioonilist laadi.

Seega on küllaldaselt materjali selleks, et kooskõlastustoimkond peaks uuesti pingsalt tööle hakkama. Ma teen ettepaneku praeguses situatsioonis arutelu katkestada. Ja õiguskomisjoni nimel olen volitatud teile teatama, et viimane parandusettepanekute esitamise tähtaeg uue teksti kohta on homme kell 12.

Juhataja

Suur tänu! Me kohaloleku kontrolli läbi ei vii. Selles päevakorrapunktis on neid olnud mitu. Veenduge ise, et teie puldid töötavad. Ma panen juhtivkomisjoni ettepaneku hääletusele.

Asjaolud on järgmised: juhtivkomisjon määrab parandusettepanekute esitamise viimase tähtaja homseks kella 12-ks. Nii et parandusettepanekuid oodatakse homme kella kaheteistkümneks. Ühtlasi tehakse ettepanek arutelu katkestada ja jätkata seda sellel istungjärgul.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et katkestada käsiloleva päevakorrapunkti arutelu ja jätkata sellel istungjärgul? Selle ettepaneku poolt on 65 rahvasaadikut, 1 on vastu, erapooletuid saadikuid ei ole. Arutelu katkestatakse ja jätkatakse sellel istungjärgul.

Ametiisikute osalemisest ettevõtluses

Juhataja

Kolleegid! Jätkame vastavalt kinnitatud päevakorrale. Meil on katkestatud ühe otsuseprojekti arutelu, milles käsitletakse ametiisikute osalemist ettevõtluses. Viimasel katkestamisel kuulati ära ettekanne ja esitati küsimused kaasettekandjale, vabandust, põhiettekandjale. Kolleegid, kas on vajadust lühidalt korrata seda ettekannet? Justiitsminister on saalis. Ei ole vajadust. Kas juhtivkomisjon teeb kaasettekande? Hr. Eller! Kas keegi teist teeb kaasettekande? Võib-olla hr. Junti? Kas hr. Junti soovib kaasettekannet? Ei soovi. Kaasettekannet ei ole. Ma avan läbirääkimised. (Hääled saalis.)

Kolleegid, kas mul on alust arvata, et te ei soovi sõna võtta?

Sellisel juhtumil teen ma ettepaneku – see ei ole võib-olla sisuliselt korrektne, kuid reglemendipärane – läbirääkimised lõpetada. Hillar Eller.

H. Eller

Lugupeetud kolleegid! Antud päevakorrapunkti arutusel on siiski üks vaidlusalune küsimus, nimelt eelnõu kolmanda punkti viimane lause, mis algab sõnaga "või kui nad osalevad erakapitalil põhinevates ettevõtetes töövõtjate või omanikena". Sellega ei nõustu rahvasaadikud Jüri Reinson ja Lembit Arro. Nad nõuavad selle küsimuse hääletamist. Nad teevad ettepaneku see viimane lauseosa tekstist välja jätta. Kui me hakkame dokumente hääletama, siis palub õiguskomisjon selle ettepaneku saalis läbi hääletada. Aitäh!

Juhataja

Nii, seda me loeme sõnavõtuks ja nüüd on korrektne panna hääletusele läbirääkimiste lõpetamine. Kohaloleku kontroll. Kohal on 71 rahvasaadikut, puudub 27. Mul on teile palve, ärge lähema viie minuti jooksul saalist lahkuge! Lembit Arro. Jaa, mikrofon on sees.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Ma paluks paar sõna ettepaneku selgitamiseks, see on vist lubatud.

Juhataja

Jah, täitsa lubatud, 2 minutit, palun.

L. Arro

Kolmanda punkti viimane lause räägib sellest, et ettevõtte juhtidel on keelatud töötada ettevõtte juhina juhul, kui nad osalevad erakapitalil põhinevas ettevõtluses tööandjana või omanikuna. Aga ettevõtja, direktor või ükskõik milline juht on eluaja jooksul kogunud varandust. Peale selle saab ta ka rahvakapitali osaku. Minu arvates võib ta selle osakuga või oma kogutud säästudega osta ettevõtetest, mida ta ei juhi, aktsiaid. See on ju loomulik, et ta võib ka kusagil aktsionär olla. Aga praegu keelab see punkt täielikult eraettevõtlusesse oma sääste ja ka rahvakapitali osakuid paigutada. Sellepärast tuleks see punkt välja jätta. Aga eelnevas osas on õigesti keelatud, et juhid ei tohi oma asutuses sellega tegelda. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kas keegi kolleegidest soovib veel sõna?

Või kõnet pidada? Ei soovi. Ma panen läbirääkimiste lõpetamise hääletusele. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised käsiloleva päevakorrapunkti üle? Selle ettepaneku poolt on 61 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 2 jäid erapooletuks. Läbirääkimised lõpetatakse.

Juhataja

Asume lõppsõnu ära kuulama. Hr. Rask? Hr. Rask loobub. Hr. Eller, nüüd ma paluksin teid kõnetooli. Hr. Eller! Me anname nüüd kommentaarid parandusettepanekute kohta. Seejärel viime koos läbi hääletuse. Eks ole?

H. Eller

Nii nagu ma ennist ütlesin, on Lembit Arrolt ja Jüri Reinsonilt laekunud ettepanek jätta otsuseprojekti kolmandast punktist välja viimane lause. See on ka teil alla kriipsutatud, see on nagu uus tekst ja ma loen selle veel kord ette. Hääletusele tuleks küsimus panna selliselt: kes on selle poolt, et see lõik seaduse tekstist välja jätta?

Juhataja

See on Jüri Reinsoni ja ...

H. Eller

Ja Lembit Arro ettepanek.

Juhataja

... Lembit Arro parandusettepanek. Nii et õiguskomisjon toetab?

H. Eller

Õiguskomisjon on neutraalne. Ettepanek tuleb hääletusele panna.

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Jüri Reinsoni ja Lembit Arro parandusettepaneku poolt? Õiguskomisjon on neutraalne. Selle ettepaneku poolt on 26 rahvasaadikut, vastu on 7, 15 jäid

erapooletuks. Reinsoni ja Arro parandusettepanek leidis toetust. Nüüd tuleb Junti parandusettepanek. Arvo Junti.

A. Junti

Lugupeetud juhataja! Mul tekkis hääletamisel tõrge. Ma ei saanud hääletada, ma ei tea, kuidas käituda?

Juhataja

Paha lugu, me hääletame ümber. Kas Savisaarel oli ka tõrge? Arvo Junti ei hääletanud. Me võime protokollist kontrollida, kas Arvo Junti ei hääletanud. Ta ei saanud hääletada, tal on õigus nõuda. Ma panen Reinsoni-Arro ettepaneku uuesti hääletusele. Protseduuri suhtes saab teha ettepaneku, aga küsimusi esitada enam ei saa. Edgar Savisaar.

E. Savisaar

Lugupeetud spiiker! Ma palun vaheaega enne hääletamist.

Juhataja

Enne lõpphääletamist? Enne lõpphääletamist päris kindlasti annan vaheaja.

E. Savisaar

Härra spiiker, selles küsimuses on nii palju tehtud erandeid, et me võiksime ka sellest reegli kujundada.

Juhataja

See ei ole hea pretsedent.

E. Savisaar

Pretsedent oli juba hulk aega tagasi.

Juhataja

Ma usun, et kõik asjad saavad ilusti korda, kui me enne lõpphääletamist vaheaja teeme. Nüüd ma panen uuesti hääletusel Reinsoni-Arro ettepaneku, sest Arvo Junti ei saanud hääletada. Kas me peame protokollilt kontrollima? Ma usun et Arvo Junti ei valeta.

Kas kellelgi ei ole segavaid faktoreid? Me hääletame kahe mehe ettepaneku uuesti läbi. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Reinsoni-Arro parandusettepaneku poolt? Selle ettepaneku poolt on 32 rahvasaadikut, vastu on 24, erapooletuks jäid 7. Reinsoni-Arro parandusettepanek leidis toetust.

Nii. Hillar Eller, jätkame, palun!

H. Eller

Järgmine parandusettepanek on Arvo Juntilt, kes palub täiendada punkti 6. Arvo Junti, ma palun vabandust, selles tekstis, mille sa mulle ulatasid, on numeratsioon sassis. Punkti 6 meil dokumendis ei ole.

Juhataja

Kas ma annan oma eelnõu?

H. Eller

Ei, ta peab mulle ütlema, kuhu see asi peaks minema, missuguse punkti juurde. Tähendab, töö käigus on tekst muutunud ja ka numeratsioon on muutunud.

Juhataja

Teeme niimoodi, Hillar Eller, me kannatame veel ära 30 sekundit või natuke rohkem, tehke asjad omavahel klaariks. Läbirääkimised on läbi. Nii, Arvo Junti, lülita nii kauaks mikrofon välja. Jätkame parandusettepanekute läbihääletamist. Palun!

H. Eller

Lugupeetud kolleegid! Ma palun vabandust hetkelise segaduse pärast! Arvo Junti ettepanek on selline: täiendada Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuseprojekti viienda punktiga ametiisikute osalemise kohta ettevõtluses. Praegu on meil neli punkti. Uue punkti sõnastus oleks järgmine: "Eesti Vabariigi Riigikontrollil esitada 1. juuniks 1992 informatsioon ja ettepanekud kontrolli tulemustest ettevõtete põhivahenditega sooritatud tehingute õiguspärasuse ja majandusliku otstarbekuse kohta." Õiguskomisjon seda ettepanekut ei toetanud.

Juhataja

Suur tänu! Kolleegid, kas Arvo Junti parandusettepaneku sisu on kõigile mõistetav? Ma panen hääletusele.

Kolleegid! Katsume kontsentreerida tähelepanu sellele eelnõule. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Arvo Junti parandusettepaneku poolt? Juhtivkomisjon ei toeta. Selle ettepaneku poolt on 36 rahvasaadikut, vastu on 16, erapooletuks jäid 5. Arvo Junti parandusettepanek leidis toetust. Kolleegid! Ega kellelgi parandusettepanekut pole unustatud? Ei ole unustatud. Kas vaheaja nõue on jõus? Edgar Savisaar, kas viiest minutist piisab? Vaheaeg viis minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Vaheaeg on läbi, asugem töökohtadele! Kontrollime kohalolekut. Kohal on 68 rahvasaadikut, puudub 30. Kas me võime panna otsuseprojekti hääletusele? Võime panna.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus ametiisikute osalemisest ettevõtluses? Palun hääletada! Ma võtan hääletuse maha. Mis juhtus? Pult ei tööta? Nii. Uluots, kas pult ei tööta? Hakkas tööle. Veenduge, palun, kolleegid, kas kõikide puldid töötavad. Kas on tarvidust kohaloleku kontrolli läbi viia? Ei ole.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus ametiisikute osalemisest ettevõtluses? Selle ettepaneku poolt on 68 rahvasaadikut, vastu on 2, 1 jäi erapooletuks. Otsus vastu võetud.

Kolleegid! Meil on jäänud ametliku tööaja lõpuni 10 minutit. Lugu on selles, et päevakorras on tähtis küsimus. See eeldab, et kui me tahame asja tõsiselt arutada, peaksime pikendama tänast istungit. Või me ei alusta selle küsimuse arutamist? Võib-olla võtame mõne lihtsama küsimuse, mis nii palju aega ei nõua. Näiteks võiks kõne alla tulla teisipäevaseks planeeritud 4. ja 5. päevakorrapunkt. Jüri Kork.

Kas võib kõne alla tulla, et haldusreformikomisjon avaldab on arvamuse ühe seaduseelnõu kohta?

J. Kork

Me arvame, et praegu siiski ei sobi seda teha, sest täna oli valitsuse istungil samasugune punkt arutamisel. Homme hommikul saame seda teemat arutada vahetult enne tööpäeva algust.

Juhataja

Selge. Aitäh! Jüri Reinson, kas tuleb kõne alla teise Ülemnõukogu seadusandliku akti kohta arvamuse avaldamine? Jutt on reglemendi ühe paragrahvi muutmisest.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja! Komisjon on valmis.

Juhataja

Kui hr. Reinson leiab kõik vajalikud dokumendid, siis ma paluksin tema kõnetooli.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Eelarve-majanduskomisjon arutas saadikute esitatud reglemendi parandusettepanekut ja leidis, et sellisel kujul ei saa seda vastu võtta. Komisjon teeb ettepaneku seda mitte arutada.

Juhataja

Selge. Selleks, et mitte arutada, peab täiskogu langetama oma otsuse. Heino Kostabi on autor.

H. Kostabi

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! Grupp saadikuid ja ka fraktsioon arutas seda küsimust. Otsustasime, et seda küsimust tuleks arutada.

Juhataja

Nii, kolleegid! Ma täpsustan asjaolusid. Kõikidele sellistele probleemidele saame leida lahenduse ainult täiskogu otsustuse kaudu. Kolleegid! Kostabi, Hallaste, Telgmaa ja teised andsid üle oma otsuseprojekti ja juhtivkomisjon on eelarvemajandus-komisjon. Eelarve-majanduskomisjon võib vastavalt reglemendile langetada komisjoni tasemel alljärgnevad otsused: lülitada päevakorda, suunata ekspertiisi või lükata tagasi. Lõpliku otsuse langetab täiskogu. Niisugused on reglemendi nõuded ja selle ma panen ka täiskogu ette otsustamisele. Kas kõik mõistavad asjaolusid? Kõik mõistavad. Nüüd me peame läbi viima kohaloleku kontrolli. Kohal on 70 rahvasaadikut, puudub 28.

Nii. Asjaolud on meil selged. Panen küsimuse hääletusele. Kes on eelarve-majanduskomisjoni otsuse kinnitamise poolt? Igäüks peab teadma, kuidas ta hääletab, sest otsus langetatakse

lihthäälteenamusega. Kes soovib reglementi muuta, see hääletab vastu. Kes ei soovi reglementi muuta, see hääletab poolt. Kas asjaolud on selged?

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et kinnitada eelarve-majanduskomisjoni otsus? Selle ettepaneku poolt on 33 rahvasaadikut, vastu on 23, erapooletuks jäi 11. Eelarve-majanduskomisjoni otsus on kinnitatud.

Suur tänu! Ma jätan teiega täna nägemiseni. Saame kokku homme kell 10.00.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

73. ISTUNGJÄRK

TEINE ISTUNG

12. mai 1992

Juhataja (Ü. Nugis)

Tere hommikust, kolleegid! Istungjärg jätkub. Kohaloleku kontroll. Kohal on 67 rahvasaadikut, puudub 31.

Kolleegid, vastavalt eelnevale kokkuleppele antakse meile ka täna üle mõned seadusandlike aktide eelnõud. Ma palun kõigepealt kõnetooli valitsuse esindaja pr. Krista Kilveti.

K. Kilvet

Austatud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Elu on seadnud meie ette vajaduse muuta töölepingu rakendusotsust ja sellepärast esitab Eesti Vabariigi Valitsus teile kiireloomulise küsimusena Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuseprojekti Eesti Vabariigi töölepingu seaduse rakendusotsuse muutmise ja täiendamise kohta. Aitäh!

Juhataja

Juhtivkomisjon on õiguskomisjon. Järgmisena palun ma kõnetooli rahvasaadik Peet Kase.

P. Kask

Austatud hr. spiiker, lugupeetud kolleegid! Mul on hr. spiikrile üle anda arupärimine Eesti Vabariigi Valitsusele. See käsitleb Ülemnõukogu otsuse ühe punkti täitmatajätmist, mis puudutab kodanike registri koostamist, rahavahetusnimekirjade koostamist ja nende omavahelist sidumist. Vastavalt meie otsusele on rahavahetusnimekirjade koostamise

eeltingimus rahvastiku arvestamise kaardi täitmine, ent rahvahetusnimekirju koostatakse ilma rahvastiku arvestuse kaarti täitmata. See on otsene Ülemnõukogu otsuse rikkumine. Ma annan selle üleandmiseks valitsusele.

Juhataja

Selle dokumendiga me käitume nii, nagu näeb ette reglement. Peet Kask, arupärimise juurde on vaja ka eelnõu. Või on see järelepärimine? Kui see on arupärimine, siis tuleb lisada eelnõu, kui järelepärimine, siis läheb see infotundi.

Kolleegid! Ega ma ei ole unustanud teie taotlusi täna meile dokumente üle anda? Ei ole unustanud.

Päevakorravälised avaldused

Juhataja

Vastavalt reglemendile on meil täna jällegi ette nähtud n.-ö. vaba mikrofon. Ma palun meie kompuutrimehi reguleerida mikrofoni kasutamise aeg 5 minuti peale. Alustame, Johannes Kass.

J. Kass

Kallid rahvasaadikud! Ma pöördun täna nende rahvasaadikute poole, kes valimistel jagasid lubadusi taastada Eesti Vabariik järjepidevuse alusel, mille Ülemnõukogu 1990. aasta kevadel ka kinnitas. Restitutsiooni seletuse on Ülemnõukogu ise selgelt määratlenud 1990. aasta 11. aprillil Eesti NSV Ülemnõukogu pöördumises NSV Liidu presidendi poole. Selles on öeldud: "Enne 1940. aasta 17. juunit kehtinud baasnormi ning sellest tulenenud õigusliku seisundi taastamise ja põhjustatud kahjumite heastamise."

Tänaseks on Ülemnõukogu 1990. aasta kevadistest põhimõtetest jäänud alles ainult riismed. Välja on töötatud ja tahetakse ka rahvahääletusele panna, rahvale lausa kaela määrada nõukoguliku sisuga uus põhiseadus, kus on selgelt näha, et diktatuurivõimu saab enda kätte Riigikogu, õigemini selles enamuse saanud erakond. Seejuures jääb rahvale ainult üks õigus, puhuda Riigikogu valimistel pall täis ja siis loota, et hakatakse valimistel antud lubadusi täitma.

Praktika selle kohta on täna Ülemnõukogu näol olemas. Mida 1990. aastal lubati ja mis on täna lubadustest saanud? Need on lihtsalt kohustusteta lubadused.

Ülemnõukogu on kehtestanud kodakondsuse naturalisatsiooni üldistel alustel Eesti NSV piires. Kõigi nippidega püütakse laiendada põhiseaduslike võimuorganite valijate ringi mittekodanikega jne. Nõustuda selle kõigega tähendab tunnistada Nõukogude okupatsioon Eestis seaduslikuks.

Rahvasaadikud, kui te lubate taastada Eesti Vabariigi ja ei astu samme Ülemnõukogu tegevuse peatamiseks, siis te aktsepteerite olukorra, kus nõukogude võimu ja korra alustel valitud organ jätkab seaduslikult eesti rahva huve rikkuvat tegevust. See on teiepoolne vastutustundetus, täpsemalt, kuritegu eesti rahva vastu. Kogu see tulem on, et Eesti jääb meie endi poolt loodud seadustega Venemaa koloniaalriipatsiks. Oma kohalolekuga Ülemnõukogus te tunnistate õiguslikuks Ülemnõukogu, kellel puudub seaduslik alus Eesti Vabariigi suhtes ja kelle seaduspärane tegevus oma olemasolu õigustuseks on kaitsta eesti rahva huve, mida tänaseks on juba rikunud. Teie aktsepteerite seda olukorda, te muudate oma kaasosalusega selle seaduslikuks. Mõelge, palun, selle üle järgi. Peavastutus langeb muidugi keskfraktsioonile ja temaga koalitsioonis olevatele saadikutele, kuid kaasvastutus selle teo eest langeb ka isamaalistele saadikutele. (Aplaus.) Ja rahvas mõõdab kõigile võrdselt tulemuste järgi. Just nimelt tulemuste järgi, sest teil on puudunud piir, millest allapoole ei tohi langeda. Just nimelt see piir on puudunud.

Lõpetuseks tahan pöörduda keskfraktsiooni poole, et nii jätkates kaovad Eesti riik ja rahvas niikuinii!

Juhataja

Suur tänu! Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistujad, kallid kolleegid! Mina esinen teie ees kui üle-eestilise praeguse ja tulevase koondfraktsiooni liige ja tahan jagada teie muret, mis külm talv on meile toonud. Selle soojendamiseks, meie enesetunde tõstmiseks on igal hommikul olnud Toompea lossi väravas üks tubli inimeste rühm. Neid täna seal ei olnud.

Ma hakkasin mõtlema, et meie lugupeetud Isamaaliit või ühendus ja Eesti Komitee on kõikidest teistest poliitilistest jõududest jõudnud kaugele ette. Nad on moodustanud oma löögirühma, kes koguneb Toompeale. Ükskõik, millise probleemiga on tegemist, ütlevad nad alati oma arvamuse. Need on ühed ja samad inimesed. Need inimesed on meile juba nägu- ja nimepidi tuttavad. Nad on ilmselt Isamaaliidu ja Eesti Komitee palgalehel, sest nad avaldavad siin oma meelt tööajast. Või on nad töötud?

Kui nad on töötud, siis see meeleavaldus peaks olema hoiatuse märgiks Eesti Vabariigi Valitsusele. Valitsus ei ole veel suutnud töötü abiraha süsteemi rakendada. Seda ülesannet peab nüüd täitma või on enda peale võtnud valitsuskoalitsioonis olev Isamaaliit. Aga kui ta seda teeb, siis see on tänuväärne ja me peame avaldama tunnustust.

Kuid see löögirühm tuletas mulle meelde ka ühe hea vene autori Voinovitši romaani "Sõdur Ivan Tšonkini seiklused Teises maailmasõjas". See on romaan-anekdoot ja seal on ka ühel tuntud organisatsioonil löögirühm, kes käib kohtuprotsessilt kohtuprotsessile, olenemata sellest, mis küsimusi arutatakse. Nad on hajutatud mööda saali, kes hüüab vahele, kes plaksutab, kes tõuseb püsti või läheb saalist välja.

Tähendab, siin on oma kindel paralleel olemas ja kahtlemata on Isamaa Ühendus saanud kõikide teiste parteide ees teatud edumaa. Seetõttu olin ma väga õnnetu, kui kuulsin eile kuluaaridest juttu, et Isamaaliidu esimees Mart Laar on käinud meie lugupeetud Ülemnõukogu esimehe hr. Rütli juures ja ähvardanud, et kui härra esimees ei tee seda või teist, siis nad lahkuvad Ülemnõukogust. See oleks muidugi äärmiselt kahetsusväärne, sest siis jääks ära ka minu mõned sõnavõtnud ja paljude teiste kolleegide sõnavõtnud. Meie elu muutub värvituks. Kuid ma arvan, ärgem võtkem seda traagiliselt. Las nad lähevad. Arvame nad kvoorumist maha ja teeme oma tööd ilusasti edasi.

Meie Ülemnõukogu on olnud toimekas ja töökas Ülemnõukogu. Paari aastaga oleme võtnud vastu üle 300 seaduse ja otsuse, millega ei ole saanud toime ühegi teise riigi parlament. Kahtlemata kasvab meie tööviljakus veelgi. Teile kevadkülviks edu soovides. Tänan!

L. Hänni

Austatud juhatus, head kolleegid! Lubage, et ma tutvustan teile eile vastu võetud Maa-Keskerakonna juhatuse avaldust valijate ringi laiendamise küsimuses. Meie avaldus on ajendatud viimaste nädalate sündmustest, ohutundest, et võime kõrvale kalduda senisest rahulikust ja tasakaalukast arenguteest. Riigikogu valijaskonna laiendamise küsimus on tekitanud Eesti poliitikas terava vastasseisu. Valijate ringi laiendamise pooldajad lähtuvad seisukohast, et Eesti riigi iseseisvuse, tema sisemise ja välise julgeoleku, eduka majandusliku arengu ning soodsa välispoliitilise maine tagamiseks on hädavajalik järgida kõigi ühiskonnakihtide demokraatliku esindatuse põhimõtteid. Suure hulga Eesti alaliste elanike kõrvalejätmine otsuste langetamisest ja dialogist on Eesti tulevikule äärmiselt ohtlik. Valijate ringi laiendamise vastased leiavad, et selline otsus tühistaks Eesti Vabariigi õigusjärgse taastamise võimaluse ning seaks ohtu Eesti Vabariigi kui rahvusriigi taastamise.

Valijate ringi laiendamine võib samuti ajendada ebatervet poliitilist konkurentsi kodakondsuse taotlejate hääle pärast, tekitades sellega lisapingeid Eesti poliitiliste jõudude vahel. Tõdeme kahetsusega, et poliitilises väitluses on jäetud tähele panemata Eesti Kongressi seisukohad valijaskonna küsimustes. Eesti Kongressi III istungjärgul vastuvõetud otsus Eesti Vabariigi põhiseadusliku riigivõimu taastamisest sätestab, et Riigikogu valimistel antakse hääleõigus ka teiste riikide kodanikele ja kodakondsuseta isikutele, kes taotlevad Eesti Vabariigi kodakondsust vastavalt naturalisatsiooni tingimustele.

Tekitab hämmastust, et mitmed Eesti poliitikud ja Eesti Kongressi saadikud on taganenud Eesti Kongressi liberaalsetest seisukohtadest ning asunud rahvusliku hüsteeria üleskütmisele. Pole raske ette näha et sellele võib järgneda šovinismi puhang Kirde-Eestis, aga ka Venemaal Eesti iseseisvuse ja terviklikkuse vastu. Kutsume kõiki eestimeelseid poliitikuid ja ajakirjanikke hoiduma pingete edasisest üleskrüvimisest ning mõlema poole argumente tõsiselt arvestades otsima valijate ringi määratlemiseks poliitiliselt tasakaalustatud lahendusi. Selline oli Maa-Keskerakonna avaldus, kuid ma tahaksin omalt poolt öelda mõned sõnad härra Kassi manamisi kuulates. Mul tekkis tõepoolest mõte, et peaksime pöörduma tagasi põhiseaduse eelnõu teksti redigeerimise juurde ja peatüki, mis käsitleb Riigikogu funktsioone, võiks asendada ainult ühe sättega: "Eesti rahva huve esindab Johannes Kass." Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Vladimir Lebedev!

V. Lebedev

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Täna alustasime päeva lõbusalt. Püüan püstitada oma sõnavõttude rekordi – ütlen ainult kaks fraasi. Mõned meie kolleegid ütlevad, et siin parlamendis töötada tähendab kuritegu eesti rahva vastu. Miks nad siis sellest tööst osa võtavad? Minge ära ja kõik muutub ausaks. Teiseks. Lugupeetud kolleegid! Kõik, kes Riigikogusse kandideerivad, peavad esitama arstitõendi. Mul on ettepanek. Ärgu lugupeetud härra spiiker solvugu selle peale. Viktor Andrejev läks Tallinna aselinnapeaks, tema koht on vaba. Paneme erandkorras sellele kohale doktor Haugi ja las tema annab sõna neile, kes on end kirja pannud. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Vaino Väljas.

V. Väljas

Me oleme tulnud siia, olles valitud seaduslikult Eesti Vabariigi kõrgemasse võimuorganisse, läbi spaleeri. Valimisvõitlus Eestimaal on alanud hulk aega enne seda, kui valimised on tegelikult välja kuulutatud. On see õige või vale, jäägu nende otsustada, kes seda alustanud on.

Mind ajendas sõna võtma nimelt teatav ohutunne. Võib-olla on seda palju öeldud, kuid siiski valitseb teatav masendus. Ja seoses sellega mõned mõttehanded nendele inimestele – olgu nad ilmalikud või pühitsetud –, kes seisavad siin selle inimspaleeri innustajate ja organiseerijate rollis. Oleks ehk aeg lõpetada ja minna edasi tasakaalustatud ja tegusa poliitilise tegevuse juurde. Eesmärk peaks olema saavutatud.

Esiteks. On selgunud ülalmainitud inimspaleeri organiseerijate ja selle taga seisvate poliitiliste jõudude sotsiaalne kandepind, teiste sõnadega, see osa rahvast, kes neid toetab. Esimene eesmärk, mida taheti demonstreerida, on nimelt see, kes seisab nende inimeste taga. See on täidetud.

Teiseks. Sõnas ja eriti kirjapildis on näidatud, millisena kujutatakse ette meie tulevast isamaad. Sõnas on see veidikene kangem kui kirjapildis. Ka selles osas peaks olema ülesanne täidetud ja võiks koju minna.

Kolmandaks. Igas valimisvõitluses kehtib konkurentsiseadus, püütakse ületada vastast väitlemisoskuses, mille taga seisab mõistus ja mõttejõud, eesmärgid ning veendumused. Ka selles võitluses peaks võit käes olema, sest isegi 15. mai Interrinde + NLKP *show* (EKP-st ma ei räägi, sest selliseid üritusi me ei korralda) on samuti ületatud. Sellist kõnepruuki Eestimaa poliitilises väitluses ei ole me arvatavasti vist varem kohanud. Seega peaks ka kolmas ülesanne olema täidetud.

Neljandaks. Vormi kohta. Ka selles suhtes on samuti ette jõutud. Kui meie lugupeetud naissaadikud suundusid autobussi, külvati nad nendesamade inimeste poolt üle kõnepruugiga, mis ei kannata trükivalgust. Niisiis on uued vormid juba juurdunud ka selles valdkonnas ning selle ülesande võiks samuti lugeda täidetuks. Väike kõrvalmärke. Tavalise reegli järgi kaitseb naisterahvast mees. Solvangute eest, mis said osaks samasse fraktsiooni kuuluvatele naissaadikutele, oleksid neid pidanud kaitsma sama fraktsiooni meessaadikud. See oleks olnud rüütellik. Aga ma kardan, et rüütellikusest on tänapäeval asjad kaugel. Seda võib märgata ainult siis, kui me kõnepuldist räägime.

Veel üks kõrvalmärkus. Palju tänu meie naiskolleegidele ütlemata ilusa ja südamliku emadepäeva eest, see oli tõesti südantkosutav. Kahju et minu seljataga olevalt võimukõrgustikult ei tulnud ühtegi sõna, tuletamaks meelde emadepäeva. Tänu sõnu meie

naissaadikutele ei kuulnud isegi järgmisel päeval. Minu hääl loomulikult ei asenda siin ametlikke Ülemnõukogu tänusõnu. Kahjuks said naised teise emadepäeva kingituse, millest ma juba rääkisin.

Viiendaks. Ka välismaailmale oleme demonstreerinud, missugune on Eestimaa poliitiline stabiilsus ja arukus, tema tulevikunägemus.

Kuuendaks. Poliitilises väitluses on asi niikaugele jõudnud, et ei peaks ju kordama ühte ja sama. Tuletaksin meelde hiidlase paadi tihtimist, kui nüri tihtimisraud ei läinud mitte kuidagi paadi kaare vahele. Mees ütles kurvastusega: "No, pigi peaks ometi paadikaare vahele minema." Eestimaa inimese pea ei ole hoopiski mitte nii kõva, et nüri tihtimisrauaga püüda seda ilmtingimata ümber vormida.

Ja viimaseks. Me kuulsime raadiost ja televisioonist võimendatuna, et Ülemnõukogu tuleb puhastada nendest, teistest ja kolmandatest. Ma tahaksin tuua nendele puhastajatele veel ühe nõuande, mitte enda poolt, vaid tsiteerin ajalehte "Vaba Eestlane". Selles lehes kirjutatakse 17. märtsil 1992 Eesti põhiseaduse kohta järgmist. Artikkel on pealkirjastatud nõnda: "Kommentaariid põhiseaduse kohta". Selles kirjutatakse: "Eelnõu vajab põhjalikku ümbertöötamist. On selge, et taolisel kujul vastu võetud põhiseadus oleks eesti rahvale suureks õnnetuseks. Põhiseadus peab jääma kehtima paljudeks aastateks, seepärast ei tohiks seda kiirustades vastu võtta. Karta on, et ta siiski läheb rahvahääletusele, sest see on meele järgi NLKP-meelsetele ja KGB agentuurile. Kommunistid on esindatud Ülemnõukogus, KGB aga Eesti Komitees. Kui need võimsad organisatsioonid põhiseadust toetavad, läheb asi läbi." Alla on kirjutanud jurist, Eesti Kongressi saadik Endel Mölder. Lähtudes eelöeldust võiks puhastamist jätkata.

Lõpuks tahaksin siiski ütelda, et igaüks peab leidma meeldiva emotsiooni, et kuidagi pingeid maandada. Minu isiklik soov vaevalt et teistele sobib. Mina tahaksin täna õhtul kuulata nimelt Griegi "Uut isamaad", ma toonitan just sõna "Uus isamaa". Ma olen korduv lugeja ja retrospektiivse mõttelaadiga inimene. Lugemislauale võtaksin ma andeka kirjamehe Jaak Jõerüüdi "Raisakullid". Mitte pealkirja pärast, olgugi et ka see sobib suurepäraselt kaasaega. See andeka kirjaniku sotsiaalsest ohutunnistusest kantud teos on täna tarvilik lugemisvara, ma rõhutaksin: tarvilik lugemisvara eriti täna. Ma ei tea, kas Jaak Jõerüüt on väga lähedalt raisakotkaid näinud. Ma olen neid silmitsenud Ladina-Ameerikas, kus neid on väga palju, eriti karjakasvatuspriirkonnas. See on ebameeldiv lind. Vaadeldes neid binokliga, ma küsisin kohalikele ornitoloogidelt, miks tema kael on sulgedest paljas? Sain vastuseks, et korjuse kallale minnes ei tohi kaelal olla midagi, mis võtaks kaasa laibal olevaid batsille, et mitte neid poegadele edasi anda. Nad on kõik mustad, albiinosid ilmub haruharva. Kui ilmub mõni

albinootiline raisakotkas, siis on ta alati ja ilmtingimata liidrikohal. Sellest huvitavast seigast rääkisid mulle kohalikud linnuteadlased.

Juhataja

Suur tänu! Vello Pohla.

V. Pohla

Lugupeetud kolleegid! Peale auväärse kolleegi, hr. suursaadiku Vaino Väljase hiidlasliku valu ja sarkasmiga tehtud etteastet ei olekski mul suurt midagi enam öelda. Aga kuna me oleme harjunud viimasel ajal ikkagi emotsioonidest juhinduma (ma ei ütle seda eelkõneleja kohta), siis tahaksin ma öelda järgmist. Kui ma eile mainisin, et tulin Euroopast, siis täna jõudsin siia pensionäride rahajärjekorrast, et nad oma seadusliku raha kätte saaksid. Kõik saadikud siin saalis peaksid käima nendes järjekordades ja olema seal mõnda aega. Kauem peaksid seal viibima valitsuse liikmed.

Me saame sealt suurepärase pildi sellest, mis on Eestimaa, mida inimesed praegu mõtlevad ja mis on inimlikkus. Mitusada vana inimest seisid järjekorras. Nad lähevad sinna juba eelmisel päeval. See lugu on kõigile tuttav (ma ei tee valimiskampaaniat) ja nad käivad seal ennast märkimas. Täna hommikul sai ainult 65 inimest 300-st raha. Nad seisavad mitu päeva ja siis öeldakse, et raha ei tulegi.

Meie ühiskonna elus on teatud baaspõhimõtted, mida ei tohi eirata. See on kõige viletsamate, kõige vaesemate, kõige suuremas hädas olevate inimeste mure. Kui me sellest ei alusta, siis on kõik meie jutud äärmiselt tühised.

Valitsus leidis suures puuduses tõepoolest raha pensionäridele ja abisaajatele, kuid selleks peab valitsus leidma võimaluse, et seda õiglaselt määratud raha kätte saada. Muidu oleme allpool igasugust õiglust ja allpool kultuuri. Ma ütlesin isegi, allpool seaduslikkust, sest praegu irvitatakse nende vanade inimeste üle, kes 50 aastat on kannatanud ja 50 aastat elanud viletsat elu ja nüüd nad peavad alandatuna seisma päevade kaupa, et saada kätte see näljaraha, et endal elu sees hoida. Ma leian, et sellises situatsioonis peab valitsus tagasi astuma juba järgmisel päeval. Ma tahaksin teada, milline fraktsioon ei tõstataks küsimust, et pensionäride eest seista. Valitsusel ei ole õigust juhtida riiki, kui tema ei kindlusta pensionäride raha. Samal ajal me näeme, et "Eesti Kütusel" vedelevad kottides, kaitsmata ruumides rahahunnikud. Keegi ei tea, kui palju seal raha üldse on. Raha on kusagil olemas, raha on kellelgi olemas, kuid kõige viletsamatelt on raha ära võetud. Mis maksavad meie püüdlused, kõned ja Johannes Kassi ässituskõned, kui pensionär ei saa kätte seda, mis talle on seadusega ette

nähtud. Ma leian, et me peame sellistel tingimustel tõstatama küsimuse valitsuse tagasiastumise kohta. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Rein Veidemann.

R. Veidemann

Austatud juhataja, head kolleegid! Ma ei oleks siia pulti tulnud, kui oleksin selle küsimuse tõstnud täna juhatuses. Kuna meie keskele tuli Ülemnõukogu esimees Arnold Rüütel, siis sellega seoses olen ma siin. Me oleme nüüd teada saanud, et Eestis on käivitatud liikumine koguda allkirju Ülemnõukogu laialisaatmiseks. Üks erakond võtab endale õiguse allkirjade kogumise kaudu pöörduda Ülemnõukogu esimehe härra Rüütli ja valitsuse esimehe härra Vähi poole (nii nagu meid sellest informeeriti) selleks, et nimetatud isikud astuksid samme lõpetada Ülemnõukogu tegevus. Sellega seoses arvan ma Ülemnõukogu liikmena, kes valis Ülemnõukogu esimeheks härra Arnold Rüütli, on mul kohustus ja ka õigus pärida, mida ta kavatses teha? Kas ta kavatses seda teha? Missugune on tema suhtumine Ülemnõukogu staatusesse viimastel kuudel, mis meil veel siin töötada on jäänud.

Ma mäletan juulit möödunud aastal. Siis ma esitasin analoogilise palve hinnangu ja seisukoha võtmiseks härra Rüütlile. Eestimaa oli taas tasakaalust väljas, valitsus oli langemas ja meid ähvardas võimu vaakuum. Seetõttu ma palusin, et härra Rüütel sekkuks oma seisukohavõtuga sellesse küsimusse, ja seda ta ka tegi. Me saavutasime mõneks ajaks tasakaalu, meil oli seda väga vaja sellepärast, et poolteist kuud hiljem me sisenesime niisugusesse kriisi, mis ähvardas hävitada kõik meie poolt saavutatu. Me tulime sellest välja. Ma ei ütle, et me oleksime praegu niisuguse kriisi lävel. Kuid see, mida me praegu vajame, on elementaarne tasakaal, et me ei peaks pidevalt päevast päeva võitlema iseenda õigustuse eest ja sellises anarhilises surveõhkkonnas. Sellepärast ma arvan, et volitatud isikud, kõige kõrgemad isikud Eestis, peaksid antud juhul ka sekkuma sellesse olukorda ning oma autoriteetse sõna ütlema.

Samuti kavatsen ma juhatuse poole pöörduda ka selles küsimuses, et juhatus ja Ülemnõukogu tervikuna seaksid siiski kindlad raamid, et ometi lõpeks see ebamäärasus, milles me praegu tegutseme. See tähendab seda, et me peame võtma endale julguse öelda, missugune on meie tegevuse viimane ajaline piir, mille jooksul me saame hakkama nende küsimustega, mis meil on arutada jäänud. Ma arvan, et see reaalne piir on tõepoolest septembris ja meil ei ole mingit põhjust seda kauemaks venitada. Meil on vajadus see põhimõte välja öelda ja selle nimel ka maksimaalselt töötada. Tänan!

A. Paju

Austatud juhataja, auväärased kolleegid! Ma usun, et igatüki meist, kuulates teraselt siit tribüünilt öeldud sõnu, püüab inimlikult kõike mõista. Miks siin niisugused sõnad sünnivad? Ma märkisin endale kolm märksõna ja ma olen rõõmus, et need on mul olemas. Need sõnad sünnivad sellepärast, et kõnelejalatel on väga erinevad huvid, erinev mõttelaad.

Meil on selge üsna mitu olemise võimalust. Tuletagem meelde. Ajakirjandus pasundas kütusekriisi väga võimsaks, et hr. Mart Laar käis Sobtsaki juures ja tõi kütust. Tuletagem meelde seda, kui Kirde-Eestis asi visises, siis oli hr. Hallaste see mees, kes tõi meie hingedele rahu.

Tuletagem meelde head sulameest Lauri Leesit. Mina näiteks ei söanda eestlasena seda sõna pruukida, mida tema, prantsuse keelt tundes eelmisel pühapäeval meie kõigi kohta ütles. Ma küsisin vene keelt kõnelevate saadikute käest, mida see sõna vene keeles tähendab. Mina näiteks siit puldist ei söanda küll seda sõna öelda, aga temale on see nii loomulik. Lauri Leesi teab täpselt, kes meie oleme. Kuulates täna head kolleegi Kassi, oleksin tahtnud hõigata: Eestimaa, su mehemeel, pole mitte surnud veel. Nii hõigati 1929. aastal ja ilmselt samuti siinsamas kogus. Siis said need mehed määratluse: "lehmakauplejad".

Head kolleegid! Väga ohtlik on kaks äärmust. Ühelt poolt on ohtlik kujuneda hingekarjaseks, sest meie ekslevad hinged võivad tõesti olla ühel laial karjamaal ja kevadel, pärast külimist on ka looduses kõik nii mahlakas ja kutsub mõtlema. Sellepärast ma ei toeta hästi kolleeg Tiit Madet, kes annab mõista, et temal on need näod tuttavad ja nimed ka teada. Sellest võib väga kiiresti teha järeldust, et temal on harjumuslik kogemus määratleda nägusid ja uurida erialasid, kus keegi on töötanud.

Mina näiteks ei tea, kes siin seisavad ja mul on siiralt öeldes päris ükskõik, kes seisavad. Las seisavad. Kui öeldakse valusalt, las ütlevad. Ega siis ütlemisega ütle selle kohta, kelle kohta öeldakse, minu jaoks on tähtsaim see, mida ütleja ütleb, sest ega ta ei saa enam öelda, kui ta sees on.

Hea kolleeg Vaino Väljas läks raisakotkaste kallale. Loodus on minu arvates nõnda suur, et seal on kõik täpselt paigas. Siis võiks öelda, et siil on äbarik, tal on nii lühikesed jalad ja karvakasukat ei jätkunud talle ka rohkem kui ainult selja peale, kõht on tal pehme. Ma arvan nõnda, et praegu igatüki oma seisukohalt määratleda ei saa, mis olukorras me oleme, me ei tee tegelikult head. Meie oleme siin omavahel nõnda kaugemale läinud tollest inimlikust olekust, nendest põhitõdemustest, mis on Eesti mehele omased olnud tema pika meelega ja hea looduse ning inimesetunnetuse juures. Me unustame tegelikult ära, kus me ise oleme.

Ma kuulasin eile, kui siin arutati vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu, kuidas härrasmehed tulid Euroopast ja igalt poolt mujalt ning avaldasid oma muljeid. Ja ma kuulasin, milline oli kogu mõttevahetus selle § 4 ümber. Ma tahtsin eile ka sõna võtta, aga ma ei sõandanud seda teha ühe valla, ühe argipäeva muljete põhjal, mis oli Pajusis eelmisel nädalal, kui ma olin nendesamade memmede hulgas, kellest hr. Pohla siin kõneles. Ja ma sain aru, kui kaugel me oleme oma arutlustes tegelikust elust. Hea ja kainestav oli Peet Kase tänane järelepärimine selle kohta, kui kaugel ollakse rahvastiku arvestuse kaartide trükkimisega. Näiteks Pajusi vallas, kus oleks vaja 2000 kaarti, oli selle kuu alguses ainult 8 kaarti. Kas näpuharjutuseks? Ma ühe memmega täitsin ühe kaardi. Selle kaardi täitmiseks läks minul memme kaasabil 40 minutit. Siis sai selle memme elu ja olu kõik kaardi peale. See nõudis 40 minutit.

Seal on kaks tuhat inimest. 20% neist omal jalal valda ei tule. See on tegelikkus, sinna ei saa midagi parata. Samal ajal memm naeratab, hurjutades poega seal üleval. Meie ei saa praegu kõikide suurte asjadega tegelda, millega teie tegelete, põld ootab.

Ja huvitav oli teda kuulda. Ta pühkis oma prillid ära, täitis oma sisemusest tuleva kohustuse. Ta ei hõiganud, et kõik põrgu, teie seal üleval!

Ja sellest tulenevalt peaksime meie mitte laskma ennast ära aasida kõikidest nendest liikumistest, mis meil on. Eile lugesin hr. Põllu ülevaadet, ta käis väeosades. Millises seisundis on seal noored mehed? Mitte see, mismoodi ta riides on ja milline relv tal käes on, milline ta hingeliselt on. Ma ise olin vabariigi aastapäeval piiril ja ma nägin seda kõike. Me oleme sellised, nagu me oleme. Me rapsime lahvaluultes, selles sahinas ära meie hapra hinge, teadmata, milline on meie olemise õpetus.

Ja viimane. Need sõnad ja see mõte sündis mul siis, kui me eelmise nädala lõpus kogunesime Kurjuse mäele ja istutasime maavanematega tamme. See oli huvitav. Hiidlaste auk jäi tühjaks. Kas ta jäi tühjaks? Ei. Kõik istutasid korraga, tähendab, Kurjuse mäel oli üksmeel, et tammik sünniks. Aga kui seal oleks olnud erakonnad? Ma ütlesin seal juba kokkuvõtteks: ma kardan, mõnigi puu oleks jäänud istutamata. Nii palju loodusest ja inimesest ning loodusest inimese sees.

L. Arro

Lugupeetud Ülemnõukogu, põllumeestel on praegu tõsised ja murelikud tööpäevad. Ka kevad ei ole soodus, puudub raha, kütust ostetakse võlgu kõrgete protsentidega jne. Samal ajal käib suur poliitika, mis tahab lõhestada eesti rahvast. Kellele on see kasulik?

Ma käisin Raplas ERSP ja Eesti Komitee poolt korraldatud koosolekul. Rahvast oli küll vähe, kuid siiski pärastpoole, kui kõnesid peeti, tulid mõned tänavalt ja jäid kuulatama. Peeti kõnesid ja visati passe minu jalge ette maha, tõin mõned hr. Uluotsale. Siis kutsuti üles igasuguste vahenditega avaldama survet Ülemnõukogule ja nende liikmetele, küll kettidega, küll kirjadega ja ka muul viisil.

Kas see on siis poliitika tegemine? Tagajärjed on näha. Millised loosungid! Ülemnõukogu liikmeid, kes iga päev tõsist tööd teevad, sõimatakse kommunistideks, reeturiteks. Meile on helistatud ja sõimatud, Ülemnõukogu liikmeid on lubatud Kaitseliiduga ära viia, meid lubatakse maha lasta, arreteerida. Ja kui eile õhtul hr. Uluots mainis seda Jüri Adamsile, siis ütles Jüri Adams, et tema ei suuda meid kaitsta, NKVD mitte ainult ei ähvardanud, vaid viis ähvarduse ka kohe täide.

Tehke siit siis ise järeldused. Mulle ei meeldi ja minu arvates ei ole kõlbeline, kui Ülemnõukogu saadikud käivad nende fanaatikute hulgas ässitustööd tegemas. Parem võiks teha siin saalis asjalikku tööd. Minu arust märkis hr. Rein Veidemann õigesti, et me peaksime hakkama tõsiselt tegelema valimiste ettevalmistustööga, ja loobuma igasugustest ähvardustest, et rahvas saaks olla rahulikum. Asi on ikkagi selles, et poliitika on poliitika, poliitikat tuleb teha asjalikult. Kuid maal on inimesed rahutud. Et seda rahu tagasi saada, peaks hr. Rüütel tõesti tegema kas presiidiumi või enda nimel ühe rahulikus toonis avalduse eesti rahvale. Aitäh!

S. Petinov

Lugupeetud Ülemnõukogu esimees, lugupeetud härra spiiker, lugupeetud kolleegid!

Mõnikord tulevad pähe mässulised mõtted, mis enamusele teist ei meeldi, aga võib-olla tuleks siiski see mässuline mõte välja öelda.

Mida kaugemale me sammume, mida kauem me uut ühiskonda ehitame, seda enam mõtisklen selle üle, et hingepõhjas oli mul õigus, kui ma mõtlesin, et iseseisvust ei tohi taotleda mis tahes hinnaga. Iseseisvus on magus sõna, see paitab kõrva. See avab suured arenguvõimalused. Kui ma ütlesin, et ma ei ole iseseisvuse vastu, siis ma ei valetanud. Ma pole kunagi Eesti iseseisvuse vastu olnud. Aga alati olen esitanud endale küsimuse, millise hinnaga me selle saavutame ja kuidas me seda kasutame.

Praegu tekib mul tunne, et ei Ülemnõukogu ega valitsus ole mõistnud peamist. Saavutanud iseseisvuse, ei tea me, mida sellega peale hakata. See on väga kurb ja häirib ning erutab rahvast kõige rohkem. Iseseisvus muutub mingisuguseks efemeerseks sümboliks, kui põrkusid kokku kaks elanike kategooriat: täissöönud osa rahvast, keda on 5-6 protsenti ja

näljane osa, keda on 94-95 protsenti elanikkonnast. Me püüame külvata head ja igavikulist, kuid üks osa elanikest vaesub meie silme all ja teda ohustavad kõige katastroofilisemad tagajärjed.

Mulle näib, et mõned meist on kas Marsilt või mõnelt teiselt planeedilt siia sattunud ja ei saa mitte midagi aru. On tekkinud mingisugune illusioon – teisiti ei oska ma seda nimetada –, et kui me valime uue Ülemnõukogu, korraldame valimised ja võtame vastu uue põhiseaduse, siis hakkame hoopis teist moodi elama. Mulle näib, et see on täiesti absurdne tees! Hea küll, meie siia saali enam ei tule, aga osa inimestest, kes praegu eriti ägedat poliitilist võitlust peavad, et üldisel poliitilisel taustal oma radikaalsete ideedega silma paistavad, satuvad võib-olla populismi laineharjal siia tagasi. Aga siis algab ju kõik jälle otsast peale. Mis tahes võimuorgan, mis tahes riigijuhtimisorgan on sunnitud lahendama neidsamu aktuaalseid probleeme, millele me praegu selja pöörame.

Lugupeetud Vello Pohla rääkis hingevaluga pensionäridest, väga huvitavaid filosoofilisi mõtteid avaldas härra Paju, keda ma väga austan. Vaevalt oskan ma elufilosoofia seisukohalt midagi paremini öelda kui tema, aga mind paneb imestama see, et me pole kordagi tõstatanud neid probleeme, mis uksest ja aknast sisse vaatavad. See ei ole ju rahvas, kes täna siin tööajal plakatitega seisab. Need inimesed ei vaja ilmselt lisatöötasu, neil pole vaja oma sotsiaalset olukorda parandada, sest need, kes seda vajavad, ei piketeeri, vaid seisavad järjekordades. Toon ühe näite. Toon alati oma näite, et asi oleks näitlikum. Ma ei viita sellele, et käisin kusagil, ehkki ma ei kohtu oma valijatega mitte harvemini, kui paljud teised. Aga kui vanurid saavad 1000 rubla pensioni, siis tekib tahtmatult küsimus, millest me lähtume, kui räägime sellest, et korteriüür on tulevikus 1500 rubla kuus ja talvel 3000 rubla kuus.

Me vaikime, suleme silmad, häbeneme seda oma sisimas ja keegi ei esita küsimust, kuidas siis 26 000 – 28 000 inimest hakkavad homme elama. Kas neile tuleb siis öömajad rajada või peame vastu võtma varjupaigaseaduse? Sel juhul olen juba valmis teile ütleva, et parem pöördugem siis sotsialismi tagasi. See tagas vähemalt midagi.

Meie aga ei raja kapitalismi – selles mõistes, mille me temasse paneme – ning oleme ka sotsialismist maha jäänud. Kus me siis praegu oleme, millises seisus on meie ühiskond?

Vaadake, mis toimub ehituses. Sellest ei räägi mitte keegi. Me ei ehita enam maju, ehkki 1989. aastal oli suurepärane programm. Me ei ehita enam paneelelamuid, sest see ei vasta Eesti linnaehituse traditsioonidele, ja hakkame ehitama väikemaju. Näidake mulle praegu ühtainsatki väikemaja, mille on ehitanud riiklikud ehitajad. Kus nad on? Me ei ehita enam üldse elamuid. Rääkigem objektiivselt. Juunis-juulis see võimas tööstusharu – ehitus – variseb lihtsalt kokku. Meie aga vaikime, justkui oleks kõik korras.

Ka valitsus ei tõstata neid küsimusi ega rakenda mingeid meetmeid, et olukorda päästa. Aga see on just nimelt sotsiaalsfäär. Vaadake, mida praegu teevad munitsipaalorganid. See on ju täielik omavoli. Proovige kutsuda mõnd töömeest elamuvalitsusest. Seda on võimatu teha. Elamuvalitsustel pole ehitusmaterjale ega varuosi, neil pole mitte midagi. Me pole eluruumide privatiseerimiseni veel jõudnud, meil on ikka veel munitsipaalkorterid, aga see-eest peame hoolikalt tohutu suuri summasid maksma.

Meile selgitatakse, et need on maailmahinnad. Vabandage, härrad, hakakem siis elama nii, nagu normaalses ühiskonnas elatakse. Kui me tahame kõik tõsta maailmahindade tasemele, siis tõstke ka töötajate palk maailmatasemele. Makske lihtsale töölisele 3000 dollarit palka, siis võib rääkida korteriüüri tõstmisest maailmahindade tasemele. Pealegi pole mõtet võrrelda Lääne kortereid meie omadega. See on ju lihtsalt absurdne, mis praegu toimub.

Elame nagu imedemaal. Sellest ei taha me aga üldse rääkida. Me arvame, et kodakondsuse andmine või mitteandmine paneb kõik asjad paika. See ei pane mitte midagi paika. Inimesed, kes siin elavad, jäävad põhiliselt kõik siia edasi elama. Ja hakkavad veelgi rohkem meie uksele koputama. Mida me siis ütleme?

Sergei Sovetnikov ütles eile, et me läheme ajalukku kui seadusandlik organ, kes tõi meie riigile iseseisvuse. Mina aga hakkas selles üha rohkem kahtlema. Poole aasta pärast on kõik selle unustanud. See-eest aga häbistame end igaveseks sellega, et tõukasime meie väikese riigi viletsusse, mille sarnast polnud isegi enne kodanlikku perioodi. Selle peale tuleb mõelda, härrad. Nõuame, et valitsus esitaks lähemal istungjärgul aruteluks küsimused, mis on seotud elanike kaitse kompleksprogrammiga. Oleme ammu rääkinud, et ei tohi lahendada küsimusi spontaanselt kabinetis, panna juurde 100 või 200 rubla. On vaja kindlaks määrata Eesti keskmise elaniku arvestuslik ostukorv. Ja alles siis on vaja lahendada küsimus, kuidas vastab riigi poolt väljamakstav kompensatsioon praegusele elatustasemele. Vastasel juhul on lihtsalt võimatu edasi liikuda. Minu jaoks on lihtsalt piin praegu istungjärgudel olla, sest ma ei näe selles mingit mõtet. Küsimused, mida siin praegu arutatakse, on isiklikult mulle väga kauged, need ei ole mulle südamelähedased, need ei eruta mind eriti. Mulle teeb muret homme päev, kui algab selle väikese söödaküna jagamine, mida nimetatakse Eestiks. Selle poole aasta jooksul oleme teda juba põhjalikult tühjaks pumbanud. Ma muretsen selle pärast, et kõik inimesed saaksid midagi. Aga see, milline on meil homme võim, kas parlamendi- või presidendivõim, ei kujuta endast probleemi põhiolemust. Palun vabandust, lugupeetud spiiker!

Juhataja

Loeme sellega n.-ö. vaba mikrofone lõppenuks.

Eesti Kaubandus-Tööstuskoja seaduse eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Jätkame, kolleegid, vastavalt kinnitatud päevakorrale. Tõsi, nüüd juba teatud hilinemisega. On ettepanek jätkata päevakorrapunktist, milles käsitletakse rahva-keskfraktsiooni esitatud Eesti Kaubandus-Tööstuskoja seaduseelnõu. Alustame eelnõu esimest lugemist. Ma paluksin kõnetooli ettekandeks kolleeg Arvo Junti.

A. Junti

Lugupeetud esimees, Ülemnõukogu juhatus, Ülemnõukogu liikmed! Asugem siis taas Eesti riigi ülesehituse küsimusi lahendama ja leidkem kaugest minevikust ja vanadest "papkadest" eelnõu tekst, mille pealkiri on "Eesti Kaubandus-Tööstuskoja seadus". Täna möödub 6 kuud sellest päevast, kui ma sellest puldist selle eelnõu esitasin juhatusale.

Lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Homme päev ei pea meile mitte igas valdkonnas saabuma ootamatult. Üks valdkondi, mis on jäänud paratamatult päevapoliitiliste ja muude erutavate probleemide varju, on ettevõtlus ning selle organisatsioon. Ettevõtlus vajab organisatsiooni, vajab kindlaid mängureegleid, s.o. seadusi nii sisuliseks kui organisatsiooniliseks tegevuseks.

Paljudes turumajanduse maades on ettevõtlust ühendavaks, nende tegevust toetavaks ja kujundavaks organisatsiooniliseks vormiks pika ajaloo vältel välja kujundatud kaubandus-tööstuskojad. Ka Eesti Vabariigis eksisteeris kuni 1940. aastani kaubandus-tööstuskoda.

Täna arutluse all oleva eelnõu ettevalmistamist ajendas mitu asjaolu. Tooksin siin esile olulisemad aspektid. Selleks on kõigepealt vaja: 1) luua vaba ettevõtluse arenguks tagatiste süsteem; 2) luua, õigemini taastada ettevõtlusele ühtne ja maailmas arvestatav organisatsiooniline vorm.

Edasi. Taastada Eestis ettevõtluse ajalooline traditsioon kaubandus-tööstuskoja näol. On ettepanek vabastada maksumaksja, s.t. meie kõik, ettevõtlust korraldavate funktsioonidega tegelevate riigorganite finantseerimisest, andes need funktsioonid ettevõtete enda organisatsioonile.

Me oleme kaubandus-tööstuskoja tegelikult juba oma seadusega sätestanud temale vahekohtu funktsioonide andmisega. Nüüd peaksime sellise juriidiliselt kummalise situatsiooni

parandama ja kaubandus-tööstuskoja enda seisundi määratlema. Ei ole loomulik, et andes mingile institutsioonile seadusega teatud funktsiooni, ei ole me öelnud, mida see institutsioon endast kujutab. Ma pean silmas seadust arbitraažikohtu kohta.

Järgmine moment. Anda ettevõtluse organisatsioonile funktsioon, mis mujal maailmas on ettevõtluse enda organisatsiooni käes. See on mitmesuguste sertifikaatide, koodide, tõendite ja tunnistuste väljaandmine. See ei pea sugugi toimuma riigiorganite kaudu ja maksumaksjate arvel.

Täna arutusele tulev eelnõu on esitatud juba novembris möödunud aastal. Selle aja jooksul on meile laekunud hulk arvestatavaid parandusettepanekuid, mida dokumendi edasisel töötlemisel arvestatakse. Olukorrad ja õigusideed muutuvad kiiresti.

Pidades arutusel olevat küsimust Eesti ettevõtlusele oluliseks, peame vajalikuks eelnõu käivitamise protsessi kiirendada. On väga kahetsusväärne, et eelarve-majanduskomisjon, kes mõned kuud tagasi kahel istungil dokumenti arutas, pidas vajalikuks autori esindajad kohale kutsuda ainult esimesele istungile, kus sisuliselt otsust ei tehtud, vaid kuulati ära asjas osalevate isikute ettepanekud ja arvamused. Sellega on kahjuks rikutud meie reglementi, eelnõu autoreil võeti ju võimalus osaleda majanduskomisjoni teisel istungil. Seetõttu ei oska ettekandja teile öelda, millised võivad olla eelarve-majanduskomisjoni väited eelnõu poolt või vastu. Ühtlasi teatan, et eelarve-majanduskomisjoni tollaegsele esimehele anti üle antud eelnõu rakendusotsuse projekt. Selle alusel, arvestades valdkonna puutumust mitmete ministriumide haldusalaga ja ka keerukust, peame vajalikuks seaduse elluviimisele kaasata spetsiaalne ajutine institutsioon mitmete ametkondade ja organisatsioonide esindajaist ning määrata kindlaks seaduse järkjärguline jõustumine kolmveerand-aastase perioodi jooksul. Praegu on meil eelnõuga seoses tekkinud hulk probleeme, millest põhilisem on see, kas kaubandus-tööstuskoda peab olema seadusega määratletud liikmeskonnaga või täiesti vabatahtlik. Määratletud liikmeskonnaga organisatsioon eeldab, et seni riiklike organite kaudu sooritatud toimingud toimuvad edaspidi kaubandus-tööstuskoja kaudu, mis tingib ka perioodilise liikmemaksu tasumise kaubandus-tööstuskojale. Eesti Vabariigis oli kuni 1940. aastani kaubandus-tööstuskoda määratletud liikmeskonnaga, tol ajal tegutses ta avaliku õigusliku printsiibi alusel, kusjuures tööstusminister võis kaubandus-tööstuskoja isegi laiali saata.

Määratletud liikmeskonna klassikaliseks näiteks on Saksa kaubandus-tööstuskodade süsteem, mis hiljuti sai 100-aastaseks. Soomes on tegemist vabatahtliku liikmeskonnaga. Antud eelnõu koostamisel on lähtutud sellest, et eelnõu arutamise käigus kujundaks seadusandja oma

seisukoha Eesti Vabariigi Kaubandus-Tööstuskoja süsteemi kohta meie vajadustest lähtudes ning välismaa kogemusi arvestades, määratledes seaduseandja positsiooni.

Teine peamine vaidluste valdkond on seisnenud selles, kas anda seni riigi funktsioonis olevad toimingud ettevõtete otsustada või mitte. Oleme püüdnud selle poole, et anda otsustamisõigus kaubandus-tööstuskoja ettevõtetele endile. Kuna otsustamine nõuab ka vastutust, oleme seisukohal, et ettevõtte ise peab olema huvitatud ausast konkurentsist, soliidsest ärist ja heast mainest nii siseriiklikus kui rahvusvahelises suhtlemises.

Ilmselt on viimane aeg, kus me suhteliselt rahulikult saame antud teemal kõnelda. Privatiseerimisprotsess ja kogu majanduselu üldse ei jäta varsti selleks enam mingit aega.

Ehk aitab otsustamisele kaasa tõsiasja teadvustus, et pakutav lahend ei käi ühiskondliku organisatsiooni kohta, et kaubandus-tööstuskoja näol ei ole tegemist mingi ettevõtete liiduga. Kaubandus-tööstuskodade süsteem on täiesti eripärane. Kaubandus-tööstuskoja kui ettevõtluse arengut tagava ja koordineeriva organisatsiooni huvid ei lange kokku tööandjate huvidega. Ta on partner nii riigivõimule kui ka tööandjale.

Kui tahate definitsiooni või määratlemist, siis ma ütlen, et kaubandus-tööstuskoda on ajalooliselt väljakujunenud vastava regiooni, antud hetkel Eesti riigi, majanduslike huvide esindaja (loomulikult mitte ainuesindaja). Just sellest ideest lähtub ka arutatav eelnõu. Ka Eesti Vabariigi Riigikogus toimus 1924. aastal kaubandus-tööstuskoja seaduse tormiline arutelu. Üks põhiprobleeme oli, kas koda peab kujunema era- või avaliku õigusliku printsiibi alusel. Tookord jääd avaliku õigusliku printsiibi, s.o. määratletud liikmeskonnaga organisatsiooni juurde. Ettekandja peab oluliseks viia nii majandussuhtluse kui kaubandussuhtluse keel, terminoloogia, tingmärgid ja muu taoline kooskõlla maailma praktikaga. Sama oluline on, et rahvusvahelised riiklikud kui ka mitteriiklikud majandusorganisatsioonid vajavad soliidset, usaldusväärset partnerit Eesti ettevõtlusega suhtlemisel. Selleks peab neil teada olema selle institutsiooni seisund ühiskonnas ja mida konkreetsemalt ning kõrgema aktiga on tema seisund määratletud, seda usaldusväärsem ta on. Kindlasti on suhtlus vastastikune. Normatiivselt määratud Eesti Vabariigi Kaubandus-Tööstuskoda peaks tagama informatsiooni ning abi vahendamise Eesti riigi ettevõtlusele.

Kahtlemata võib iga normatiivakti üles ehitada mitmeti. Kindlasti on mitmeid probleeme ka käesoleva eelnõu suhtes. Ma ei pea täna vajalikuks peatuda igal konkreetset sätel eraldi, sest probleemi püstitus on üpris harjumatu. Peamine on püüda aru saada taotlustest, eesmärkidest. Selle kohta on sõna võetud ajakirjanduses ja ma loodan, et see teema jätkub kaasettekandes, mille teeb tänase kaubandus-tööstuskoja esindaja, ja ka teie ettepanekutes.

Üks oma võimeid ilmselt ülehindav esineja on näinud käsitletava eelnõu juures isegi korruptiivse ühiskonna loomise soove, kuid tundub, et tegemist on hea fantaasiaga. Nii palju siis selle eelnõu tutvustamiseks, selle ümber mõningatest tekkinud kirgedest ning Ülemnõukogus seni toimunud tööst. Loodan, et saalis viibiv kaubandus-tööstuskoja asepresident hr. Pihelga täiendab neid momente, mis minul jäid valgustamata ja räägib ka sellest, millised on hetkel kaubandus-tööstuskoja kõige akuutsemad probleemid.

Juhataja

Suur tänu! Küsimused ettekandjale. Ants Paju.

A. Paju

Austatud juhataja, lugupeetud kolleeg ettekandjana! Teie väidate, et see dokument on kuus kuud selles katlas ringelnud. Mis selle ajaga on toimunud, kui palju on see dokument vananenud? Ma toon lihtsa näite. Kümnendas punktis on juttu informatsiooni kogumisest ja avaldamisest ettevõtluse kohta, mille registreerija on kohustatud ühe kuu jooksul registrisse kandma. Nüüd on isepäi olemisest pool aastat möödunud. Kuidas te kõik andmed kokku korjate ja registri loote?

A. Junti

Siin on mitu momenti. Esiteks. Ma viitaksin punktile 8, kus on juttu börside registreerimisest. Börside osas on juba, nagu ma nimetasin, normatiivakt vastu võetud, mis nende tegevust reguleerib. Kahtlemata on poole aastaga mõnigi normatiivakt vastu võetud, mis lõikub sellesse eelnõusse või õigemini, eelnõu lõikub juba kehtivasse normistikku. Nii et selles osas on kahtlemata muudatused toimunud. Mis puutub kümnendasse, siis on see punkt saabunud ettepanekute põhjal mitmes mõttes vaidlustatud formuleeringute pärast.

Minu meelest on see täiesti normaalne, sest eriarvamusi on palju. Tegemist on mittetraditsioonilise, tavapärase eelnõuga, seetõttu ei tohigi niisugust teksti kinnisilmi vastu võtta.

Me ei võtnud eelnõu tagasi ega esitanud uut ettepanekut. Me leidsime, et peame ikkagi protsessi vallandama. Kuna idee läks käiku antud teksti pinnalt, siis ei ole otstarbekas teha mingit teist varianti, vaid piirduda muudatuste ja parandustega. Kui Ülemnõukogu liikmed seda võimalikuks peavad, võiks eelnõu esitada teisele lugemisele. Ühtlasi on välja jagatud ka rakendusotsuse projekt. Tegemist on väga keeruka protsessiga, seetõttu on ka selle rakendus

pikaajaline ja nõuab põhjalikku ettevalmistust. Seaduse rakendamises osalevad Ülemnõukogu ja valitsuse kõrval ka ettevõtete liit, kooperatiivide liit, linnade liit jt.

Juhataja

Suur tänu hr. Junti! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole.

Kolleegid, meil on kaks kaasettekannet, esimene Kaubandus-Tööstuskoja poolt ja teine eelarve-majanduskomisjoni poolt. Ma paluksin kõigepealt kõnetooli Kaubandus-Tööstuskoja asepresidendi hr. Pihelga.

I. Pihelga

Väga austatud spiiker, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Keskenduksin veel kord mõningatele sõlmküsimustele, et selgitada kaubandus-tööstuskodade rahvusvahelist ja siseriiklikku olemust.

Fakt ise, et Eesti Vabariigi Kaubandus-Tööstuskoja seaduse eelnõu on täna Ülemnõukogus arutusel, on tähelepanu väärt, sest kaubandus-tööstuskodade töö põhimõtted on eraettevõtlusest ja turumajandusest lahutatud. Kaubandus-tööstuskojad tänases kontekstis on viimase kolme sajandi kogemusele toetuv praktiline tulemus, kus ettevõtjaskond on koondanud ühise nimetaja alla ettevõtluse paljutahulised probleemid, püüdmaks ühiselt tunnetada ja ületada nende probleemide vastuolusid, selgitamaks oma vajadusi ning leidmaks võimalusi nende lahendamiseks. Sellega on kaubandus-tööstuskojad riigivõimu, valitsemisstruktuuride ja erakondlike huvide vahel tasakaalustav tegutsemisvorm. Neid usaldusväärseid põhimõtteid on kodade rahvusvahelises koostöös ja tööjaotuses suudetud järgida tänaseni. Nagu hr. Junti juba mainis, ei saanud Eesti riik ega ettevõtjad ka Eesti Vabariigi päevil läbi ilma kaubandus-tööstuskojata. Kojal oli oma seadus ning ta oli liitunud rahvusvahelistesse ühendustesse.

Kõiki eespool nimetatud põhimõtteid rakendati Eesti Kaubandus-Tööstuskoja puhul taas 1989. aasta kevadel, kui öeldi lahti Moskva-kesksest juhtimisest. Esmalt tuli keskenduda uute sidemete loomisele ning selliste struktuuride ja funktsioonide väljaarendamisele, mida kolleegid raja tagant mõistaksid ja arvestaksid. See protsess on kestnud kolm aastat ja jõudnud oma arengus loogilise vahefinišisse. Sidemed on loodud ligikaudu 20 välisriigi sõsarorganisatsiooniga ja taastatud Eesti Kaubandus-Tööstuskoja liikmelisus rahvusvahelistes ühendustes.

Mõnevõrra on takerdunud kaubandus-tööstuskoja siseriikliku rolli väljaarendamine. Edasise

strateegia väljatöötamist on pidurdanud vastava seaduse puudumine. Lahendamist vajavad järgmised peaküsimused.

Millist tüüpi koda vajab Eesti ettevõtjaskond turumajandusse ja rahvusvahelisse koostöösse lülitumisel. Kuid enne pisut sellest, mida kujutab koda endast praegusel hetkel. Liikmeskond on viimase kahe aasta jooksul neljakordistunud ja ulatub hetkel 800 liikmeni. Need on enamuses vabariigi suurtootjad ja kauplejad – seega põhieksportöörid. Kuid esindatud on ka väikeettevõtjad.

Liikmeskonna sotsiaalne kandepind ja majanduslik potentsiaal on märksa laiem, sest üksikettevõtete kõrval on kaubanduskoja liikmed ka suuremad kontsernid ja ettevõtjate ühendused. Nimetaksin Eesti Väikeettevõtete Assotsiatsiooni, kooperatiivide liitu, Narva linnavalitsust jt., kelle kaudu on kaubanduskotta lülitatud hulk Narva ettevõtjaid. See on tinginud vajaduse panna alus vabariigi tööstuskodade regionaalse struktuuri väljaarendamisele. Praegu on Eesti Kaubandus-Tööstuskoja esindused kuues maakonnas. Käesoleval ajal on rõhuasetus pandud tegevusele, mis vastab kogu vabariigi ettevõtjaskonna majanduslikele huvidele. Eelkõige tähendab see aktiivset osalemist vastava seadusandluse väljatöötamises, samuti meie käsutuses oleva informatsiooni ja sidemete ning muude võimaluste kättesaadavaks tegemises kõigile ettevõtjatele.

Üha süvenev rahvusvahelistumine ettevõtluses toob enesega kaasa hulga uusi funktsioone ja teenuseid ettevõtete tarvis, mida riik ja omaalgatuslikud organisatsioonid peavad kindlustama. Siit ka mõned probleemid, mis kaubandus-tööstuskoja seadus peab lahendama. Nimetan nendest olulisemad. Rahvusvahelises praktikas on kodade töö väga tihedalt seotud tollindusega. See tähendab rahvusvahelist tollitõendite süsteemi, mis kindlustab tollilepinguga liitunud riikide ühtse lihtsustatud tollivaba režiimi (eelkõige näitused, koolivahendite, tööstusnäidiste kaubagruppide tollivaba liikumine, transiidokumentide ja muude saatelehtede vormistamise ühtlustamine).

Järgmine valdkond on erinevate tõendite, sertifikaatide väljastamine kaupadele, mis kinnitavad nende päritolu nii tootja kui ka regiooni suhtes. Edasi. Väga oluline on kaubakood ja kogu süsteemi rakendamine, mis peab kindlustama kauba liikumise tootjalt tarbijani ja varustama kauba vajaliku informatsiooniga. On teada palju juhtumeid, mil meie töötajad oma kaupu välismaale müües kaotavad oluliselt hinnas, sest partner, kes ostab, kindlustab kauba edasise liikumise koodiga ja võtab selle arvel kauba hinnast olulise osa maha. Neid asju saaks korraldada kohapeal.

Väga oluline lõik on eksport-importtoodete ekspertiisid. Ka selles valdkonnas on meie ettevõtjaskond läinud pahuksisse rahvusvaheliste normide ja reeglitega. Kui ei ole kaubandus-

tööstuskoja vastavat õiendit lepingute juures, siis ei ole võimalik neid operatsioone rahvusvaheliselt enam vaidlustada.

Edasi rahvusvahelisest vahekohtust. Seadus rahvusvahelise vahekohtu kohta on vabariigis vastu võetud ja selle tegevus on kaubandus-tööstuskoja juures käivitatud.

Väga oluline on usaldusväärne operatiivne informatsioon, mis vastaks rahvusvaheliste standarditele, oleks kõigile ettevõtjatele kättesaadav ja kaitseks riigi huve. Kõik need mainitud funktsioonid on tänaseks ühel või teisel moel riiklike struktuuride käes, kuid neid ei ole enamasti lahendama hakatud. Tuleb lahendada põhiküsimus, milliste struktuuride kaudu sedasorti protseduure edaspidi lahendatakse. Kaubandus-Tööstuskoda oleks põhimõtteliselt valmis nii mõnegi nimetatud probleemi lahendama, kuid täna puudub selleks seaduslik alus ja meil ei ole õigust astuda rahvusvaheliste süsteemidega koostöösse.

Millist koda eesti ettevõtjaskond vajaks? Nii nagu eettekandja juba nimetas, on kaks põhiküsimust: koja liikmeskonna määramine ning funktsioonide jaotus riiklike struktuuride ja ettevõtjaskonna omaalgatuslike organisatsioonide vahel.

Liikmeskonna küsimuses pakub Kaubandus-Tööstuskoda välja avalik-õigusliku printsiibi, s.t. määratletud liikmeskonna põhimõtte. Nii oli see ka Eesti Vabariigi aegses seaduses. Funktsioonide jaotamises riiklike struktuuride ja koja vahel toetume rakendusotsuse projektile ja jääme nimetatud dokumendi kohta parandusettepanekuid ootama. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Küsimused rahvasaadikutelt. Jüri Reinson.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Õelge palun, kas ettevõtjate ühinemine kaubandus-tööstuskotta on ettevõtjatele kohustuslik või vabatahtlik? Ja teiseks. §-s 12 on öeldud, et kaubandus-tööstuskoda ja tema osakonnad ja esindused on vabastatud riigilõivudest ja tollimaksust. Kelle käest nad tollitasu oleksid saanud, sest see laekub praegu maksuametile? Või on tekstis kasutatud vale sõna?

I. Pihelga

Vastan esimesele küsimusele. Praegu on ETKK liikmelisus vabatahtlik. Teine küsimus. Ilmselt on tekkinud redaktsiooniline viga.

Juhataja

Kas on vastatud kõik küsimused? Suur tänu! Rohkem küsimusi ei ole. Ja nüüd ma palun kaasettekandeks kõnetooli eelarve-majanduskomisjoni nimel hr. Gussevi. Sooviksime kuulda, kas kaasettekandja toetab esimese lugemise lõpetamist või mitte?

A. Gussev

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Tahan öelda, et see, mida põhiettekanaja Arvo Junti rääkis, ei olnud päris õige, sest eelarve-majanduskomisjon on kaks korda väga põhjalikult arutanud kaubandus-tööstuskoja küsimust.

Esimene kord vastas küsimustele Junti ise. See oli väga pikk jutuaajamine, mille jooksul uuriti kõiki nüansse. Me ei jõudnud projekti autoritega ühisele arvamusele ja teisele istungile kutsusime eksperdid, olles neile eelnevalt välja jaganud seaduseelnõu teksti. Ekspertid olid Tõnisson majandusministeeriumist ning kaubandusministeeriumi tööstusosakonna juhataja asetäitja ja juriidilise osakonna juhataja. Allpool räägin ma sellest, miks kõik kolm eksperdina esinenud ametkonda suhtusid eitavalt käesolevasse seaduseelnõusse. Enne aga tahan öelda, et eelarve-majanduskomisjon ei arva, et seda seadust pole vaja. Vastupidi, ta on seisukohal, et see on vajalik, aga mõnevõrra teistsugusel kujul või siis isegi peaaegu samasugusel kujul, kuid peaaegu iga paragrahvi on vaja kooskõlastada valitsusega.

Põhjus on selles, et käesoleva seaduseelnõu autorid, kes esitasid selle ühepoolselt, valitsusega kooskõlastamata, võtavad endale riigiorgani funktsioonid. Arutame mõningaid paragrahve. Näiteks anti täna Jüri Reinsoni küsimusele hoopis teistsugune vastus, kui komisjonis. Me esitasime küsimuse, kas § 1 järgi on kaubandus-tööstuskoda ettevõtjate ühendus? Meile vastati ühemõtteliselt, et selle liikmeks olemine on kohustuslik, s.t. iga ettevõtja, iga organisatsioon, iga juriidiline isik on kohustatud olema kaubandus-tööstuskoja liige. Me ei saanudki nüüd vastust, kas see on vabatahtlik või mitte. Ja paragrahv ei selgita seda.

Võtame nüüd § 6. Selles on öeldud, et Eesti Kaubandus-Tööstuskoda töötab välja ja esitab valitsusasutustele ning omavalitsuse asutustele oma ettepanekud ja järeldused ettevõtlust reguleerivate normatiivaktide projektide, samuti kaubandus- ja tollikokkulepete ning muude lepingute kohta, mis sõlmitakse välisriikidega ning nende ettevõtete ja organisatsioonidega. Kui me esitasime küsimuse, kas see on kohustuslik ja kas seda hakkab tegema ainult kaubandus-tööstuskoda, siis oli vastus jaatav. Me pole selle vastu, aga siis peab Välismajandusamet need funktsioonid kaubandus-tööstuskojale üle andma, kuid sellist lepet seaduseelnõu autoritel Välismajandusametiga pole. Seega võetakse endale jälle ühepoolselt õigus teha järeldusi, analüüse jm.

§-s 7 on juttu arbitraažikohtust. Te kõik teate, et praegu on kehtivas seaduses ja kõigis lepingutes, mis ettevõtjate ja juriidiliste isikute vahel sõlmitakse, öeldud, et pooled valivad endale lepingu alusel ise vahekohtuniku. Aga siin teatatakse ühepoolselt, et neid funktsioone hakkab täitma ainult Eesti Kaubandus-Tööstuskoda.

§-s 8 on kirjas, et Eesti Kaubandus-Tööstuskoda annab Eestis loodavatele börsidele välja tegevusloa ja registreerib börsid. Te teate, et praegu on see riigi- või omavalitsusorganite funktsioon, § 12 järgi aga on kaubandus-tööstuskoda isemajandav äriorganisatsioon.

Käesoleva seaduse järgi tuleb välja, et üks äriorganisatsioon annab tegevusloa teistele äriorganisatsioonidele, registreerib need, jne. See pole loogiline.

§-s 10 rikutakse korraga kolme põhimõtet. Esiteks, kõigi ettevõtete registreerimine Eestis. Sellega on seni tegelenud kohalikud omavalitsused. Ei omavalitsusorganid ega riigorganid ei ole sellest funktsioonist loobunud ja ekspertide järelduste kohaselt ei kavatse seda teha, kuid kaubandus-tööstuskoda võtab need funktsioonid endale.

§ 10 alapunktis 3 on öeldud, et kogutud informatsiooni Eesti ettevõtete krediitdivõimelisuse ja majandustegevuse kohta kasutab Eesti Kaubandus-Tööstuskoda vastavalt põhikirjale ja sõlmitud lepingutele. Meie aga teame, et informatsioon ettevõtete teovõime ja majandustegevuse kohta kujutab endast ärisaladust ja seda käsutavad ainult pangad, kes pole sellest tegevusest loobunud.

Ja lõpuks § 12. Selle punktis 1 on kirjas, et Eesti Kaubandus-Tööstuskoda tegutseb isemajandamise põhimõttel ja sellest järeldub, et see on kommertsorganisatsioon. Seepärast on arusaamatu, miks mainitud paragrahvi punktis 3 ja 4 on öeldud, et annetused ja eraldised Eesti Kaubandus-Tööstuskoda loodud fondidesse ei kuulu maksustamisele. Punkt 4: Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, selle osakonnad ja esindused vabastatakse riigilõivude ja tollimaksude maksimisest. Kui see on isemajandav organisatsioon, siis juba vastuvõetud seaduse alusel ei saa seda teha. Eelkõneleja rääkis sellest, et on tekkinud probleeme tolliga, aga Tolliamet on ju riiklik organisatsioon ja võib-olla pole riik selle vastu, et anda oma funktsioonid üle kaubandus-tööstuskodale. Aga selleks on vaja asi kooskõlastada valitsusega. Ent seda pole tehtud. Lähtudes sellest, millest ma teile rääkisin, teeb eelarve-majanduskomisjon ettepaneku anda käesolev projekt autoritele tagasi, et nad viimistleksid seda koos valitsusega, sest kaubandus-tööstuskoda tahab võtta endale ühepoolselt, valitsusega kooskõlastamata, paljud funktsioonid, mis on seotud riikliku reguleerimisega. Täna tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Kas on küsimusi härra Gussevile? Ei ole. Kohaloleku kontroll. Kohal on 71 rahvasaadikut, puudub 27. Kolleegid, me oleme ära kuulanud ettekanded. Juhtivkomisjon ei toeta esitatud eelnõu. Juhtivkomisjon teeb ettepaneku nimetatud eelnõu esimesel lugemisel tagastada. Otsuse langetab täiskogu. Härra Novohatski! Küsimus on ainult mulle, sest esimesel lugemisel läbirääkimisi ei peeta.

A. Novohatski

Täna spiikrit! Küsimus on isiklikult teile. Võib-olla ma ei orienteeru päris hästi reglemendis, öelge palun, kas me ei saaks täna kokku leppida, millal võivad seaduseelnõu koostajad uuendatud projektiga Ülemnõukogu ette ilmuda, sest see on väga vajalik seaduseelnõu?

Juhataja

Lood on sellised. Täiskogu langetab otsuse. Kui täiskogu langetab otsuse, et see eelnõu tagastatakse autoritele, siis reglement ei sätesta muid järgnevaid tegevusi. Iga seadusandliku initsiatiivi autor, kui tal on oma eelnõu, võib selle sobival momendil uuesti esitada. Nad võivad seda teha kohe järgmisel istungil.

Kui täiskogu ei aktsepteeri juhtivkomisjoni ja eelarve-majanduskomisjoni seisukohta, siis loetakse esimene lugemine lõppenuks ning see eelnõu läheb teisele lugemisele. Teisel lugemisel otsustatakse läbirääkimiste käigus selle kvaliteedi ja edasise saatuse üle. Praegu teeb eelarve-majanduskomisjon juhtivkomisjoni rollis ettepaneku eelnõu autoritele tagastada. Rohkem muud ma lisada ei oska.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et toetada eelarve-majanduskomisjoni seisukohta ja tagastada kaubandus-tööstuskoja seaduseelnõu autoritele? Selle ettepaneku poolt on 30 rahvasaadikut, vastu on 21, erapooletuks jäi 9. Eelnõu tagastatakse autoritele.

Eesti Vabariigi seaduse "Avalduste esitamise tähtaegade ennistamise korrast õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamisel ja kompenseerimisel" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Jätkame tööd vastavalt kinnitatud päevakorrale. Päevakorras on

arutada seaduseelnõu, mille pealkiri on: "Õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise või kompenseerimise avalduste esitamise tähtaja ennistamise korrast". Seaduseelnõu, mida me arutama hakkame, on natukene teistsuguse pealkirjaga, kuid mõte on sama. Ma palun kõnetooli ettekandeks justiitsministri hr. Märt Raski.

M. Rask

Austatud juhataja, lugupeetud saadikud! Omandireformi aluste seaduses on sätestatud tähtaeg: 17. jaanuar. Elu teeb korrektiivse kõigisse tähtaegadesse ja praeguse seisuga on vara tagastamise keskkomisjonile laekunud ligi 200 avaldust, kus see tähtaeg on meie arvates täiesti objektiivsetel põhjustel mööda lastud. Paljudel juhtudel on tegemist eakate inimestega, kes on viibinud pool aastat kas sanatooriumis või haiglas. On ka inimesi, kes informatsiooni puuduse tõttu on suutnud oma avaldused esitada alles jaanuari lõpus või veebruaris.

Kõigis tsiviliseeritud riikides on õiguslike tähtaegade ennistamise mehhanismid. Nii on ka kohtulike tähtaegade ennistamiseks ette nähtud protsessuaalne kord. Sellist korda nende protsesside tähtaegade ennistamiseks, mis tulenevad omandireformi aluste seadusest, seni meil ei ole. Valitsuse ülesandel hakkas justiitsministeerium välja töötama protsessuaalset korda, mille järgi oleks võimalik ennistada tähtaegu, mis tulenevad omandireformi aluste seadusest.

Me leidsime, et seda on võimalik teha Ülemnõukogu otsusega, sest põhimõtteliselt on tarvis lahendada kohtuväline tähtaegade ennistamise kord ning luua latus üleminek kohtuväliselt tähtaegade ennistamise korralt kohtulikule tähtaegade ennistamise korrale. Sellisel kujul see otsuseprojekt Ülemnõukogule ka esitati. Kuid õiguskomisjonis leiti, et juriidiliselt on korrektne ja igati põhjendatud lõpetada vaidlused seaduse alusel, sest otsus ei saa luua õigusnormi, see on seaduse prioriteet.

Siin ei ole võimalik ilma õigusliku aluse loomiseta kõiki probleeme lahendada. Sellest tulenevalt esitatakse õiguskomisjoni ja hr. Kama juhitava komisjoni koostöö viljana Ülemnõukogule arutamiseks antud seaduseelnõu. Meie arvates reguleerib see ammendavalt kõiki neid probleeme, mis seonduvad omandireformi tähtaegade ennistamisega. Ma palun, austatud saadikud, suhtuda sellesse mõistvalt. Praegune lugemine, vastavalt Ülemnõukogu reglemendile, peaks autorite arvates olema selle eelnõu esimene lugemine.

Juhataja

Suur tänu, hr. Rask! Ma täpsustan asjaolusid. Kolleegid! Ma olen uurinud reglementi ja pean teile ütleva, et seadusandliku akti kvaliteedi muutumise korral ei ole kõik asjaolud meie

reglemendis kuigi täpselt sätestatud. Ma leian, et see on reglementeerimata protseduur. Õigupoolest võib see olla täiesti loomulik käik seaduseloomes. Ma küsin teie käest, kolleegid, kas on vastuväiteid, kui eelnõu autorid, valitsus, Ülemnõukogu juhtivkomisjon (õiguskomisjon), probleemkomisjon, omandi- ja maareformi komisjon leiavad, et probleemi iseloom nõuab selle lahendamist mitte otsuse, vaid seaduse kaudu? Kas on kellelgi vastuväiteid? Ei ole. Sellisel juhtumil on meil praegu käsil seaduseelnõu esimene lugemine ja me esitame ettekandjale küsimusi. Suur tänu! Lembit Arro.

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kas see otsus ja tähtaegade pikendamine käib ka maa kohta? Aitäh!

M. Rask

Tegemist on seadusega ja selle seaduse esimeses paragrahvis on määratletud see küsimuste ring, mida selle seadusega tahetakse piiritleda. Sellega taotletakse õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise küsimuste lahendamiseks vajalike avalduste esitamise tähtaegade piiritlemist. Eelnõu käsitleb loomulikult ka maa küsimust. Tegemist on protsessuaalse korra loomisega, tähtaegade pikendamisega, sest tähtajad on seadusandja poolt paika pandud. Kui inimene tõesti objektiivsetel põhjustel ei saanud oma dokumente korrastada, siis on loomulik, et see on objektiivne põhjus, ja tähtaeg tuleb ennistada.

P. Priks

Aitäh, hr. spiiker! Lugupeetud ettekandja, kas neid hiljaks jäänud avaldusi on olnud ütleme Argentiinast, Austraaliast? Kui need võib-olla aasta pärast tulevad, mida siis nendega peale hakata? Kuidas selle asjaga siis jääb?

M. Rask

Jah, avaldusi on tulnud Kanadast ja Austraaliast. Nendes põhjendatakse informatsiooni mitteõigeaegset kättesaamist. Aga selles seaduses, mis teile arutamiseks on antud, ongi sätestatud põhimõte, et kui avaldus laekub nelja-viie aasta pärast, siis seni tehtud otsuseid varade tagastamise või kompenseerimise kohta hiljem ei muudeta.

Juhataja

Suur tänu! Enn Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud hr. minister! Mul on tunne, et kogu aeg neid avaldusi vastu võttes, tähtaegu pikendades ja muretsedes hirmsasti mõne inimese pärast, kes oli haige, haiglas või välisturneel, loome niisuguse mulje, et meil tegeldakse selle küsimusega hirmus tõsiselt, pingsalt ja õiglaselt. Ma tahaksin teie käest küsida, kas valitsuses kellelgi süda valutab ka selle pärast, et peatati Ülemnõukogu 1991. aasta 30. juuni otsus varade erastamise kohta, põhjendusega, et endise omaniku vara ei satuks valedesse kätesse. Nüüd on kõik avaldused ammu laekunud, maavalitsuste komisjonid istuvad tööta, neil ei ole midagi teha, nad ei ole saanud ainsatki õigusvastaselt võõrandatud maatükki või omandi osa tagastada. Ja mulle tundub, et see asi on muutunud perspektiivituks. Vähemalt rahva silmis. Mina kui saadik sellistele küsimustele vastata ei oska. Kas te annaksite mulle nõu? Tänan!

M. Rask

Ma tahaksin veel kord rõhutada, et tegemist ei ole tähtaja pikendamisega, vaid reeglist erandi loomisega selle eelnõu näol. Minul on teistsugused andmed selle kohta, et maakondade komisjonid lausa tegevuseta ei istu, aga see on eraldi teema. Meil ei ole seni kõiki saabunud avaldusi ja dokumente viidud registrisse, sest nende korrastamisega on tekkinud terve rida probleeme. Ma rõhutan veel kord, et see eelnõu, mis teile praegu arutamiseks pakutakse, ei puuduta tähtaegu, mis Ülemnõukogu on sätestanud, vaid erandkorra loomist objektiivsetel põhjustel.

Juhataja

Suur tänu, härra Rask! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Kaasettekande õiguskomisjoni nimel teeb kolleeg Kaido Kama.

K. Kama

Austatud Ülemnõukogu! Nagu hr. Rask nimetas, on meile esitatud eelnõu muutunud sellega võrreldes, mis oli algselt valitsuse poolt kavandatud. Projekti autorid on koostöös omandireformikomisjoni ja õiguskomisjoniga andnud sellele praeguse kuju. Ka komisjonidele tegid muret täpselt samad küsimused, mida praegu siin on saalis esitatud. Kas niisugune tähtaegade ennistamise võimalus ei pidurda veel rohkem omandireformi protsessi, sest see on niigi juba pidurdunud? Esialgse projektiga võrreldes on siin sisse viidud klauslid, mis peaksid selle võimaluse välistama. Ma juhin tähelepanu § 3 teisele lõikele, mis ütleb seda, et seda tähtaega ei saa ennistada juhul, kui vara suhtes on juba langetatud tagastamise või

kompenseerimise otsus. Tähendab, kui üks vend selle vara on kätte saanud, siis pool aastat hiljem ei ole tema teisel vennal Austraalist enam sellele varale õigust, kui see vend on oma avalduse tähtaegselt esitanud.

Teiseks, kui objekt või vara on läinud eraomandusse muul viisil erastamise, müügi või asendamise teel, siis sel juhul tähtaja ennistamise korral võib taotleja saada ainult kompensatsiooni. Need asjad on eelnõusse väga selgelt sisse kirjutatud. Õiguskomisjon teeb ettepaneku seaduseelnõu esimene lugemine lõpetada ning esitada see teisele lugemisele. Kahe lugemise vahel on võimalik arvestada kõiki ettepanekuid, muudatusi ja täiendusi, mis saadikutelt tulevad. Tänan tähelepanu eest!

Juhataja

Suur tänu! Enn Leissonilt teine küsimus.

E. Leisson

Lugupeetud hr. Kama! Te ütlesite sõna-sõnalt, kui on langetatud vara tagastamise otsus. Millal langetatakse vara tagastamise otsus? Tänan!

K. Kama

Selle otsuse langetab kohaliku omavalitsuse täitevorgan!

E. Leisson

Millal?

K. Kama

Siis, kui on olemas piisav andmebaas, et selle tagastamise otsuseni jõuda. Ka minul on mõnevõrra teistsugune informatsioon sellest, mis toimub kohalikes omavalitsustes. Ma ei ole kuulnud, et inimesed istuksid tegevusetult ja mõtleksid, mis nüüd edasi saab. Vastupidi. Räägitakse pikkadest tähtaegadest, mis kulub seni laekunud avalduste sorteerimisele, registri koostamisele jne. Hiljaaegu vastasid valitsuse esindajad arupärimisele, mille esitas Ivar Raig, et majandusministeerium on teinud kohalikele komisjonidele ülesandeks anda 1. juuliks ülevaade laekunud avaldustest.

On avaldatud kahtlust, kas komisjonid selleks kuupäevaks asjaga toime tulevad.

E. Leisson

Mina räägin nendest avaldustest, mis komisjonides seisavad ja mille kohta öeldakse: ei ole korraldust. Neil on kõik selge: maa tuleb tagastada. Inimesed tahavad oma maad harima hakata. Kõik tunnevad üksteisele kaasa, keegi ei taha asja surnud punktist nihutada.

Juhataja

Enn Leisson, küsimuste aeg on läbi. Kui on vaja, võite asju töö korras täpsustada. Ma tänan Kaido Kama. Rohkem küsimusi ei ole.

Lugupeetud kolleegid! Me oleme ära kuulanud ettekanded esimesel lugemisel. Juhtivkomisjon toetab esimese lugemise lõpetamist. Kas on vastuväiteid? Ei ole vastuväiteid. Esimene lugemine on lõppenud.

Homme saame kokku kell 10. Loodetavasti jätkame põhiseaduse rakenduseaduse eelnõu arutamist. Head nägemist!

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

73. ISTUNGJÄRK

KOLMAS ISTUNG

13. mai 1992

Juhataja (Ü. Nugis)

Istungjärg jätkub, asugem töökohtadele. Kohaloleku kontroll. Kohal on 68 rahvasaadikut, puudub 30.

Head kolleegid! Nagu meil on tavaks saanud, antakse ka täna istungi alguses meile üle saadikute või valitsuse poolt eelnõusid ja muid akte. Ma palun kõnetooli valitsuse esindaja proua Krista Kilveti.

K. Kilvet

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Teie selle nädala töö päevakorras on Valeri Koisi esitatud Eesti Vabariigi seaduseelnõu vabariigi riigilipu ja riigivapi kohta ning seaduseelnõu Eesti Vabariigi maakondade, linnade ja valdade lippude ja vappide kohta.

Eesti Vabariigi Valitsus on ette valmistanud Eesti Vabariigi riigilipu ja riigivapi korrastamise seaduseelnõu, mille ma teile üle annan. Teie ees esineb selles küsimuses Eesti Vabariigi riigiminister härra Uno Veering. Aitäh!

Juhataja

Normaalprotseduur?

K. Kilvet

Jaa.

Juhataja

Suur tänu! Juhatus langetab oma järgmisel istungil otsuse, millisel istungjärgul neid arutama hakkame. Kolleegid! Ega ma ei ole unustanud kedagi, kes soovib midagi üle anda või tagasi võtta? Ei ole. Tänan!

Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu teise lugemise jätkamine

Juhataja

Lugupeetud rahvasaadikud! Selle istungjärgu esimesel istungil langetasime otsuse, et katkestame ühe päevakorrapunkti arutelu, millises käsitletakse põhiseaduse rakendamise seaduseelnõu ning jätkame sellel istungjärgul. See aeg on saabunud. Ma täpsustan asjaolusid. Käesolevaks hetkeks on läbirääkimised lõppenud, parandusettepanekud on laekunud, parandusettepanekute esitamise viimane tähtaeg oli eile kell 12.00.

Meil on jäänud ära kuulata lõppsõnad ning langetada otsused parandusettepanekute suhtes. Ma juhin teie tähelepanu sellele, kolleegid, et kui me jõuame finaali, siis on vaja mõningaid asjaolusid veel täpsustada, sest tegemist ei ole mitte tavalise protseduuriga. Küsimus ei ole seekord selles, kas me võtame vastu rakenduseseaduse, pigem on küsimus selles, kas me kiidame selle heaks. Ma paluksin kõnetooli redaktsioonikomisjoni liidri pr. Ülle Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Lugupeetud juhataja, head kolleegid! Ma tahaksin loota, et meie töö jätkub põhiseaduse rakenduseseaduse eelnõuga sama heatahtlikult ja üksmeelselt nagu see toimus meie kooskõlastuskomisjonis. Täna sees töös on meil vaja mitut paberit kõrvuti vaadata. Kõigepealt

jagati täna teie laudadele paber pealkirjaga: "Tekstimuudatused ja hääletamisele pandavad alternatiivid põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõus." Samuti jagati välja põhiseaduse rakendamise seaduseelnõu 1992. aasta 11. mai teksti kohta laekunud ettepanekud. Loomulikult oleks tarvis välja otsida eelnõu, mille kohta need ettepanekud tehti ja mis jagati välja esmaspäeval. Kokku on kolm dokumenti, millega me täna tööd jätkame. Komisjon, tehes tekstimuudatusi ja sõnastades täna hääletamiseks pakutavaid alternatiive, lähtus järgmisest printsiibist. Parandusettepanekuid, mis juba eelmine kord olid hääletusel, kuid mis nüüd uuesti esitati, komisjon enam uuesti hääletusele ei paku. Need tulevad hääletusele ainult siis, kui ettepaneku tegija seda nõuab ja ei ole nõus oma ettepanekut maha võtma. Samuti ei leidnud meiepoolset toetust ettepanekud, mis olid oma lähenemisviisilt täiesti uued ja mis on riigiõiguslikult täiesti erinevad, võrreldes seniste arutusel olnud tekstidega. See jutt käib eelkõige paranduste kohta, mis tehti §-s 5.

Ja nüüd on mul ettepanek, et me hakkaksime uuesti, vastavalt oma varasemale praktikale, paragrahvhaaval edasi minema.

Juhataja

Suur tänu! Ma palun, et Ülle Aaskivi oleks mulle kogu aeg abiks ja toeks. Minu arusaama järgi peame kõigepealt langetama otsused alternatiivide kohta. Kas nii?

Ü. Aaskivi

Ma arvan siiski, et on otstarbekas edasi minna paragrahvhaaval. Võtaksime kõigepealt ette põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu teksti kohta laekunud ettepanekud. Tegemist on härra Pohla parandustega § 1 ja § 2 kohta, mida kooskõlastuskomisjon ei arvestanud ega pidanud vajalikuks teile hääletamiseks esitada. Kahjuks ma hr. Pohlat ei näe. Ilmselt tuleb meil uuesti hr. Pohla ettepanekud läbi hääletada, kuigi eelmine kord me juba hääletasime. Saal oli nõus sellega, mida pakkus kooskõlastuskomisjon. Minu poolt on § 1 ja 2 kohta kõik öeldud. Mida arvab hr. juhataja, kas nii on võimalik?

Juhataja

Olen täielikult nõus. Me kuulame praegu ära juhtivkomisjoni – õiguskomisjoni – seisukoha. Hr. Eller, lükka, palun, mikrofon sisse! On sees?

H. Eller

Lugupeetud kolleegid! Õiguskomisjon on seisukohal, et põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu on poliitiline dokument ja otsustused eelnõu kohta peab langetama täiskogu. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Nii. Nüüd me paneme hääletusele Vello Pohla kaks parandusettepanekut § 1 ja § 2 kohta. Hääletamise ajaks võib Ülle Aaskivi minna kohale. Ta tuleb tagasi siis, kui me hakkame hääletama Liia Hänni ettepanekut.

Ü. Aaskivi

Kas peetakse vajalikuks, et ma tuletaksin meelde neid motiive, miks kooskõlastuskomisjon eelmine kord ei toetanud hr. Pohla ettepanekut? Või ei ole see vajalik? (Hää! saalist.)

Eelmine hääletustulemus (ma kohe otsin oma paberitest hr. Pohla esimese ettepaneku hääletustulemuse) oli 18 : 34. 34 häält vastu, üks oli erapooletu. Ettepanek lükati tagasi.

Teise ettepaneku häälte suhe oli 0 : 46. 46 vastuhäälega lükati hr. Pohla teine ettepanek tagasi.

Juhataja

Oled sa nõus, Ülle Aaskivi, et me teeme sellise menetluse: praegu lähed kohale, hääletad ära, siis tuled pr. Hänni parandusettepanekuga tagasi?

Kolleegid, mul on selline ettepanek: viime läbi kohaloleku kontrolli. Ma väga palun, et see käiks kõikide parandusettepanekute kohta. Ärge, palun, saalist välja minge! Tegemist on vastutusrikka etapiga. Kohaloleku kontroll. Kohal on 72 rahvasaadikut, puudub 26.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Vello Pohla esimese parandusettepaneku poolt, mis käib § 1 kohta? Redaktsioonikomisjoni ei toeta, õiguskomisjon jätab täiskogu otsustada. Selle ettepaneku poolt on 14 rahvasaadikut, vastu on 36, erapooletuks jäid 12. Vello Pohla parandusettepanek ei leidnud toetust.

Vello Pohla teine parandusettepanek käib § 2 kohta. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Vello Pohla teise parandusettepaneku poolt? Redaktsioonikomisjon ei toeta, juhtivkomisjon jätab täiskogu otsustada. Esimeses ringis ei toetatud Vello Pohla parandusettepanekut. Selle ettepaneku poolt on 1 rahvasaadik, vastu on 51, erapooletuks jäi 10. Vello Pohla teine parandusettepanek ei leidnud toetust. Ülle Aaskivi, ole hea!

Ü. Aaskivi

Head kolleegid! Nüüd oleks meil vaja minna hr. Petinovi ettepaneku juurde: jätta eelnõusse ainult § 1 ja § 6, seega kõik teised paragrahvid eelnõust välja jätta. Kuna hr. Petinovi kahjuks täna ei ole, siis ma arvan, et me peaksime kõigepealt selle ettepaneku läbi hääletama. Kui täiskogu nõustub hr. Petinovi ettepanekuga, siis muutub meie edasine töö tunduvalt lihtsamaks ja meie käsitus hõlmab ainult §-ga 1 ja §-ga 6 seonduvaid probleeme. Kõik ülejäänud probleemid oleksid iseenesest päevakorrast maha võetud.

Juhataja

Suur tänu! Hillar Eller.

H. Eller

Lugupeetud kolleegid! Mul on sama tees, mille ma välja ütlesin. Ka seda me ei kommenteeri.

Juhataja

Kas Sergei Petinovi parandusettepaneku sisu on mõistetav? On mõistetav.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on Sergei Petinovi parandusettepaneku poolt? Selle ettepaneku poolt on 10 rahvasaadikut, vastu on 46, 3 jäid erapooletuks. Sergei Petinovi parandusettepanek ei leidnud toetust. Palun, Ülle Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Nüüd palun ette võtta põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõu tekstimuudatused ja hääletamisele pandavad alternatiivid. Kooskõlastuskomisjon pakub §-le 3 alternatiivi: lisada lõike 1 põhitekstile lause: "Valimised peavad toimuma hiljemalt 27. septembril 1992. aastal."

Kooskõlastuskomisjon toetas häälega 3 : 6 alternatiivi lisamist põhitekstile. Ja põhjendused olid sellised: praegune määramatus on ühiskonnas tekitanud väga suuri pingeid ja tõenäoliselt on üks võimalus nende pingete vähendamiseks konkreetsete tähtaegade fikseerimine meie edasises õiguslikus arengus ja demokratiseerimisprotsessis.

Samuti ootab ka rahvusvaheline üldsus meilt demokraatlike valimiste võimalikult kiiret korraldamist ja ilmselt oleks Euroopa Nõukogu sügiseseks istungjärguks vajalik, et need protsessid Eestis oleksid edasi arenenud. Sellepärast oleks tähtaja fikseerimine igati vajalik. Kaalumisel oli ka variant, miks mitte juba sõnastada konkreetset, et valimised toimuvad 27. septembril. Kui oleks tegemist tavalise eelnõuga, millega tegeleb ainult Ülemnõukogu, võiksimme me seda ettepanekut kaaluda. Kuid, arvestagem, et see eelnõu peab minema

rahvahääletusele. Kui rahvahääletusel on fikseeritud kindel kuupäev, siis ei ole Ülemnõukogul enam võimalik mingeid muid otsuseid valimiste korraldamise kohta langetada. Seepärast pidas kooskõlastuskomisjon niisuguse alternatiivteksti lisamist põhitekstile optimaalseks, mis jätkaks Ülemnõukogule ka teatud tegevusruumi.

Õiguskomisjon jätab selle küsimuse otsustamise täiskogule ja ei kommenteeri seda küsimust. Keskfraktsioon palub vaheaega. Vaheaeg 5 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Vaheaeg on läbi. Asugem töökohtadele. Kiirustagem. Kohaloleku kontroll. Käib kohaloleku kontroll juba. Kohal on 68 rahvasaadikut, puudub 30. Ülle Aaskivi. Ei. Ma siiski annaksin korra veel vaba arvamuse avaldamise võimaluse Hillar Ellerile. Hillar Eller. On mikrofon sees?

H. Eller

Jaa. Lugupeetud kolleegid! Mulle on esitatud juba kriitilisi märkusi, miks õiguskomisjon ei avalda oma seisukohta põhiseaduse rakenduseelnõu kohta. Ma annan selgituse: õiguskomisjon võttis sellise seisukoha, et kuna kooskõlastuskomisjonis, mis on kokku seatud küll praktiliselt fraktsioonide põhimõttel, töötas 5 õiguskomisjoni liiget, siis on meie õiguskomisjoni arvamus juba summeeritud selle komisjoni arvamuse sisse, seetõttu ma loobun järgnevatest kommentaaridest. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Me teeme sellise järelduse, et õiguskomisjoni seisukoht langeb praktiliselt kokku redaktsioonikomisjoni seisukohaga.

Nii. Ma panen hääletusele § 3 alternatiivi. Protseduuriliselt viime hääletuse läbi nii, nagu oleks tegemist parandusettepanekuga. Kas see on kõigile arusaadav? Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et lisada põhiteksti lõikele 1 lause: "Valimised peavad toimuma hiljemalt 27. septembril 1992. aastal"? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 34 rahvasaadikut, vastu on 24, erapooletuid on 10. See ettepanek leidis toetust.

Ü. Aaskivi

Head kolleegid! Me oleme jõudnud §-ni 4. Ma peatuksin selle paragrahvi juures veidi pikemalt. Nagu te näete paranduste ja ettepanekute tabelist, laekus selle paragrahvi kohta hulk ettepanekuid. Vastavalt sellele pööras meie komisjon sellele paragrahvile kõige rohkem tähelepanu.

Eelmine kord väitsin siit kõnetoolist, et valijateringi küsimuse rahvahääletusele paneku üks võimalik kahjulik tagajärg on referendumile eelnev võimalik hõõrdumise suurenemine erinevate elanikegruppide vahel. Möödunud päevad aga näitasid, et minu väited ei pidanud paika. Aktiivne propaganda ja vastastikused süüdistused vallandusid ohjeldamatult juba siis, kui meie siin saalis võimalikke kompromisslahendusi otsisime.

Teine kogemus on see, et meie poolt pakutud lahendused mittekodanikke ei rahulda ja nad ei saa seetõttu meiepoolsetele kompromissidele vastu tulla. Arutasime eile seda olukorda oma komisjoni venekeelsete kolleegidega väga avameelselt. Jõudsime üsna üksmeelsele otsusele, mille nüüd ettepanekuna ka teieni toon. Nagu te näete, teeme ettepaneku viia § 4 puhul uuesti läbi etapiviisiline hääletus. Esimeses etapis tuleks läbi viia konkurss kolme variandi vahel. Te näete, et pakume kolme varianti. Kõigepealt: jääda selle juurde, mis on praeguses tekstis, mis esmaspäeval teile välja jagati ja mis kajastab meie eelmise hääletuse tulemust.

Teiseks. Vastavalt väga paljudele ettepanekutele kujunes variant: jätta valijateringi laiendamise küsimuse tervikuna kõrvale.

Kolmas variant, mida eile kooskõlastustoimkond valdavate häältega asus toetama, on see, et jätta valijateringi laiendamise küsimus põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõust välja ja panna see eraldi küsimusena rahvahääletusele. Vastava ettepaneku on teinud väga paljud meie vene kolleegid. Täna hommikul nad küll teatasid mulle, et nad on valmis oma ettepanekud tagasi võtma, kuid ma siiski arvan, et nende hinges püsib soov, et eesti rahvas langetaks selle otsuse just nimelt rahvahääletusel. Kui Ülemnõukogu täiskogu peaks täna asuma samale seisukohale, mida toetab kooskõlastuskomisjon, siis tuleb konkreetse küsimuse sõnastamine kõne alla juba meie järgmistes eelnõudes.

Eile saavutasime vene kolleegidega sellise kokkuleppe, et nemad ise püüavad sõnastada selle küsimuse, mis läheks rahvahääletusele. Sellega võtaksid nad ka mõnesuguse vastutuse võimaliku tulemuse eest enda peale.

Täna hommikul nad siiski teatasid, et nad ise oma küsimuse varianti välja pakkuma ei hakka. Kuid ma arvan, et Ülemnõukogu täiskogu liikmete hulgas on piisavalt saadikuid, kes siis, kui me sellise otsuse langetame, esitavad meile oma ettepanekud, milline võiks olla see

rahvahääletusele minev küsimus. Ma arvan, et sel juhul tuleme konkreetse sõnastuse juurde järgmistes kooskõlastuskomisjoni poolt pakutavates eelnõudes.

Kooskõlastuskomisjon teeb ettepaneku panna küsimus valijateringi laiendamisest eraldi rahvahääletusele. Seejuures väljendame ka soovi, et eri poliitilised jõud ei rakendaks seda Eesti riigi stabiilsuse, kodurahu puhul nii olulist küsimust valimistel oma vankri ette. Rahvusküsimus on liiga hell küsimus, et seda kasutada ohjeldamatus valimiskampanias.

Juhataja

Suur tänu! Hakkame korraldama konkurssi. Õelda ei ole enam midagi. Vladimir Lebedev, lausuda ei ole enam midagi. Võib tekkida ainult vaheaja küsimus. Keskfraktsioon palub vaheaga. Seda võib, Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud kolleegid! Tahan võtta tagasi oma parandusettepaneku. Peale selle tahan öelda, et kümnetele tuhandetele venekeelsetele elanikele on naturalisatsiooni teel kodakondsuse saamise süsteem alandav ja vastuvõtmatu. Tänan!

Juhataja

Suur tänu. Peet Kask! Kas tulete 5 minutiga toime? Ei tule. Vaheaeg 10 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Kohaloleku kontroll. Kohal on 69 rahvasaadikut, puudub 29. Kolleegid! Kes hilines, registreeruge siin. Genik Israeljan.

G. Israeljan

Tänan, lugupeetud spiiker! Lugupeetud kolleegid! Lugupeetud Ülle Aaskivi ei andnud päris täpselt edasi meie informatsiooni. Asi on selles, et ma võtan tõepoolest oma ettepaneku tagasi, sest referendumil ei lähe see küsimus läbi.

Teiseks. Praegu on minu teada kodakondsuse saamise avalduse esitanud alla tuhande inimese. Tänan!

Juhataja

Kolleegid, läbirääkimised on läbi. Kes võtavad parandusettepanekud tagasi? Läbirääkimised on läbi. Ma usun, et see käib ka Savisaare kohta. Läbirääkimised on läbi. Protseduur? Palun, Edgar Savisaar.

E. Savisaar

Lugupeetud kolleegid! Ja väga austatud spiiker! Kooskõlastuskomisjon loodi Ülemnõukogus ikkagi selleks, et saavutada sisulisi kokkuleppeid eri poliitiliste jõudude vahel. Eile õhtul niisugused kokkulepped, mis võiksid olla aluseks kompromissile ...

Juhataja

Üks hetk, üks hetk, meil on tõlkega midagi korrast ära. Tõlget ei ole? Kontrollime. Palun tõlget! Ei ole veel? Kohe uuritakse. On tõlge olemas? Korras. Palun, Edgar Savisaar.

E. Savisaar

Lugupeetud kolleegid! Ma teen avalduse keskfraktsiooni nimel. Ma tahaksin öelda seda: kooskõlastuskomisjon moodustati ikkagi selleks, et saavutada sisulisi kokkuleppeid eri poliitiliste jõudude vahel. Eile õhtul niisuguse kompromissini meie arvates kooskõlastuskomisjonis jõuti ja see, mis täna meile puldist ette kanti, näitab seda, et nende kokkulepete suhtes on väga olulisi muutusi toimunud, kas üks või teine pool on taandunud. See jääb meile arusaamatuks. Meil on niisugune mulje, et poliitilised kooskõlastused asenduvad jällegi mehaanilise hääletamisega. Seetõttu on mul niisugune ettepanek: katkestada tunniks ajaks istung ja võtta kokku kooskõlastuskomisjon, et püüda saavutada poliitilist kokkulepet. Tänan!

Juhataja

Kas sellel ajal siis plenaaristungit ei toimu? Ülle Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Head kolleegid! Ma viisin praegu saalis kooskõlastuskomisjoni liikmete vahel läbi küsitluse. Härra Savisaare ettepanek on mulle küll mõistetav, kuid kooskõlastuskomisjoni liikmed ei toeta seda ja leiavad, et esimese vooru hääletustes on võimalik juhinduda ka eilsetest seisukohtadest ja kujundada tulemus vastavalt eilsetele jutuajamistele. Aitäh!

Juhataja

Tähendab, see on fraktsiooni ettepanek, hr. Savisaar? On. Ma panen selle hääletusele niisuguses sõnastuses: kes on selle poolt, et kuulutada tunniajaline vaheaeg kooskõlastuskomisjoni tööks. Midagi rohkem ei saa enam protestida, igapäev peab olema aru peas, kuidas tema isiklikult hääletab. Kooskõlastuskomisjon on vastu. Ma oletan, et ka juhtivkomisjon on vastu, kuna enamik kooskõlastuskomisjoni liikmeid on juhtivkomisjonist. Nii väitis ka härra Eller. Palun, Ülle Aaskivi!

Ü. Aaskivi

Ma tahaksin anda täiendava selgituse kooskõlastuskomisjoni eilse töö kohta. Esimese vooru hääletuse kolm etappi toimusid varem, kui kooskõlastuskomisjonis tuli jutuks, kuidas sõnastada küsimus, mis läheb rahvahääletusele. Seetõttu need kokkulepped, millest vene saadikud tänaseks taganesid, ei puuduta esimest vooru.

Juhataja

Nii, kolleegid, asjaolud on teada. Keskfraktsioon teeb ettepaneku katkestada arutelu tunniks ajaks, et kooskõlastuskomisjon saaks töötada. Kooskõlastuskomisjon ei toeta seda, ma kujutan ette, et seda ettepanekut ei toeta ka juhtivkomisjon. Igal saadikul peab olema oma kindel seisukoht. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et kuulutada tunniajaline vaheaeg kooskõlastuskomisjoni tööks? Lihthääletenamus. Selle ettepaneku poolt on 33 rahvasaadikut, vastu on 30, erapooletuks jäid 7. Vaheaeg 1 tund. Istung jätkub 11.50.

V a h e a e g

Juhataja

Kolleegid, vaheaeg on läbi, asugem töökohtadele. Ega midagi muud üle jää, kontrollime kohalolekut. Kohaloleku kontroll. Kui Tähiste on kohal, siis võime alustada. Kohal on 71 rahvasaadikut, puudub 27.

Kolleegid! Ma juhin teie tähelepanu, et praegu on meil tegemist lõppsõnade ärakuulamisega, sellele järgneb parandusettepanekute alternatiivide läbihääletamine, samuti protseduuriliste ettepanekute ärakuulamine. Ja ma palun lõppsõna jätkamiseks kõnetooli pr. Ülle Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Head kolleegid! Kooskõlastuskomisjon arutas vaheajal tekkinud olukorda. Põhiliselt kulus meie aeg sellele, et kuulata ära vene saadikurühmade esindajate selgitused selle kohta, miks nad on taganenud eilsetest kokkulepetest ja miks nad ei soovi enam hääletada kolmanda variandi poolt. Seda võis välja lugeda nende esialgselt tehtud ettepanekutest, mis nägid ette esitada valijateringi laiendamise küsimuse rahvahääletusele. Vene kolleegid selgitasid, et nad on otsustanud hääletada teise variandi poolt, see tähendab jätta valijateringi küsimus täiesti meie arutelust välja. Me palusime, et nad ise esitaksid ka vastavasisulise avalduse Ülemnõukogu kõnetoolist. Kuid nad keeldusid sellest, põhjendades oma keeldu sellega, et nad on kõik, mis vaja, meile juba öelnud. Kooskõlastuskomisjon arutas tekkinud olukorda, arutas ka seda, millised on saadikufraktsioonide võimalikud seisukohad hääletusvariantide toetuse suhtes. Valimisliit "Isamaa" ja vene saadikurühm toetavad varianti 2, see tähendab jätta valijateringi küsimus täiesti meie vaatlusväljast kõrvale. Proua Liia Hänni ettepanekut, mille leiate parandusettepanekute tabelis, ei saa otseselt viia ühegi praegu esitatud ettepaneku alla, kuid ka tema soovib, et tema läheks hääletamisele. Ülejäänud fraktsioonid – neid on meil viis – asusid seisukohale, et panna valijateringi küsimus rahvahääletusele. Ja seda eelkõige sel põhjusel, et meie vene kolleegide sõnavõttudes meie kooskõlastuskomisjonis paistis väga selgelt läbi soov, et valijateringi kõrvalejätmise korral meie vaatlusväljast on neil võimalik vene kogukonnale selgeks teha vajadus kiiresti võtta vastu Vene kodakondsus. Viis fraktsiooni kooskõlastuskomisjonis, arvestades seda asjaolu, toetab endiselt selle küsimuse panekut rahvahääletusele.

Juhataja

Suur tänu! Me viime läbi konkursi nii, et esimeses voorus on kõikidel rahvasaadikutel üks hääl. Arvesse lähevad poolthääled. Teise vooru viime läbi kahe enim hääli saanud alternatiivi vahel. On see mõisteta? Vana tuntud meetod. Veenduge kolleegid, et teie puldid töötavad. Ma nimetan ettepanekuid nii: esimene variant, teine variant, kolmas variant. Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on esimese variandi poolt, jätta valijateringi laiendamine põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõusse? Ma palun, tooge Arnold Rüütli vajalik dokument.

Esimene variant. Arvesse lähevad poolthääled. 5 poolthäält.

Teine variant: jätta valijate ringi laiendamise küsimus tervikuna kõrvale, 34 poolthäält.

Kolmas variant: jätta valijate ringi laiendamise küsimus põhiseaduse rakendamise seaduse eelnõust välja ja panna see eraldi küsimusena rahvahääletusele. 44 poolthäält.

Esimene voor on läbi. Teise vooru viime läbi teise ja kolmanda variandi vahel. Mis juhtus? Ka järgmises voorus võib mõlemas hääletusvoorus poolthääli olla. Alustame teise vooruga. Ja ma nimetan nii: teine variant ja kolmas variant. Kas kõik saavad aru?

Teine voor. Lugupeetud rahvasaadikud, kes on teise variandi poolt? 34 poolthäält.

Lugupeetud rahvasaadikud, kes on kolmanda variandi poolt? 44 poolthäält. Kahevoorulise konkursi võitis kolmas variant. Ma palun uuesti kõnetooli Ülle Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Lugupeetud kolleegid! Äsja tehtud otsuse kohaselt tuleb meil asuda sõnastama küsimust, mis läheb rahvahääletusele. Ma arvan, et juba praegu on teretulnud kõik ettepanekud. Loomulikult saame arvestada ka neid sõnastusettepanekuid, mis juba praegu on kooskõlastuskomisjoni käes. Ükski neist kaduma ei lähe. Nüüd veel küsimus § 4 kohta. Kas nüüd mõni saadik leiab, et tehtud otsus või hääletusel olnud alternatiivid ei katnud tema ettepanekut? Kas keegi soovib veel midagi hääletada, mis seondub neljanda paragrahviga?

Juhataja

Tundub, et ei ole. Tundub, et on. Enn Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud hr. juhataja, lugupeetud kolleeg Aaskivi! Minu parandusettepanek käsitles samuti § 4, kas me käsitleme seda seoses uue eelnõuga või jõuame selleni praegu?

Ü. Aaskivi

Hr. Leisson, ka teie ettepanekut kaalume siis, kui me hakkame sõnastama konkreetset küsimust rahvahääletuse jaoks. Tõenäoliselt tuleb käsitlusele nn. hr. Truuvälja eelnõus rahvahääletuse läbiviimise korraldamise kohta.

Juhataja

Kolleegid, ma kaldun vahepeal hetkeks teemast kõrvale. Meil tekkis juhatuse laua taga selline mõte, et me ei tee 20-minutilist vaheaega. Niisiis jätkame.

Ü. Aaskivi

Eile olime kooskõlastuskomisjonis seisukohal, et vene kolleegid ise sõnastavad selle küsimuse, mis läheb rahvahääletusele. Aga nüüd tuleb meil selle sõnastamisega rohkem vaeva

näha. Ma asun seisukohale, mis kattub meie varajasema ettepanekuga, et see küsimus tuleb sõnastada hr. Truuvälja eelnõus. Ma näen ette, et nüüd, mil me omavahel peame kooskõlastama erinevaid tekste, läheb meil selleks tunduvalt rohkem aega, kui me oleksime pidanud kinni oma kokkuleppes ja läinud selle teksti peale, mida pakuvad vene saadikud.

Juhataja

Teeme niimoodi, Ülle Aaskivi, et meie jätkame vanas tempos. Kui komisjonil on sisemisi probleeme, siis võime vaheaja teha. Nii, kas läheme nüüd parandusettepanekute juurde?

Ü. Aaskivi

Jaa. Nüüd on meil paragrahv 5, mis käsitleb presidendi valimist. Selle paragrahvi kohta laekus meile ettepanekuid härradelt Peet Kaselt, Edgar Savisaarelt ja Tiit Madelt. Nagu ma enne oma sissejuhatavas sõnavõtus märkisin, ei mahtunud need sellesse konstruktsiooni, millega saal varem oli tegelnud ja seetõttu kooskõlastuskomisjon neid ettepanekuid ei toetanud ega paku neid ka tänaseks hääletamiseks. Kui mõni nende ettepanekute tegijatest nõuab oma ettepaneku hääletamist, siis loomulikult tuleb meil seda teha.

Nagu te näete, pakub kooskõlastuskomisjon § 5 kohta välja kaks varianti. Ma tuletan meelde, et § 5 eelmises sõnastuses, mis esmaspäeval välja jagati, arvestati hääletamisel hr. Uluotsa ettepanekut. Hilisemal analüüsimisel siiski selgus, et hr. Uluotsa ettepaneku täielik arvestamine toob kaasa hulga riigiõiguslikke küsimusi, mis jäävad põhiseaduse rakendamise eelnõus vastamata. Seda arvestades pakubki kooskõlastuskomisjon nüüd välja kaks varianti. Mille poolest need kaks varianti erinevad? Esimene variant on sisuliselt see tekst, mis oli teie ees enne hr. Uluotsa ettepaneku hääletamist. See oli Põhiseaduse Assamblee tekst ja seda toetas ka kooskõlastuskomisjon.

Selles ettepanekus nähakse ette, et president valitakse hääletamisest osavõtnute häälte enamusega 4 aastaks. Kui ükski kandidaat ei saa üle poolte häältest, siis valib presidendi Riigikogu kahe enim hääli saanud kandidaadi seast. Nagu me hiljem härra Uluotsa selgitustest aru saime, oli just nimelt see tema ettepaneku mõte, et ta ei soovi presidendi valimistel üheski staadiumis näha Riigikogu sekkumist. See oli tema põhiline eesmärk. Seetõttu ongi nüüd teie ees kaks varianti. Juhul, kui ükski kandidaat ei saa 50% valimisest osavõtnute häältest, toimub presidendi valimine ikkagi üldrahvalikult teises voorus. Seega toob härra Uluotsa ettepaneku arvestamine kaasa presidendi valimise teise vooru. Kooskõlastuskomisjon oli nõus, et presidendikandidaat peaks koguma vähemalt 50% valimistest osavõtnute häältest või valdava enamiku häältest. Selle võimaluse jättis härra Uluotsa ettepanek lahtiseks. Kas tahetakse näha

enamuspresidenti või vähemuspresidenti? See on riigiõiguslikult väga oluline küsimus, mõnes mõttes koguni põhiseaduslik küsimus. Seda ei saa jätta ainuüksi seaduse hooleks, nagu härra Uluots oma ettepanekus nõudis.

Praegustest variantidest toetab kooskõlastuskomisjon häältega 5 : 3 (üks erapooletu) esimest varianti. See tähendab ühevoorulist üldrahvalikku presidendivalimist, teine voor tooks kaasa täiendavaid kulutusi ja kõike muud, mida üldrahvalik valimine endaga kaasa toob. Seega toetab kooskõlastuskomisjon esimest varianti.

Juhataja

Suur tänu! Me kuulame nüüd ära ka Ülo Uluotsa kui parandusettepaneku esitaja. Ülo Uluots.

Ü. Uluots

Segaduste ärahoidmiseks ütlen, et kooskõlastuskomisjon on tabanud minu mõtte, mis on väljendatud teises alternatiivis.

Juhataja

Suur tänu! Nii, Ülle Aaskivi, kas võime viia läbi konkursi? Ühevooruline konkurss. Veenduge jälle, palun, kolleegid, kas teie puldid töötavad. Kas kellelgi ei ole pretensioone? Ei ole. Lugupeetud kolleegid! Kes on esimese variandi poolt? § 5, esimene variant. 38 poolthäält. § 5, teine variant. 31 poolthäält. Võitis esimene variant. Sellega jätkame. Ülle Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Me oleme jõudnud viimase paragrahvi juurde, milles on probleeme. Enne ma siiski küsiksin, kas härrad Kask, Savisaar ja Made nõuavad ka oma ettepaneku hääletamist § 5 juurde.

Juhataja

Nõuavad.

Ü. Aaskivi

Kooskõlastuskomisjon, nagu ma märkisin, neid ettepanekuid ei toeta.

Juhataja

Nii. Et asi oleks kindel, kordan kõik üle. Hr. Kase ja Savisaare ettepanek läheb hääletusele, pr.

Hänni ettepanek ei lähe. Seda on arvestatud. Hr. Lippmaa, Raua ja Koha ettepanek läheb hääletusele.

Ü. Aaskivi

Hr. Lippmaa, Raua ja Koha ettepaneku kommentaariks ma ütlen järgmist: eelmine kord hääletati kõiki neid ettepanekuid, mis käsitlesid presidendikandidaadi esitamise õigust omava inimeste ringi suurus. Kõik need ettepanekud lükati tagasi ja jäadi selle variandi juurde, mis on praeguses tekstis. Kas täiskogu soovib uuesti hääletada? Kas hr. Lippmaa, Raud ja Koha nõuavad uuesti hääletamist!

Juhataja

Nii, kes meil on esimene? Kuulame ära tema arvamuse. Hr. Lippmaa, kas paneme teie ettepaneku hääletusele?

J. Lippmaa

Jah, palun panna hääletusele!

P. Kask

Me loobume hääletamisest. Tänan!

Juhataja

Suur tänu! Nii et hääletamisele lähevad Jaan Lippmaa, Koit Raua, Kalju Koha ja Tiit Made ettepanek. Kas nii? Need paneme hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Jaan Lippmaa, Koit Raua ja Kalju Koha parandusettepanekute poolt, mis käivad § 5 kohta? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 27 rahvasaadikut, vastu on 26, erapooletuid on üks. See parandusettepanek leidis toetust.

Kuidas? Pult ei töötanud. Kolleegid, me viime läbi uue kohaloleku kontrolli. Olgem tähelepanelikud! Kohaloleku kontroll. Veenduge, palun, et teie puldid töötavad, kolleegid! Kohaloleku kontroll. Kohal on 76 rahvasaadikut, puudub 22. Pange hr. Kuznetsov ka kirja.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Jaan Lippmaa, Koit Raua ja Kalju Koha parandusettepaneku poolt, mis käsitleb § 5? Palun hääletada. Olge nüüd tähelepanelikud. Selle ettepaneku poolt on 40 rahvasaadikut, vastu on 30, erapooletuks jäid 3. See parandusettepanek leidis toetust. Tiit Made.

T. Made

Austatud eesistuja, eelmine hääletamine muutis oluliselt olukorda, ma võtan oma ettepaneku tagasi.

Juhataja

Suur tänu! Ülle Aaskivi. Kas viienda paragrahvi kohta ei ole meil enam parandusettepanekuid? Hr. Made loobub.

Ü. Aaskivi

Nüüd oleme jõudnud parandusettepanekute tabelis kuuenda paragrahvi juurde. Härrad Pohla ja Pöld teevad ettepaneku kuues paragrahv välja jätta. Kooskõlastuskomisjon seda ettepanekut üksmeelselt ei toetanud. Põhiseaduse Assamblee ettevalmistatud eelnõu eri paragrahvide analüüsimisel, samuti eelnõu esimesel lugemisel tuli arvukaid parandusettepanekuid. Me püüdsime neid kõiki arvestada. Selle töö tulemusena sündiski kuuenda paragrahvi sõnastus sellisel kujul. Kuid härrad Pohla ja Pöld peavad nüüd ütleva, kas nad nõuavad oma ettepaneku hääletamist.

Juhataja

Vello Pohla.

V. Pohla

Lugupeetud spiiker, austatud kolleegid! Minu ettepanek juhendus sellest, et esimene paragrahv formuleeritakse teistmoodi. Seetõttu võtan ma oma ettepaneku tagasi.

Juhataja

Suur tänu! Jüri Pöld.

J. Pöld

Härra juhataja, proua ettekandja! Ma aktsepteerin kooskõlastuskomisjoni otsust. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu!

Ü. Aaskivi

Aitäh kolleegidele. Nüüd oleme jõudnud 9. paragrahvi juurde. Siin ma tahaksin juhtida teie tähelepanu sellele, et tekst muudatused ja hääletamisele pandavad alternatiivid on toodud teieni üheksanda paragrahvi 1. ja 2. lõike juures. See on kooskõlastustoimkonna redaktsiooni tulemus. Nende mõtet ei ole muudetud, kuid nende tekstid on viidud vastavusse põhiseaduse vastava peatüki tekstiga. Seega peab kooskõlastuskomisjon sõnastuse muutusi redaktsioonilisteks. Ma loodan, et keegi ei protesteerigi ja sisulist hääletamist ei ole vaja läbi viia. Kuid hääletamisele tuleb alternatiiv – jätta välja lõige 2.

Juhataja

See on Hallaste oma?

Ü. Aaskivi

Jah, kooskõlastuskomisjon toetas seda.

Juhataja

Kolleegid, kas nende redaktsiooniliste paranduste kohta on kellelgi pretensioone? Nõutakse ümberhääletamist? Ei nõuta. Täna! Illar Hallaste parandusettepanek tuleb hääletusele, redaktsioonikomisjon toetab. On nii?

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on Illar Hallaste parandusettepaneku poolt jätta §-st 9 välja lõige 2? Selle ettepaneku poolt on 18 rahvasaadikut, vastu on 39, erapooletuks jäid 7. See ettepanek ei leidnud toetust. Ülle Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Lugupeetud kolleegid! Nii uskumatu kui see ka ei ole aga minu arusaamist mööda on meil nüüd valminud Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendamise seaduseelnõu. Ma usun, et on kõigile arusaadav, kuidas see tekst on meil valminud. Ma kordaksin kõik paragrahvhaaval üle.

§ 1 jäi täpselt nii, nagu ta meil oli. Samuti § 2. § 3 esimesel lõikele tuli lisandus ja see kõlab nüüd niimoodi: Riigikogu ja vabariigi presidendi valimised kuulutab pärast põhiseaduse vastuvõtmist välja Ülemnõukogu, määrates kindlaks valimiste toimumise ajagraafiku.

Valimised peavad toimuma hiljemalt 27. septembril 1992. aastal.

§ 4 läks sellest eelnõust välja. § 5 puhul taastati endine tekst ja see kõlab niimoodi: põhiseaduse rakendamisel valitakse vabariigi president erandina üheaegselt Riigikogu valimistega üldistel, ühetaolistel ja otsestel valimistel salajase hääletamise teel hääletusest

osavõtnute häälte enamusega 4 aastaks. Kui ükski kandidaat ei saa üle poole hääletamisest osavõtnute häältest, valib vabariigi presidendi Riigikogu kahe enim hääli kogunud kandidaadi hulgast 10 päeva jooksul, arvates Riigikogu kokkuastumisest. Vabariigi presidendi valimise täpsema korra sätestab vabariigi presidendi valimise seadus.

§ 5 kolmandas lõikes tõmmake maha punktid 2, 3, 4 ja 5. Meie tänase otsuse kohaselt on vabariigi presidendi kandidaadi ülesseadmise õigus vähemalt 10 000-l hääleõiguslikul Eesti Vabariigi kodanikul. § 6 ja § 7, samuti § 8 on muutusteta ja §-s 9 on meil vastavuses põhiseadusega redigeeritud esimene ja teine lõige. Need on kirjas ettepanekute lehel. Seega on meil põhiseaduse rakendamise seaduseelnõu valmis, jääb üle see Ülemnõukogus heaks kiita.

Juhataja

Üks hetk, Ülle Aaskivi. Ma näen, et Arvo Junti tahab minu käest midagi küsida. Kas on tegemist protseduurilise ettepanekuga? Tahate Ülle Aaskivi käest midagi küsida? Kas Arvo Juntil on parandusettepanek? Küsi siis minu käest, muidu rikume reglementi, Arvo Junti.

A. Junti

Lugupeetud juhataja! Võib-olla saate mulle ise vastata. Kui ei saa, siis ma palun küsida ettekandjalt. Kas § 4 väljajätmisega on nüüd meie otsustus selline, et rahva käest küsitakse ka seda, kas Riigikogu ja presidendi esimestel valimistel saavad osaleda kõik Eesti Vabariigi kodanikud? Aitäh!

Juhataja

Ma jään nüüd hätta, Ülle Aaskivi.

Ü. Aaskivi

Seda kajastas ka hr. Leissoni küsimus. Hr. Leisson ettepanek puudutas just kõiki Eesti Vabariigi kodanikke. Ma vastan veel kord, et selle küsimuse sõnastamine ja selle ümber toimuvad vaidlused on seotud teise eelnõuga. Ma loodan, et vaheajal langetab kooskõlastuskomisjon lõpliku otsuse.

A. Junti

Ma saan aru, et meil ei ole veel lõplikku teksti.

Ü. Aaskivi

Rakendusseaduses enam muudatusi ei tule. Rakendusseaduse eelnõust langeb see teema välja.

A. Junti

Ma ei saa sellega nõus olla. Aitäh!

Juhataja

Kolleegid! Oleme ise langetanud otsuse, et me läbirääkimisi ei pea.

A. Junti

Me ei ole seda otsustanud, et Eesti Vabariigi kodanike osas läheb otsustus mingisse teise teksti. Me otsustasime ainult valijateringi laiendamise küsimuse ...

Juhataja

Aitäh! Mina ei pruugi seda teada. Kui asjaosalised nõuavad vaheaega, et nõu pidada, siis pidage nõu. Vaheaeg 5 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Töö jätkub. Kohaloleku kontroll. Kohal on 73 rahvasaadikut, puudub 25. Ülle Aaskivi, kas on vaja lõppsõna või anda täpsustusi? Ei ole. Kolleegid! Tegemist on mõnevõrra reglementeerimata protseduuriga, mille me nüüd käsile võtame. Lugu on selline, et me ei võta rakendusseadust vastu, vaid kiidame selle heaks. See toimub 50 poolthäälega. See ei ole seaduse vastuvõtmine, vaid seaduse heaks kiitmine. Nagu öeldud, on see reglementeerimata protseduur. Mis juhtus, Vladimir Lebedev?

V. Lebedev

Härra spiiker! Mina saan asjast aru niimoodi, et läbirääkimised on lõppenud ja reglemendi järgi ei tohi vist isegi spiiker enam agiteerida. Või pole mul õigus?

Juhataja

Ma selgitan protseduuri, kallid kolleegid Lebedev. Oma olemuselt ei erine see protseduur

seaduse vastuvõtmise protseduurist. Ma tahan öelda seda, et me ei võta seadust vastu, vaid hakkame arutama otsuseprojekti, kas panna küsimus rahvahääletusele või mitte. Sellega seoses on protseduuriline erinevus. Ma usun, kõik said aru. Ma aga hakkan otsast peale.

Lugu on selline, et me hakkame arutama otsuseprojekti, kas panna küsimus rahvahääletusele. Sellega seoses meie seadust vastu ei võta. Kui otsuseprojekt saab 50 poolthäält, kiidab Ülemnõukogu seaduseelnõu heaks. Formalselt on protseduur täpselt sama, mis seaduse vastuvõtmisel. Ma kordan kolmandat korda: me ei võta seadust vastu, selle võtab vastu rahvas rahvahääletusel. See on selge. Me viime läbi hääletuse, kas kiita seadus heaks. Meie ei tohi öelda, et seadus on vastu võetud, sest siis oleks seadus Ülemnõukogu poolt vastu võetud seadus. Kas on nüüd selge? (Hää! saalist.)

See on teine otsus. Selle juurde me tuleme. Kui te võtate välja järgmise dokumendi, see on otsuseprojekt Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendusseaduse eelnõu rahvahääletusele paneku kohta, siis hakkame selle üle läbirääkimisi pidama. Kuid teksti me enam ei muuda. Nüüd on selge? Nüüd on selge. Tänu jumalale.

Kas kõigi puldid töötavad? Kontrollige, palun, veel kord! Kõik on registreerunud? Panen hääletusele.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et kiita heaks Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendusseadus? 50 häält on vaja. 50 häält on vaja selleks, et eelnõu heaks kiita. Selle ettepaneku poolt on 60 rahvasaadikut. Vastu on 4, 10 jäid erapooletuks. Rakendusseadus on heaks kiidetud.

Rakendusseaduse teksti me enam ei muuda. Nüüd on vaja hakata otsustama, kas me saadame selle rahvahääletusele. Ma paluksin uuesti kõnetooli pr. Ülle Aaskivi. Nüüd toimuvad ka läbirääkimised. Algab otsuse eelnõu arutamine.

Ü. Aaskivi

Head kolleegid! Ma paluksin nüüd oma paberite hulgast leida redaktsioonikomisjoni esitatud otsuse projekti Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendusseaduse eelnõu rahvahääletusele panemise kohta. Esialgelt koosnes see eelnõu kahest punktist. Esimeses punktis on juttu sellest, et panna rahvahääletusele Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt heakskiidetud Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendusseaduse eelnõu. Teises punktis käsitletakse probleeme seoses niinimetatud §-ga 8. Kooskõlastustoimkonnal on ettepanek tegelda täna otsuseprojektiga, milles on ainult üks punkt: panna rahvahääletusele Eesti Vabariigi Ülemnõukogu poolt heakskiidetud Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendusseaduse eelnõu. Kõik küsimused, mis eraldi lähevad või ei lähe rahvahääletusele, tulevad arutusele kooskõlastuskomisjoni poolt ette

valmistatava eelnõuga, mis puudutab ainult neid küsimusi, mis lähevad või ei lähe rahvahääletusele. Nii et praegu paluksin seda otsuseprojekti käsitleda ainult ühepunktilisena.

Juhataja

Suur tänu! Millised on küsimused ettekandjale? Ei ole. On. Vladimir Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud spiiker, lugupeetud kolleegid! Mul on küsimus kolleeg ettekandjale. Öelge, palun, kas teie arvates tasub nüüd meil, vene saadikutel, pöörduda venekeelse elanikkonna poole ettepanekuga võtta massiliselt Venemaa kodakondsus. Kas venekeelsetel elanikel on lootust saada võrdsed sotsiaalsed, majanduslikud, kultuurialased ja poliitilised õigused või tuleb meil kutsuda inimesi üle võtma Venemaa kodakondsus ja võtta see ka ise? Tänan!

Ü. Aaskivi

Mina arvan, et kõige tasakaalukam on kõigil poliitilistel jõududel hoiduda igasugustest üleskutsetest korraldada üht, teist või kolmandat. Kodakondsuse küsimus on individuaalne küsimus igale elanikule, mille ta langetab ainult ise oma siseveendumusest lähtudes. Kõigil Eesti elanikel on olemas sotsiaalsed, poliitilised, majandusliku õigused ja ma ei näe siin mingisugust probleemi. Ma pean väga vastutustundetuks vallandada venekeelsete inimeste, mittekodanike hulgas aktiivne propaganda võtta kiiresti vastu Vene kodakondsus, sest eestlaste poolt on tulemas suured ohud ja ähvardused. See on vastutustundetu.

Juhataja

Suur tänu, Ülle Aaskivi! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Ja kuna enamus õiguskomisjoni liikmetest on ka redaktsioonikomisjoni liikmed, siis sellega on ära kuulatud ka õiguskomisjoni kaasettekanne. Ma avan läbirääkimised. Enn Leisson.

E. Leisson

Lugupeetud hr. juhataja, lugupeetud kolleegid! Ma ei näe seda objekti, mille üle läbi rääkida. Rakendusseaduse eelnõu on meie poolt heaks kiidetud ja kahtlemata tuleb see panna rahvahääletusele. Selle üherealise teksti üle ei ole midagi läbi rääkida. Tasub vaid nuppu vajutada.

Juhataja

Suur tänu! Sellega oleksid ka läbirääkimised peetud, mida Ülemnõukogu peab ka kinnitama. Mind, vana bürokraati, ei paranda miski. Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et lõpetada läbirääkimised käsiloleva päevakorrapunkti üle? Selle ettepaneku poolt on 54 rahvasaadikut, vastu on üks, 5 jäid erapooletuks. Läbirääkimised on lõppenud.

Kolleegid! Parandusettepanekuid ei ole laekunud. Kas Ülle Aaskivi soovib lõppsõna? Ei soovi. Kas me võime panna otsuse hääletusele. Palun veenduge veel kord, et teie puldid töötavad.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et võtta vastu otsus Eesti Vabariigi põhiseaduse rakendusseaduse eelnõu rahvahääletusele panemisest? Palun hääletada! Selle ettepaneku poolt on 62 rahvasaadikut, vastu ei ole keegi, 9 jäid erapooletuks. Otsus vastu võetud. Rakendusseadus läheb rahvahääletusele.

Saadikurühmade "Keskfraktsioon" ja "Põllumeeste Kogu" poolt Eesti Vabariigi Valitsusele esitatud arupärimine põllumajanduspoliitika kohta

Juhataja

Kas meil on härra põllumajandusminister käepärast? Lugupeetud kolleegid! Jätkame vastavalt kinnitatud päevakorrale. Asume arutama kahe saadikufraktsiooni ja Põllumeeste Kogu arupärimist vabariigi valitsusele. Ma paluksin ettekandeks kõnetooli kolleeg Tõnu Saarmani.

T. Saarman

Austatud juhataja, lugupeetud saadikud! Viimasel ajal on valitsus teinud rea põllumajanduse arengut reguleerivaid otsuseid, millel on erinev tähendus suurmajanditele ja taludele. Märtsi keskel, kui me oma järelepärimise esitasime, oli selliseid otsuseid kaks. Need käsitlesid piimasaaduste hindade ulatuslikku doteerimist koos jaemüügi piirhindade kehtestamisega ning valuuta maksmist riigile müüdava piima ja liha eest. Nüüd on valitsus aru saanud, et selline lausdoteerimine kulumajandust ei ravi, ja on alates 1. maist ühe oma otsustest tühistanud.

Praegu pole teada, kui palju selline täisdoteerimine maksumaksjatele maksuma läks. Pole teada peamine, kui palju doteeritud toodangut läks erafirmade lattu, kus ta jäätisena, võina ja juustuna meie ja ka mõne teise riigi letile jõuab. See, et tegemist on doteeritud toodanguga, ei

tule enam kellelegi meelde. Valuuta maksmise otsus on veel kehtiv, see sunnib talupidajaid ja kõiki põllumehi tahes või tahtmata müüma oma toodangut riiklikule tööstusele.

Sellega seoses on üks küsimus. Esiteks. Kas valuuta maksmise otsus on mõeldud riikliku töötleva kaitseks? Teiseks. Kas selle otsuse eesmärk pole mitte talude kaasatõmbamine pangasüsteemi mängudesse? Toodangut otse või oma kaupluste kaudu turustades said põllumehed raha kohe kätte. Panga kaudu on nad sunnitud raha ootama mitu kuud. Arupärimisest on hulk aega möödunud. Selle aja jooksul on valitsus võtnud vastu otsuse garanteerida põllumeestele laenu kütuse ostmiseks.

Muidugi on laen soliidse protsendiga. Nüüd on tekitatud olukord, kus põllumeestele raha toodangu eest välja ei maksta, vaid tahetakse sundida neid laenu võtma. Teen ettepaneku maksta riigile müüdud toodangu eest raha kohe välja. Kui seda pole võimalik teha, siis tuleks saamata raha eest maksta sama suurt protsenti kui kütuse ostuks võlgu antava summa pealt.

Miks on asi nii korraldatud, et võla andmiseks raha jätkub, aga toodangu eest maksmiseks ei jätku?

Sellised otsused süvendavad muljet, et valitsusel puuduvad seisukohad põllumajandussaaduste hindade kujundamisel. Toon näite. Nädal pärast meie arupärimist 25. märtsil ilmus ajalehes "Rahva Hää" Uno Tinita poolt pakutud hinnasuhete rida. Üks liiter bensiini on võrdne 2 l diiselkütusega või 7 kg masuudiga, 2 kg nisuga, 3 kg kartuliga, 1,3 l piimaga, 0,16 kg sealihaga, 16 kW elektrienergiaga jne.

Siiani puudub selle kohta valitsuse seisukoht. Just nüüd, kui põllumeestel on viimased külvielsed päevad, tuleb selge sõnaga välja öelda hinnapoliitika põhiseisukohad. Miks valitsus ei aja aktiivset hinnakujunduspoliitikat? Teen ettepaneku võtta vastu teile esitatud Ülemnõukogu eelnõu järgmiste parandustega. Tuleb maha võtta lausdoteerimist käsitlev lõik ja lisada kütuse ostmiseks protsendita laenu käsitlev ning põllumajandussaaduste hindu käsitlev lõik. Kuna eelnõu esitamise ajast on möödunud hulk aega ja see on vananenud, siis ma arvan, et meie kantselei personal suutis teile välja jagada uue eelnõu. Paluks selle kohta avaldada oma seisukohti ja toetada eelnõu. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Kas on küsimusi hr. Saarmanile. Kas teil ei ole eelnõu? Minul on käes. Kui ei ole, hakkame kohe välja jagama. Minu meelest meie neiud juba jagavad. Küsimused, Uno Anton.

U. Anton

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleeg! Oma ettekandes väitsite, et valitsusel ei ole aktiivset põllumajanduspoliitikat ega kindlaid seisukohti. Kas te samal seisukohal olite ka siis, kui selle arupärimise esitasite? Nüüdseks peaks juba tõesti valitsusel need seisukohad olema. Teid tuntakse aktiivse praeguse valitsuse pooldajana. Kas eelmisel valitsusel jõudsid need seisukohad kahe aasta jooksul välja kujuneda? Kuidas see peaks nüüd uuel valitsusel õnnestuma, kes on tegutsenud ainult kolm kuud? Tänan.

T. Saarman

Ma vastaksin sellele nii, et käesoleva eelnõu vastuvõtmine annab meile võimaluse analüüsida komplekselt kogu põllumajanduse hetkeseisu, kuulata valitsuse seisukohti ja jõuda ühisele lahendusele edaspidise põllumajanduspoliitika suhtes. Aitäh!

Juhataja

Suur tänu! Jüri Pöld.

J. Pöld

Tänan! Hr. Saarman, mul on küsimus teie vastuse jätkuks. Kas niisugust otsust vastu võtmata ei ole maaelukomisjoni õigust neid probleeme komplekselt analüüsida?

T. Saarman

Ma arvan, et maaelukomisjonil on kahtlemata selline õigus, kuid maaelukomisjon on leidnud vähe võimalusi põllumeeste konkreetsete probleemide arutamiseks. Ma arvan, et see eelnõu looks soodsa pinna asja igakülgseks arutamiseks.

K. Kama

Lugupeetud ettekandja! Ma sain teie jutust aru niimoodi, et te süüdistate praegust põllumajandusjuhtkonda majandite huvide eelistamises talunike huvidele. Meile antud eelnõu räägib talumajanduse huvide arvestamisest. Aga ma ei näe eelnõust, kus talumajanduse huve oleks arvestama hakatud. Teises punktis räägitakse protsendita laenust, siin ei räägita midagi eraldi riigimajanditest ega talumajanditest. Nii et ma küsin: kus selles otsuses räägitakse talumajanduse huvide arvestamisest?

T. Saarman

Kui teil on käepärast kaks kuud tagasi esitatud arupärimine, siis seal on need küsimused ja põhjendused olemas.

Juhataja

Suur tänu! Rahvasaadikutel rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan, hr. Saarman. Arupärimisele vastab põllumajandusminister hr. Aavo Mölder.

A. Mölder

Austatud Ülemnõukogu juhataja, lugupeetavad rahvasaadikud! Eesti Vabariigi Ülemnõukogu keskfraktsiooni ja Põllumeeste Kogu poolt esitati arupärimine valitsusele põllumajanduspoliitika kohta. Arupärimise sisuks oli dotatsiooni maksmine piimale, seejuures rõhutati eriti selle kasulikkust suurmajanditele ning riiklikele põllumajandustoodangu ümbertöötajatele, kuid samal ajal eirati talunike huvisid.

Miks põllumajandusministeerium taotles valitsuselt piima doteerimist I kvartali lõpus? On teada, et põllumajandussaaduste kogutoodang on vabariigis viimase kahe aastaga oluliselt langenud. Märtsis tekkis olukord, kus paljudel piimatootjatel, eriti ühismajanditel, lõppes oma söödateravili. Ostusööda eest tuli maksta palju rohkem. Me teame, kui palju on tänaseks kallinenud mineraalväetised. Mineraalväetiste hinnad on sisuliselt aasta jooksul tõusnud 30–50 korda. Kütuse väga järsk hinnatõus viimastel kuudel on tõstnud oluliselt piima omahinda. Kui rääkida üldse hinnapoliitikast, siis oli see põllumajandus, kelle lõpptooodangu hinnad lasti vabaks alles aasta hiljem teiste tootmisharudega võrreldes. Sellest tulenevalt on hindade disproportsioonid majandusharude vahel väga suured ja põllumajandus on kõige väiksema konkurentsivõimega.

Samuti võime tõdeda, et tänaseks on olemas põllumehel täisvabadus oma äri teha, aga keegi ei oska rehkendada seda summat, mis oleks saanud selle vabadusega teha näiteks pool aastat tagasi ja millega täna ei ole enam midagi peale hakata. Meil on kujunemas olukord, kus külmhoonetes toiduainete jäägid enam ei suurene, need on püsima jäänud.

Külmhoonetes on pidevalt umbes 2000 tonni võid, juustu 150–330 tonni, liha 2500–3000 tonni tingimustes, kus meil varumine on oluliselt vähenenud.

Ma ei räägi tootmisest, sest tootmise kohta andmeid statistika kokku ei võta. Piima varumine on vähenenud I kvartalis mullusega võrreldes 73%, liha varumine 55%. Kui kahte suhtarvu võrrelda, siis näeme, et inimeste ostulagi on ületatud juba praeguste kokkuostuhindade juures. Seda näitab ka tarbimine ühe elaniku kohta. Täis- ja lahjapiimatoodete tarbimine on

vähenenud ühe elaniku kohta 4 kuuga kokku 31%, seejuures täispiimatoodete tarbimine koguni 42%.

Seda esiteks. Sularaha puuduse tõttu ei saadud palga taset tõsta ja nagu statistikast nähtub, ei saanud madalalpalgalised töötajad odavate toiduainete puuduse situatsioonis kõrgemate hindade eest toitu osta. Sellistes tingimustes taotles põllumajandusministeerium valitsuselt ajutiselt piimale juurdemaksu riigieelarvest 5 rubla kilogramm, makstes tootjale 12 rubla kilogrammi eest. Niisugune kord kehtis esialgu ajavahemikus 20. märtsist kuni 1. maini sellel aastal. Samal ajal kehtestati ka piirjaemüügihinnad. Valitsus oli sellega nõus.

Samal ajal tunnetas põllumajandusministeerium dotatsiooniga kaasnevaid miinuseid, mida arupärimises õigustatult on esile toodud.

Need pärsivad kindlasti otsesidemeid kõikidel piimatootjatel. Ma ei saa nõustuda, et selle otsusega kaitseb põllumajandusministeerium valitsusasutusena suurmajandite ja piimatööstuse huve. Doteerida saab ainult tootjat ja dotatsiooni saavad ja said kõik, ka individuaal-loomapidajad (nad said seda piimakombinaatide kaudu). Kombinaat ei saanud sellest 5 rublast ühtegi kopikat. See, et täna toodavad üle 80% piimast suurmajandid, kelle ülesandeks maal on ka sotsiaalsfääri ülalpidamine, ei tohiks olla süüdistuse põhjendus.

Minuni jõudis paar päeva tagasi ka Taluliidu, Tootjate Liidu, Piimaliidu ühisavaldus, kus on üsna vastakaid arvamusi. Ma tahaksin öelda kõigile rahvasaadikutele, et vastuolud selles küsimuses Ülemnõukogu eri fraktsioonide vahel toovad kahju kõige rohkem tootjatele.

Kas oli tegemist lausdoteerimisega või mitte? Lausdoteerimine on siis, kui riik doteeriks piima tootmist tervikuna. Dotatsiooniarvestusse ei arvestatud majandite sisetarbepiima, ka teenustööna piimakombinaatidesse realiseeritavat ning otsesidemete kaudu realiseeritavat piima väljapoole piimatööstust. See võimaldabki kokkuleppehindadega piima müüa. Samad tingimused kehtisid kõikidele tootmisvormidele võrdselt. Halb on muidugi see, et selline doteerimisviis toetas kõiki piimaostjaid, ka neid, kellel on raha piisavalt. Dotatsioone oleks vaja muidugi suunata konkreetsele tarbijale, paljulapselistele peredele, pensionäridele ja teistele vaestele tarbijatele. Seda oleks võimaldanud teha tõhus kompensatsioonimehhanism, mis meil teatavasti ei toimi. Pealegi puudub meil krediidisüsteem. Põllumajanduse doteerimine nendes tingimustes oli ministeeriumi arvates parim lahendus. Tänapäevaks on aeg kaks kuud edasi läinud, kuid inimeste ostujõud ei ole selle ajaga eriti muutunud, mis ta oli kaks kuud tagasi.

Selletõttu tahaksin kokkuvõtlikult öelda, et valitsus doteeris piima tootmist umbes 400 miljoni rublaga. Arvestades inimeste ostuvajadust piimatoodete järele, tuleb teiselt poolt arvestada ka piimatootjate algressursside hinnatõusust tingitud järsku piima omahinna kompenseerimise

vajadust. Dotatsioon võimaldas säilitada inimeste ostuvõimet. Mis saab edasi? Valitsus ei lõpetanud oma erietsusega piima doteerimist, doteerimine kehtis 1. maini.

Kahjuks pean ka ütleva, et 90% sellest dotatsioonist on ka tänaseni tootjale välja maksmata. Täheandab, 5. mail rahandusministeerium selle raha leidis ja see on teel tootja poole. Aga tänaseni ei ole keegi seda kätte saanud. See seab tegeliku tootja väga raskesse olukorda, sest tootjalt nõutakse igasuguse ostu-müügi puhul ettemaksu, mis eeldab raha olemasolu. Valitseb arvamus, et tootja, küsides piima eest 12 rubla, püüab rikastuda. Ma ütlen, et nii see ei ole. Me võime koos teiega teha kalkulatiivsed arvutused piima omahinna määramiseks. Täna tingimustes on omahind kindlasti 8 rubla piirides. Et tootjale makstakse 12 rubla (enamik tootjad on suurmajandid), arvestab põllumajandusministeerium 30–40%-list rentaabluse vajadust, sest sotsiaalsfääri peavad ülal majandid. Needsamad, kes tahavad 1 kg piima eest saada 12 rubla. Ja põllumajandusministeerium on teinud tõsiseid pingutusi, et hakata piimatootmist, üldse põllumajanduslikku tootmist subsideerima. Rahandusministeerium koostas aasta alguses koos majandusinstituudiga lepingu selle aasta subsideerimisprogrammi väljatöötamiseks. Vastav töögrupp tegutseb ka põllumajandusministeeriumis. Oma ettepanekud selles valdkonnas on esitanud ka Talupidajate Keskliit. Praeguseks on töögrupp jõudnud järeldusele, et subsideerida tuleb tootjat ostetavate ressursside: kütuse, energia, mineraalväetiste, taimekaitsevahendite, tehnika jne. kaudu. Summat ei oska ma täna öelda, sest see on seoses inflatsiooniprotsessidega. Mis puudutab valuutat, mille kohta oli arupärimises eraldi pretensioon, siis makstakse valuutat kõigile piima tootjatele ja piima realiseerijatele. Ükski tootja ei saa kõiki väga vajalikke asju ainult rublade eest, olgu see siis ussimürk või varuosad. Siiski on riigieelarvest antav valuuta ette nähtud sihtfinantseerimiseks. On kehtestatud kord, kuidas seda tuleb raamatupidamises arvele võtta. Nimetatud valuutat on lubatud kasutada materiaali-tehnilise baasi laiendamiseks, seadmete ja materjalide soetamiseks. Kui seda kasutatakse sihipäraselt, siis liha ja piima kokkuostuhinnale lisaks makstav valuuta käibe- ja tulumaksuga maksustamisele ei kuulu.

Põllumajandusosakonnad on teinud selle teatavaks kõigile tootjatele. Kui valuutat kasutatakse teisiti, mida ei ole võimalik kontrollida, siis läheb valuuta maksustamisele.

Lõpetuseks tahaksin öelda seda, et põllumajandusministeerium tervikuna vastutab piima tootmise eest, ta juhib tootmisprotsessi, põllumajandusministeeriumi ülesanne on võtta piirangud maha kõigilt piimatootjatelt, olgu ta individuaaltootja, talumees või suurmajand. Selle kohta olete teie välja andnud konkreetse põllumajandusreformi seaduse, millega põllumajandusministeerium tegeleb, sest valitsus on põllumajandusreformi läbiviimise pannud põllumajandusministeeriumile. On väga halb, kui me täna püüame vastandada suur- ja

väiketootmist, eratootmist ja ühiskondlikku tootmist. Meil tuleb täna rääkida ka peretootmisest, samuti palgatööjõudu kasutatavatest tootmisüksustest. Siis suudame kindlasti paremini lahendada kõiki neid sisulisi küsimusi põllumajanduses, mida on väga palju. Kas meil on tänaseks põllumajanduspoliitika loodud või ei ole? Ma paneksin põllumajanduspoliitikas esikohale otstarbeka hinnakujunduse koos subsideerimisprogrammi paikapanemisega. Aga kui me räägime põllumajanduspoliitikast tervikuna, siis peaksime oskama anda vastused küsimustele, mis on seotud maaomandiga, tootmise struktuuri täpsustamisega tootja- ja tarbijapoolsete hindadega, riiklike toetustega kõigile tootjatele, suhete loomisega tootja, töötleja, tarbija ja kaubanduse vahel, samuti krediidisüsteemiga, riigi osaga põllumajanduses, koolitusega jne. Neid küsimusi on väga palju, mis me oleme teadvustanud ja mille lahendamiseks põllumajandusministeerium täna tegeleb. Ma tänan teid kuulamast!

Juhataja

Suur tänu! Kaljo Ellik.

K. Ellik

Austatud spiiker, lugupeetud ettekandja! Ma palun teada saada, kui kaua hoiti kinni 90 miljonit rubla talunikele määratud raha ja milleks seda sel ajal kasutati? Teiseks. Kas ei kaetud selle arvel Eesti Panga makseraskusi? Kolmandaks. Teatavasti esitas keskfraktsioon ja Põllumeeste Kogu arupärimise 19. märtsil, nüüd on talunikel tõepoolest kiire. Mis oli põhjus, et te ei saanud varem Ülemnõukogu täiskogu ees esineda? Aitäh!

A. Mölder

Ma hakkan tagant peale. Ma olin kuu aega tagasi Brüsselis. Ma palusin kirjalikult Ülemnõukogu juhatajat selle küsimuse arutamine edasi lükata. Pärast seda olen olnud valmis vastama, aga Ülemnõukogu pingeline päevakord ei ole seda võimaldanud, sellest johtuvalt on ka küsimus edasi lükkunud.

Mis puudutab 90 miljoni rubla suurust krediiti, siis ma ütlen, et see oli mitmepoolne segasüü. Selles küsimuses on kindlasti Ülemnõukogu kõnepuldis esinenud ka Eesti Panga nõukogu liige Ülo Uluots. Mul on konkreetsed faktid tänaseks meelest läinud, kuid seda krediiti hakati jagama ju eelmisel aastal, ma ei oska öelda, kas juulis või augustis. Samal ajal kooskõlastas Taluliit kõik küsimused, mis olid vaieldavad, selle aasta veebruaris. See oli umbes 4 kuud

hiljem päras selle küsimuse päevakorda tõstmist. Kui oleks kõik pooled ümmarguse laua taha saanud, oleks see küsimus kuu aja jooksul lahenenud.

Mul läks vahepeal üks küsimus meelest ära, mis oli teine küsimus.

Juhataja (M. Lauristin)

Palun, kas küsija ei kordaks teist küsimust? Hr. Ellik, palun!

A. Mölder

Mis oli teine küsimus?

K. Ellik

Teine küsimus oli selline: kas selle aja jooksul ei kasutatud seda raha Eesti Panga ajutiste makseraskuste katteks?

A. Mölder

Ma ei oska sellele küsimusele vastata. Raharinglus on häiritud ja pankade tööd tuleks tõhusalt kontrollida, sest tänase seisuga on ca 600 miljonit rubla tootjatele välja maksmata. Töötlejatel on kauba saaja käest saada peaaegu samasugune summa.

See on terav küsimus, mis puudutab ka meie põllumajanduslikku tootmist tervikuna. Paljud majandid ei osta seetõttu kütust ja väetist või ostavad ainult kolmandiku vajadusest. Niisugune olukord võib mõjuda katastroofiliselt meie saagikoristusele. Selle küsimuse lahendamiseks on vaja Ülemnõukogu toetust. Analüüsida tuleks ka pankade tegevust.

J. Põld

Täna, pr. juhataja! Hr. minister! Te väitsite oma ettekandes, et viimase kahe kuu jooksul ei ole inimeste ostujõud muutunud. Ma tahaksin teilt küsida, millisele analüüsile teie väide tugineb? Kas valitsus on sellekohase analüüsi teinud? Ühest küljest on meil hinnad maailma tasemel, teisest küljest sissetulekud sellised, et inimesed müüvad oma vara, et kuidagi toime tulla. Raha puudumise tõttu inimesed nälgivad. Mis on teie jaoks ostujõu mõõdupuu? Kas olete koos sotsiaalministeeriumi või valitsusega seda asja üldse analüüsinud? Aitäh!

A. Mölder

See küsimus on vastamiseks mitmele ministeeriumile. Mina ütleksin oma sõnavõtu oma isikliku eksperthinnangu seoses dotatsioonide kaotamisega soojusenergiale ja üürile, mis tarbijale lisaks tulid.

J. Kork

Austatud juhataja, lugupeetud minister! Teatavasti toetab riik kogu maailmas põllumajandust. Meil oli doteerimise süsteem. Millal teie arvates saab valmis subsideerimise mehhanism, mis enam-vähem normaalselt funktsioneeriks? Kas tõesti ei ole võimalik säilitada doteerimismehhanismi seni, kuni kehtestame uue mehhanismi. Tänan!

A. Mölder

Ma vaataksin nii: kui rahandusministeerium tellis selle töö majandusinstituudilt, siis määras ta ka raha saamise tähtaja. Majandid katavad kõik sotsiaalsfääri kulutused. Meil on töögraafik selles osas paika pandud ja ministeerium praegu koostab tõesti ettepanekut valitsusele, et rakendada see subsideerimine siiski. Kui tootjad peavad ostma kütust krediidiga, mille tähtaega pikendati oktoobrini, siis on nad kohustatud oktoobris võla tagasi maksma. Selleks ajaks peab neil subsideerimise programmi alusel antud raha käes olema. Raha saamiseks on mitu võimalust. Esimene võimalus on piima ja liha hinnad vabaks lasta, mis võimaldaks ka tarbijahinda pisut tõsta. Siin on mitu varianti. Ma lähtun asjaolust, et selleks ajaks, kui kari välja läheb, saavad tootjad kätte osa dotatsiooni rahast, mis täna on ringluses. Ilmselt on tootjad tänaseks umbes 7 rubla dotatsioonist kätte saanud. See võimaldab neil kuu-kaks ära elada. Selle aja jooksul teeme kõik, et kogu subsideerimisprogramm välja töötada.

Juhataja

Aitäh! Palun, Ivar Raig.

I. Raig

Austatud minister! Esimene küsimus. Kas põllumajandusministeerium on suuteline tagama talunikele piima kokkuostu täies mahus? Sama küsimuse lisa. Kas talunikele on garanteeritud piimaraha laekumine sentides või dollarites, nagu oli valitsuse otsus? Kui palju on talunikele makstud piimaraha valuutas? See on esimene küsimus. Teine küsimus. Kas uuel põllumajandusministril on oma põllumajanduspoliitika? Kus oleks võimalik sellega tutvuda?

A. Mölder

Ma usun, et põllumajandusministeerium tervikuna peab vastutama kõigi küsimuste eest, mis puudutab piima kokkuvedu. Ma ei oska teile öelda, kas me kindlustame tänastes tingimustes kõikidest taludest kogu piima. Ma usun, et selle asjaga tegelevad ka vallad ja maakonnad. Mul on teada konkreetne summa, mis on kõikidele piima realiseerijatele välja makstud 1. aprilli seisuga – see oli 1,33 miljonit dollarit. Rahandusministeeriumis ja põllumajandusministeeriumis on koostatud ettekirjutus, mille alusel see tootjatele kätte antakse. Raha makstakse juriidilistele isikutele kord kuus ja talunikele kord kvartalis. Kuid pankade töö on olnud üpris lünklik ja seoses valuutaarvete olemasolu või puudumisega on võib-olla paljudel juriidilistel isikutel ja ka talumeestel raha kätte saamata. Kuid arvestused on tehtud ja veel täna hommikul rääkisime aprilli konkreetsetest näitajatest. Valitsusjuht lubas piimatootjatele 15 miljonit dollarit ja valitsus püüab sellest lubadusest kinni pidada.

Teine küsimus on põllumajanduspoliitika. Valitsus on kuu aja jooksul koostanud oma valitsusprogrammi. Valitsusel sai 100 päeva oma valitsemisajast täis. Minu meelest ligemal ajal see programm avaldatakse.

Juhataja

Aitäh! Palun, Klavdia Sergij!

K. Sergij

Lugupeetud härra Mölder! Olen nõus, et elanike ostuvõime on langenud, sest nende sissetulekud vähenevad järsult, aga kas teid rahuldab sortiment meie kauplustes? Kas teile ei näi, et riiklik kaubandus ei soodusta põllumajandustoodangu kaubakäivet?

Ja kolmandaks. Kas ei saaks siiski laiendada põllumajandustoodangu müüki otse elanikele?

A. Mölder

Paljud töötajad on otse turgudele kaupleva läinud, sest riiklikus kaubanduses on olulisi vajakajäämisi. Tõesti on imelik tõdeda, et meil on laojäägid. Kuu aega tagasi tekkisid need päev-päevalt, nüüd on see protsess seisma jäänud. Meil ei ole tehtud takistusi külmhoonest kauba kättesaamisel, kuigi paljudes kohtades võib tõdeda, et piimasaadusi müügil ei ole.

Valitsus on kaupluste erastamiseks võimalused loonud, loodame need võimalused kiiremini praktikas realiseerida.

A. Tamm

Lugupeetud põllumajandusminister! Piima tootmine on olnud ja jääb kindlasti ka edaspidi Eesti põllumajanduse üheks tähtsamaks tootmisharuks. See vajab kindlasti ka praegusel momendil stimuleerimist ja ma usun, et kui te võtsite selle otsuse vastu, siis ei tahtnud te vahet teha talude ja suurmajandite vahel. Aga mind paneb imestama see, et te siiski seda vahettegemist ei mõista. Olukorras, kus talude tootmismastaap on hoopis teine kui majanditel, kus paljud talud spetsialiseeruvad lihatootmisele või mingile muule toodanguliigile, kus üldse piimakarja ei ole, oleks pidanud olema mingi leevendusmehhanism. Ma tahaksin küsida hoopis seda, miks Eesti põllumajandusele, eriti just majanditele on kujundatud hukatuslik hinnapoliitika, s.o. toodangu järsu vähendamise tingimustes suurendatakse maksimaalselt hindu. Mis te arvate, kui kaua kehtib meil veel olukord, kus püüame piirata Eestist põllumajandussaaduste väljavedu? Või õigemini, kui kiiresti peame hakkama piirama põllumajandustoodangu sissevedu Eestisse pärast krooni tulekut?

A. Mölder

Sissejuhatuses te rõhutasite vastandamist. Parimad krediidi saamise võimalused on siiski väiketootjatel. Põllumajandusministeerium võttis 100 000 tonni Ameerika maisiabi. Sellest 20% anti Taluliidule taludele jagamiseks. Kriitika suurmajandite nn. kulumajanduse kohta on olnud õige. Me oleme valmis arutama riigimajanditega seoses olevaid küsimusi ja veel kord rääkima kalkulatiiivsel alusel piima omahinnast, et tõstatada probleem, kas 8 rubla dotatsiooni on vähe või palju praeguste majandamistingimuste juures. Maal hakkab tekkima väga halb situatsioon seoses sellega, et majandid ei mõtle enam katlamajanduse ja sotsiaalsfääri finantseerimisele.

Ma usun, et põllumajandusministeerium ei ole ülekohtune, kui ta täna proovib piima rentablust sellisel tasemel hoida. Tunnetame kõik neid raskusi, mis täna maaelus on ja püüame neid rahulikult lahendada. Mis puudutab piima kalkulatiiivset hinda, siis olen ma nõus, et seda uuesti rehkendama hakata.

Juhataja

Aitäh! Palun, Tõnis Mets.

T. Mets

Lugupeetud härra minister, mul on ainult üks küsimus. Rahva seas on kuuldusi Ameerika viljaabi kohta, et selle väljaandmisega viivitatakse. Kas te võiksite väga lühidalt öelda, kuidas

seis on? Kas on meile eraldatud viljaabist osa veel ladudes või on kõik tarbijatele välja jaotatud.

A. Mölder

Viljaabi on ära jagatud võrdselt kuude vahel. Ma ei oska konkreetselt öelda, millal on jagamise lõpptärmin. See vili on meil olemas aasta lõpuni, probleem on hoopis teine, probleem on valgus, mida sellele jõusööda tootmiseks tuleb lisada. See valk on ka kusagil olemas ja meie viljasalv ostaks ka seda. Häda seisneb rublaringluse seiskumises, mis on seadnud viljasalve sellisesse olukorda, et ta peab lõpetama oma jahu väljaandmise. Võib-olla tuleb seda teha jõusööda osas. Täna ei saa meie viljasalv osta neid komponente, mida on vaja maisile juurde panna. Aga ma arvan, et jagamise metoodika on tehtud õigesti, seda võib igaüks ministeeriumis näha, kui ta soovib.

Juhataja

Aitäh! Aldo Tamm, teine küsimus.

A. Tamm

Austatud minister! Te jätsite tähelepanuta minu esimeses voorus esitatud küsimuse. Ma tahtsin nimelt rõhutada järgmist: selle asemel, et luua põllumajandustoodangu kasvu ja kvaliteedi parandamist soodustavaid krediite, oleme läinud totaalsele hindade tõstmisele. Küsimus on selles, kas ja millal me hakkame piirama põllumajandussaaduste sissevedu Soome Vabariigist. Seal pakutakse tooteid tunduvalt odavamate hindadega kui meil. Kuidas me tarbijale seda seletame, et me ei ole õieti osanud õigel ajal oma majandust reguleerida? Aitäh!

A. Mölder

Ma arvan, et see on kompleksne küsimus ning on meie ministeeriumis ka teadvustatud. Mõnes mõttes on hea, kui täna impordi korras sissetoodav toodang pakub meil konkurentsi ka nendes tingimustes, kus meil vahel üldse midagi poes ei ole. Ma usun, et need kaubajäädid, mis meil täna ladudes on, ei ole nii suured, et seal midagi rikki peaks minema. Ma usun, et tuleb esitada konkreetsed ettepanekud tollile, kas seada sisse eksportmaksud või maksustada sisseveetav toodang. Analüüsime seda küsimust täpsemalt ja siis oskame ka täpsemalt vastata.

Juhataja

Aitäh, hr. minister! Sellega on küsimused ammendunud ja asume läbirääkimistele. Esimesena palun kõnetooli Heldur Petersoni.

H. Peterson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid, põllumajandusminister! Täna räägime siin saalis piimast, aga suurem osa et rahvast on läinud juba n.-õ. piima mekkima. On kahju, et kui on arutusel põllumajandusküsimused, ei läbета saalis olla. Ma arvan, et piima tähtsusest läheks mu loeng väga pikale.

Olen austatud professor Leida Lepajõega samast kateedrist ja meie kateeder on valgu tähtsusest meie toidulaua teinud märgukirju mitmele valitsusele ja juhtinud tähelepanu sellele, et me ei numaks asjata rasva nn. Kossõgini pulle, vaid hakkaksime tootma piima nii nagu meie esiisad tootsid.

Juba möödunud sajandil oli meie piimatootmise kultuur nii kõrge, et toodeti liha ja piima suhtena üks üheksale. Eesti Vabariigi ajal jõuti suhteni 1 : 16. Nüüd, kui oleme muutunud suure maa sigalaks, oli piima ja liha vahekord üks kuuele. Nii alla olime langenud ning seetõttu on piima väärtustamine põllumajanduspoliitikas väga tähtis. Piimapolitika – see on põllumajanduspoliitika üks haru. Kuid täna me ei aruta piima väärtustamist, vaid jutt käib hoopis selle üle, kuidas me tasume piima eest. Kahjuks eelkõnelejad sellest ei rääkinud. Kõik maainimesed, põllumehed, suurtootjad, talumehed, individuaaltootjad – kõik on selle poolt ja tahavad piima eest järjest rohkem raha saada, sest kulutused aina tõusevad. Valitsusel on õigus suunata seda hinna- ja maksupoliitika kaudu, mida toota rohkem, mida vähem. Ja seda tegi valitsus väga õigesti.

Kuid küsimus on selles, kuidas ta seda tegi, kelle vahendusel seda tehti. Seda tehti riiklik-monopoolsete piimakombinaatide kaudu. Aga me võtsime juba poolteist aastat tagasi suuna sellele, et tootmist detsentraliseerida, et majanditel oleks võimalik kasutada piimatööstluse tsehhe, luua ühissettevõtteid. Taluühistud teeksid meiereisid, õigemini taastaksid vanad meiereid. Kuid see variant, mis vastu võeti, saagis sellelt omaalgatuselt jalad alt. Sätestati, et ainult siis, kui viid piima riiklikusse piimakombinaati, saad raha.

Tegelikult ei ole seda raha saanud ei individuaaltootjad ega ka majandid. Lubati valuutat, kuid valuuta kirjutatakse ainult arve peale ja dollareid ei ole keegi näinud. Tartu maakonna individuaaltootjad said kätte ainult 500 rubla. Mäletate, möödunud aastal arutasime Jõgeva tsehhide üleminekut? Sellest oli kasu. Jõgeva tsehhid ostsid Tartu talumeestelt ja individuaaltootjatelt piima kokku palju kasulikumalt. Nad maksid sularaha järgmisel päeval

peo peale. Nii hakkas toimuma omaalgatuslik mehhanism. Kuid nüüd me lõime sellise otsusega sellel algatusel jalad alt. Mida siin teha? Öeldakse, et iga valitsus võib teha rumalaid otsuseid. Kuid valitsuse tarkus on selles, kui kiiresti ta selle rumala otsuse ära muudab.

Jah, võib rääkida, et I kvartali piimale oli vaja juurde maksta, sellepärast et kvartalite viisi on piima omahind erinev. Kuid I kvartali piim oli palju odavam, sest see oli toodetud möödunud aasta kütusehindadega, oli varutud sööt, silod jne. Kuid tõeline piimahind alles hakkab kujunema.

Mul on ettepanek täiendada esitatud otsuseprojekti 4. punktiga, mis kohustab Eesti Panka kindlustama tootjale toodangu müügi eest rahalise ülekande kolme päeva jooksul.

Ja veel ühest asjast. Me räägime siin piimast ja lehmast, kuid juba enne Esimest maailmasõda jõudis professor Aleksander Eisenschmidt tõdemuseni, et mitte üksi piimast ja lehmast ei ole vaja rääkida, vaid ka inimesest, kes seda piima toodab. Võib-olla jõutakse selle tarkuseni alles Riigivolikogus. Aitäh!

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu! Ma tänan keskerakonda, kes nüüd selle valitsuse ajal on võtnud üles põllumajanduse küsimuse. Eelmise valitsuse ajal oli põllumajandusprobleeme väga raske päevakorda panna. Kahjuks peab ütleva, et nii eelmine kui ka tänane valitsus on olnud põllumajandusprobleemide suhtes väga hüplevatel seisukohtadel. Kord on põllumajanduses turumajandus, kord on dotatsioon, kord ei ole, kord on vabad hinnad, siis on need jälle piiratud, kord on piir lahti, siis jälle piir kinni. Põllumees peab nendes rasketes probleemides orienteeruma ja otsima, kuidas elada.

Kahjuks täna esitatud küsimus on juba vananenud ja kavandatud otsus tuleb radikaalselt muuta.

Mul on rida ettepanekuid selle muutmiseks. Võib-olla tuleks isegi pealkirja muuta. Sõnaühendi "talumajanduse huvides" tuleks kirjutada "põllumajanduse huvides". Neid asju tuleb arutada.

Minu arust on see arupäriminegi mõnevõrra vananenud. Kaheldakse suurmajandite tegevuses ja küsitakse, mida nad nüüd teevad, kas varastavad midagi või ei varasta, kas majandid kasutavad valuutat õigesti või ei kasuta. Ma kahjuks ei tea mitte ühtegi suurmajandit, kus valuuta eest sõidetakse ringi välismaa autodega. Võib-olla mõni on, mina ei tea. Isegi need väikesed sendid, mis piima ja liha eest saadakse, on kahjuks kätte saamata. Raha hoitakse kokku, et osta tagavaraosi SDV-st saadud masinatele, liikurniidukitele, kombainidele, kartulikombainidele. Siin oli juttu, et põllumajandusele jagub valuutat umbes 15 miljonit

dollarit. Ma mäletan, et kui me istusime Lohusalus koos, arutasime eelmise valitsuse põllumajanduspoliitikat, kerkis üles probleem, et põllumajandusele oleks vaja 500 miljonit dollarit. Tol korral lubas härra Savisaar, et 100 miljonit dollarit on ehk võimalik eraldada, kuid praegu räägime ainult 15 miljonist, mis kaugeltki ei kata põllumeeste vajadusi. Nüüd piima doteerimise probleemist.

Räägitakse, et see on lausdoteerimine, kuid minu arvates on see doteerimine nii üksikpõllumeestele kui ka suurmajanditele ja see on kõigile ühesugune. Kui talumees müübki kusagil otse või eraldi piima, siis võtab ta selle eest ka kallima hinna. Praegu on olukord paljudes kohtades niisugune: kõigile antud piirkonna elanikele, nii õpetajatele, arstidele ja teistele, kes elavad majandi territooriumil, müüb majand piima 4 rubla liiter. 9. Mai kolhoos pidi müüma veel rublaga. Põhiliselt ostab majandist odavamalt piima teenistuja. See on majandile loomulikult kahjulik, aga talumehed, kes otse või turul piima müüvad, saavad oma 12 rubla kätte. Sellega on dotatsioon käes. Sedasi ei tohiks enam doteerida, sest eratootmist ei saa keegi kontrollida.

Doteerida saab ikkagi seda, mis on läinud kombinaadi kaudu riigile, see on riigi ressurss. Rapla maakonnas on piimaringid organiseeritud nõnda, et nii talumees kui ka üksik lehmapidaja saab piima riigile müüa, kui ta seda ainult soovib. Et valitsus talumeestele midagi ei eralda, ei ole päris õige. Talupidajad tootsid 1991. aastal ainult 2% kogu vabariigi piimast ja liha 1%. Ma räägin kogusest, mis müüdi riigile. Minister mainis, et talupidajatele on antud teravilja, kokku 20% viljaabist. See on proportsionaalselt suur toetus. Sama võib öelda ka 90 miljoni rubla suuruse laenu kohta, mis küll osaliselt tuulde lendas. Aga talumeeste saadikud olid nõus sellega, et laenu anti Eesti Panga kaudu, mis ei olnud minu arvates õige otsus. Talumehed said 90 miljonit rubla laenu. See on päris suur summa. Kui asja proportsionaalselt võtta, siis oleksid majandid pidanud saama 990 miljonit laenu, aga nad ei saanud kopikatki.

Nüüd on olukord majandites muutunud selliseks, et nad ei suuda enam 7 rublaga piima toota. Lüpsikannu nisakumm – neid on lüpsikannu küljes 4 tükki, maksis varem 40 kopikat tükk, nüüd maksab üks nisakumm 140 rubla. Neid peab ka talumees ostma, kui tal on rohkem lehma, keda ta käsitsi lüpssta ei jõua. Väikene piimavoolik – umbes meetripikkune jupp – maksab 100 rubla. Rääkimata kütusest ja elektrist.

Inimesed ei saa aru, et see 5 rubla, mida maksti piimale juurde kuni 1. maini, ei olnud mingisugune tootja doteerimine, see oli tarbija doteerimine. Selle võrra oli piim letis odavam. Piima hind ei tõusnud ja selle arvel sai rahvas odavamalt piima osta. Meie, põllumehed, seda taotlemegi, et piim jääks odavaks, et rahvas jõuaks ikkagi piima osta, et see ei seisaks ladudes.

Mõni mees räägib, et piima toodetakse liiga palju, miks te toodate, pange tootmine seisma, sest piim seisab laos!

Piima ei ole palju, rahvas ei saa juua piima nii palju, kui tahab, ta ei jõua seda lihtsalt osta. Selleks peab riik välja töötama põllumajanduse subsideerimise programmi. Nii, nagu see mujal maailmas on.

Praegu teadaolevatel andmetel on ainult Eestimaa ja Ungari ainukesed Euroopas, kus põllumajandust ei doteerita. Põllumajandus on aga Eestimaa alustugi. Me peame ise oma rahva ära toitma. Kui me hakkame põllumajandussaadusi valuuta eest sisse ostma, mis siis saab? Meil on ressursid olemas, peame hakkama fosforiiti tootma, meil on metsa, me võime paberitööstust arendada. Selle arvel saab ka põllumajandust doteerida.

Need asjad aga ei lähe siiski kergesti. Kui meil ei ole õigeid seadusi ega garantiisid, siis ei julge keegi meile valuutat paigutada ega investeerida. Aga seni, kuni ei ole subsideerimise kindlat süsteemi, peab valitsus jätkama piima tootmise doteerimist.

Vahepeal, kui piima hind lõpuks tõusis, hakkasid inimesed jälle lehma pidama, ostsid majanditest lehma ja lehmvasikaid lootuses, et piima eest hakkab rohkem raha saama. Aga nüüd on juba jälle tekkinud niisugune probleem, et hakatakse lehma hävitama, sest piima tootmine ei tasu enam ära. On karta, kui me seda teed edasi läheme, siis sügiseks on meil jälle 50 000 – 80 000 lehma vabariigis vähem. Aga mida tähendab ühe lehmatoa aretus? See on aastakümnete töö. Me oleme saanud Eestimaale tõukarja. Ma mäletan neid aegu, kui taludes ja kolhoosides oli valdavalt segakari. Ainult üksikutes suuremates majandites, mida kontrolliti, jõuti muretseda tõukari. Me ei tohi tõukarja alust lasta seguneda.

Lõpetuseks teen ettepaneku katkestada keskfraktsiooni ja Põllumeeste Kogu poolt esitatud arupärimise arutamine Eesti Vabariigi põllumajanduspoliitika kohta ja jätkata selle käsitlemist järgmisel istungil. Teiseks. Anda kõik ettepanekud seisukoha võtmiseks maaelukomisjonile. Ma annan üle ka Tootjate Liidu, Eestimaa Talupidajate Keskliidu ja Eesti Piimaliidu poolt tehtud ettepanekud, mida ma palun käsitleda parandusettepanekutena käesoleva otsuse juurde. Aitäh!

Juhataja

Ainult enda nimel. Parandusettepanekuid saate, lugupeetud Lembit Arro, esitada ainult enda nimel.

Kolleegid! Peame nõu! Kell on juba üle kahe. Kas soovitakse pärast katkestamist, kui täiskogu näiteks toetab Lembit Arro ettepanekut, läbirääkimisi jätkata? Soovitakse jätkata. Praegu ei ole õige aeg läbirääkimisi lõpetada.

Mul on niisugune ettepanek: võib-olla küsime täiskogu käest, kas soovitakse arutelu katkestada. Teie kõned ja sõnavõttud võiksid tulla kõne alla pärast katkestamist. Või nõuate ilmtingimata arutelu jätkamist. Siis peame istungit pikendama. Täna katkestada? Jah? Ma panen esimese ettepaneku hääletusele. Katkestada ja jätkata järgmisel istungjärgul, läbirääkimisi mitte lõpetada. Kas nii? Läbirääkimised lõpetada saan alles siis, kui kõik soovijad on oma kõned pidanud. Ma panen siiski esimese ettepaneku hääletusele eeldusel, et läbirääkimised jätkuvad. Viime kindluse mõttes läbi kohaloleku kontrolli. Kohaloleku kontroll. Kohal on 59 saadikut, puudub 46.

Lugupeetud Ülemnõukogu, kes on selle poolt, et katkestada käsiloleva päevakorrapunkti arutamine ning jätkata järgmisel istungjärgul? Selle ettepaneku poolt on 35 rahvasaadikut, vastu on 9, 1 jäi erapooletuks. Arutelu katkestatakse ja see jätkub järgmisel istungjärgul läbirääkimistega. Homme saame kokku kell 10. Istungit juhatab Marju Lauristin.

EESTI VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU XII KOOSSEISU

73. ISTUNGJÄRK

NELJAS ISTUNG

14. mai 1992

Juhataja (M. Lauristin)

Alustame 73. istungjärgu viimast istungit. Kohaloleku kontroll. Kohal on 62 saadikut, puudub 36.

Enne, kui me asume oma päevakorda järgima, on eelnõude üleandmiseks ja tagasivõtmiseks sõna pr. Kilvetil.

K. Kilvet

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Vabariigi valitsuse nimel lubage mul tagasi võtta teil päevakorras olev eelnõu muudatuste kohta Eesti NSV keeleseaduses. Lisan juurde, et teeme seda ajutiselt. Aitäh!

Ü. Aaskivi

Lugupeetud juhataja, head kolleegid! Põhiseadusega seonduvate eelnõudega tegelevale redaktsioonikomisjonile on see saal väga meeldima hakanud. Me ei raatsi ühtegi päeva jätta teid ilma meie komisjoni poolt esitatavatest eelnõudest. Ja nii esitan ma täna järjekordse eelnõu meie komisjoni poolt. See on Eesti Vabariigi põhiseaduse eelnõu, samuti põhiseaduse rakendamise eelnõu ja lisaküsimus rahvahääletusele panekuks. Juba eelnevalt tahaksin öelda, et selle eelnõu kohaselt soovitame korraldada rahvahääletus pühapäeval, 28. juunil. Meie komisjoni liikme, vabariikliku valimiskomisjoni esimehe Eerik Truuvälja arvates on see optimaalne aeg. Selleks ajaks jõutakse ettevalmistustega lõpule ja on tagatud suve puhul piisav eelhääletusaeg. Aga see tähtaeg jääb kehtima ainult siis, kui Ülemnõukogul on järgmisel nädalal võimalik selle eelnõuga tegelda ja jõuda positiivse lahenduseni. Nii et ma annan eelnõu Ülemnõukogule üle kiireloomulisena. Juhtivkomisjoniks pakume õiguskomisjoni.

Eesti Vabariigi liikluskindlustusseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi liikluskindlustusseaduse rakendamise kohta" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Asume nüüd päevakorda võetud küsimusi arutama. Ilmselt kujuneb meil täna põhiküsimuseks kõik see, mis on seotud rahareformiga, aga enne seda kuulaksime siiski päevakorra kohaselt esimesel lugemisel ära liikluskindlustusseaduse eelnõuga seonduva. Kevad on käes, liiklus on tihe ja seda seadust oodatakse. Palun, hr. Rumvolt, ettekandele.

H. Rumvolt

Lugupeetud juhataja, lugupeetud rahvasaadikud! Teile välja antud liikluskindlustusseaduse eelnõu on väljatöötamisel oleva liiklusalase seadustiku üks osa. Liikluskindlustusseaduse eesmärk on korvata tekitatud kahju olenemata sellest, kas inimesed on liikluses osalejad või mitte, kas nad on kindlustatud või mitte. Kahju korvamine ei olene süüdlase varanduslikust olukorrast või sellest, kas süüdlane on kindlaks tegemata või sai süüdlane koguni surma. Eelnõu eesmärk on aidata ka süüdlast teiste tegelike kahjude hüvitamisel, seda muidugi juhul, kui süüdlane ei tekitanud liiklusõnnetust tahtlikult ega olnud purjus. Kolmas eesmärk: tõsta

liiklusdistsipliini. Neljandaks: vähendada liiklusõnnetuste tekkimise riski. Viiendaks: arendada rahvusvahelisi autovedusid. Kuuendaks: võimaldada eesti sõidukitel sõita välisriikidesse maksmata igakordset, ühekordset liikluskindlustuse maksu välisvaluutas, see on tunduvalt väiksem, kui ollakse liikluskindlustuse süsteemi liige. Liikluskindlustusseaduse vajadus on fikseeritud ka Eesti Vabariigi liikluseaduses. Liikluskindlustusseaduse väljatöötamisele aitasid kaasa Soome tuntud kindlustusala asjatundjad. Antud materjal on läbi vaadatud ka Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjonis, kus ta sai põhimõttelise tunnustuse. Mul on kõik. Ma tänan!

Juhataja

Tänan üliasiajaliku ja lühikese ettekande eest! Nüüd on võimalik esitada ka küsimusi. Palun, härra Paju!

A. Paju

Lugupeetud ettekandja! Ainult üks küsimus. Igal hommikul liiklusminutites me kuuleme, mis toimub teedel. Täna hommikul vapustas mind, et jalakäija ja autojuht ei ole võimelised omavahel kokku leppima! Eile jäi kaks jalakäijat alla. Öelge palun, milliseid mõtteid teie need sündmused sünnitavad ja kuidas on võimalik kogu seda anarhiat kõrvaldada?

H. Rumvolt

See on tõepoolest nii. Tõsi, igapäevases elus valitseb täielik anarhia. Nii on see ka liikluses, liiklus on meie elu peegel. Ütleksin praegu sedasi, et praegu on esmajoones vaja seadustikku korrastada. On vaja korrastada liiklusalane seadustik.

Pean ütlema, et Tallinnas on see küsimus põhimõtteliselt liikluspolitsei poolt lootustandvalt lahendatud. Praegu on käsil suur eeltöö vabariigi 4 peamagistraali piirkonnas liikluspatrullteenistuse loomiseks. Vabariigi valitsuse otsus nägi ette kehtestada patrullteenistus möödunud aasta 1. juulist. Kahjuks ei ole Politseiamet seda otsust seni täitnud.

Juttu oli neljast magistraalist. Tallinnast väljub 3 magistraali Riia, Peterburi ja Tartu-Pihkva suunas. Koormatud on ka Jõhvi-Tartu-Valga magistraal. Nendel neljal teel on hukkunute arv 48% vabariigi hukkunute arvust, aga nende teede osatähtsus vabariigi teedevõrgus on kõigest 4,8%. Me oleme veendunud, et kui me suudame hoida kontrolli all Tallinna linna, kus ringleb üle kolmandiku transpordist ja need neli põhiteed, siis me suudame paika panna kogu vabariigi liiklusdistsipliini. Ma mõtlen järelvalve seisukohalt.

Seadustiku paikanemise loodame väga palju abi, sest see hakkab rahaliselt mõjutama igäht. Liikluskindlustusseaduse eeliseks on see, et see kaitseb kõiki süütuid kannatajaid, sealjuures ka jalakäijaid.

Juhataja

Aitäh! Palun, Klavdia Sergij.

K. Sergij

Lugupeetud ettekandja! Öelge palun, mil moel aitab see parandada liikluskorraldust ja vähendada liiklusõnnetusi, kui kõik autojuhid hakkavad kindlustusmaksu maksma?

H. Rumvolt

Ma juba viitasin sellele oma sissejuhatavas kõnes, samuti vastuses hr. Pajule. Ütleksin niimoodi, et see käib igähte tasku pihta. Raske on öelda, millised tulevad meie tariifid liikluskindlustuse esialgsest maksest. Purjus peaga sõitude juhud peaksid vähenema, sest siis kindlustust ei hüvitata või hüvitatakse ainult osaliselt. See on kogu maailmas nii. Mul on andmed, et ainult endine Nõukogude Liit ja Albaania ei võtnud sellisest kindlustussüsteemist osa.

H. Eller

Lugupeetud spiiker, lugupeetud ettekandja! Käesolevas eelnõus sätestatakse, et töövõtja töövõimetusest või surmast tulenev kahju hüvitatakse saamatajäänud puhastulu ulatuses. Spetsialistid on teinud arvutuse, et praegusel hetkel, kui meil ei ole veel oma krooni ja oleme rublatsoonis, ulatuvad kahju hüvitamise summad miljonitesse rubladesse. Kui piirmäär ei ole kehtestatud, kas siis kindlustusseltsid ei hakka tulevikus hoopiski loobuma nendest kindlustusliikidest, mis viivad nad pankrotti. Kuidas neid asju reguleerida? Kas te olete nende asjade üle mõelnud ja kas keegi ei ole neid probleeme vaidlustanud?

H. Rumvolt

Kindlustusseaduse eelnõus nähakse ette, et vabariigi valitsusel on õigus kehtestada piirmäärad. Näiteks Soomes on see 1 800 000 marka. Seda esiteks.

Teiseks. Kõik annab reguleerida tariifidega. Milliseks tariifid kujunevad, ei oska ma praegu teile öelda. Ma uurisin asja Soome kolleegidelt. Tuleb välja niimoodi: kui inimene kindlustab

esmakordselt ostetud auto, õigemini sõlmib tsiviilvastutuse, siis läheb see temal maksma umbes 5% auto hinnast.

Millised meil hetkel autohinnad on, seda teavad kõik, milliseks kujunevad need tulevikus, ei oska ma teile öelda.

Juhataja

Aitäh! Ants Paju teine küsimus.

A. Paju

Andestage, mul jäi esimene küsimus lihtsalt pooleli. Ma tahtsin jätkata selle koha pealt, tähendab, et Helsingis toimus rahvusvaheline sümposium Via Baltica, kus oli kõne all ka liiklusohutus. Kas Eestimaa oma liikluskorralduse seadustikuga on teiste riikide tasandil või on ta neist maha jäänud?

H. Rumvolt

Meil on käinud mitmed eksperdid paljudest maadest, sõitnud meie teid mööda. Teede olukord ei ole kuigi halb. See on üllatus. Ma ise olen nendega sõitnud ja mul on seda meeldiv tunnistada.

Kuid meie liikluskorraldus on ajast maha jäänud. Samuti juhtidele antav informatsioon. Teeäärne infrastruktuur puudub absoluutselt ja meie teed on nii-öelda välja surnud. Meil pole võimalik kuskile helistada, pole võimalust kuskil peatuda, puhata, sest välismaa juhid on harjunud isegi tualetti tee ääres kasutama, mitte pöösa taga käima. Meil puuduvad puhkevõimalused. Aga Via Baltica on esimene magistraal, mis kindlasti saab rahvuse klassi maine. Vastavad ettevalmistustööd selleks käivad.

Juhataja

Tänan, hr. Rumvolt! Rohkem küsimusi ei ole. Kaasettekanne on majanduskomisjonilt. Hr. Arro, palun!

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud Ülemnõukogu! Liikluskindlustusseaduse rakendusotsuses on öeldud, et liikluskindlustusseadus kehtestatakse 1993. aasta 1. jaanuarist. Miks me siis nii vara peame seda arutama?

Asi on selles, et enne, kui saab kehtestada liikluskindlustusseaduse, on vaja valitsuse poolt võtta vastu hulk määrusi. Tähtpäevad on juba paika pandud.

Hr. Paju küsimustele võib täienduseks vastata, et liikluskindlustusseadus ei reguleeri liikluskorraldust, selleks on teised seadused, liiklusmäärustikud ja nõnda edasi. Liikluskindlustusseadus on mõeldud selleks, et lihtsustada inimestele avariikahjude väljamaksmist. Eelarve-majanduskomisjon toetab esitatud liikluskindlustusseaduse eelnõu ja esitab teiseks lugemiseks mõningaid redaktsioonilisi ja põhimõttelisi parandusi. On ettepanek esimene lugemine lõpetada. Aitäh!

Juhataja

Täna, hr. Arro! Küsimusi kaasettekandjale ei ole. Juhtivkomisjon teeb ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Teisi ettepanekuid ei ole saanud. Esimene lugemine on lõppenud.

Eesti Vabariigi rahaseaduse eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu, nagu me mäletame, esitas Eesti Panga president rahareformi komitee nimel terve paketi Eesti raha puudutavaid kiireloomulisi eelnõusid. Eelarve-majanduskomisjonilt on saanud järgmine otsus: eelarve-majanduskomisjon, vaadanud koos väliskomisjoniga läbi Eesti Panga esitatud Eesti Vabariigi rahaseaduse, Eesti krooni tagamise seaduse ja välisvaluutaseaduse eelnõu, teeb ettepaneku võtta need kiireloomulistena esimesele lugemisele 73. istungjärgu päevakorda. Need on kolm eraldi küsimust.

Kes pooldab Eesti Vabariigi rahaseaduse eelnõu võtmist kiireloomulisena päevakorda? Kohaloleku kontroll. Kohal on 61 saadikut. Kes on selle poolt, et lülitada 73. istungjärgu päevakorda Eesti Vabariigi rahaseaduse eelnõu? Poolt on 47 saadikut, keegi ei ole vastu, 2 on erapooletud. Päevakorda on täiendatud.

Ettekanne on Eesti Panga presidendilt Siim Kallaselt. Palun!

S. Kallas

Pr. juhataja, kõrgeauline Ülemnõukogu! Esindades siin rahareformi komiteed ja esitades teile läbivaatamiseks kolm seaduseelnõu, tahaksin ma rõhutada, et need moodustavad ühe terviku. Seega lubage mul rahaseaduse juures natuke põhjalikumalt seletada seda mehhanismi, kuidas

me kujutame ette Eesti rahareformi ja seda, mis sellele järgneb ja seda, mis peab toimuma vastavalt nendele seadustele.

Meie plaanile vastavalt laseb rahareformi komitee mingil hetkel käiku Eesti raha. Seda on teatud kindel kogus, mis koosneb sularahast ja pangaarvetest. Kui see summa on fikseerunud, peab meie ühiskonnas toimuma protsess vastavalt nendele seadustele, mille eesmärgiks on tagada Eesti krooni usaldusväärsus.

Kasutan teadlikult mõistet usaldusväärsus, mis antud juhul oleks konverteeritavuse sünonüümiks. Usaldusväärse saavutamiseks on mitu võimalikku teed. Me oleme valinud nendest ühe tee, s.o. tagada kogu ringluses olev raha Eesti Vabariigi kulla ja välisvaluuta reservidega. See tähendab, et kõigil, kellel on kroone, on õigus selle eest saada mis tahes välisvaluutat, õigemini konverteeritavaid välisvaluutasid.

See mehhanism on suhteliselt lihtne. Täna oleme võimelised seda ka ellu viima. See mehhanism paneb väga suure lootuse meie rahva säästlikkusele, orienteerumisele rahalistes ja majanduslikes suhetes. See kujundaks vastutuse selle eest, et Eesti kroon püsiks stabiilsena. Me loodame, et rahvas mõistab neid eesmärke ja et püstitatud reeglid ja põhimõtted kujunevad sellisteks, mis lubavad meil hakata otsustavalt oma majanduslikku olukorda parandama.

On tekkinud kaks erinevat arvamust, õigemini on kaks erinevat suhtumist, kas teha rahareform kiiresti või lükata see edasi. Me oleme valinud sellise otsuse, et teha rahareform kiiresti. Ühed ütlevad, tehke ruttu, teised ütlevad, lükake edasi, valmistuge selleks aeglaselt. Põhiline otsus on ikkagi meie enda teha.

Milline on rahareformi teine variant? Teine variant ei ole rangelt seotud välisvaluuta reservidega. See tähendaks seda, et me laseksime käiku ühe paberi ja kinnitaksime rahvale ja kogu maailmale, et Eesti raha on sellepärast hea raha, et Eesti valitsus ja Eesti Pank on head asutused, kes suudavad selle raha stabiilsuse tagada.

Me võime ju seda kinnitada, kuid Eesti Panga nimel ma küll ei julge seda väita, et me oleme täna suutelised teostama niisugust rahapoliitikat, nagu seda teevad modernsed Lääne keskpangad. Seetõttu valisime me suhteliselt lihtsama tee. Tagame Eesti krooni välisvaluuta ja reservide katte. Siin tekib muidugi igasuguseid probleeme. Ma rõhutaksin, et me ei lahuta rahareformi ega poliitilisi probleeme kogu majanduse seisundist. On selge, et meie majanduse seisund on halb, kuid konverteeritav raha annab teatud võimaluse ja eelduse uue majanduspoliitika elluviimiseks, annab ka võimaluse majandust parandada.

Esimene seadus on Eesti Vabariigi rahaseadus, mis on teile arutamiseks välja pakutud. Selle seaduse kohta ma lisaksin järgmist: see on seadus, mis on igas riigis, see sätestab riigi rahaühiku kui ainsa seadusliku maksevahendi. Muud ei ole mul midagi praegu lisada.

Juhataja

Tänan! Kuna tegemist on kiireloomulise protseduuriga, siis esimene lugemine võimaldab nii küsida kui ka sõna võtta, muidugi ka kaasettekanded ära kuulata. Kõigepealt küsimused. Palun, härra Lebedev!

V. Lebedev

Palun lugupeetud proua Lauristinilt vabandust! Kas võib esitada küsimusi kõigi nelja projekti kohta või ainult esimese kohta?

Juhataja

Kõik tulevad ükshaaval päevakorda. Praegu saab esitada küsimusi rahaseaduse eelnõu kohta.

V. Lebedev

Üks hetk. Mul ei ole praegu küsimusi.

Juhataja

Tänan! Tundub, et selle eelnõu kohta on siiski küsimus hr. Metsal. Palun, hr. Mets.

T. Mets

Lugupeetud hr. Eesti Panga president! Me teame, et lähimal ajal on tulemas rahareform ja paljudel isikutel on arvel suured rahasummad. Ütelge, kas seda raha on kohustuslik vahetada kroonide vastu? Või on hoopis kasulikum säilitada hoiul olev raha vene rubladena?

S. Kallas

Meie mudel näeb ette vahetada rublaarved kroonide vastu. Millises proportsioonis ja millises ulatuses, see on iseküsimus. Me lähtume sellest, et Eesti raharingluses on välistatud teised valuutad, sealhulgas ka rubla. Me kehtestame ühe raha ja me ei kavatse küsida kellegi käest, kas ta tahab oma arvet ümber vahetada krooniks või mitte. Ma arvan, et see probleem on lahendatav nii: inimene saab, kui ta soovib, konverteeritava krooni eest rublasid osta, kui tal neid vaja on.

A. Labassov

Lugupeetud härra president, lugupeetud proua spiiker! Rahaseaduse §-s 5 on öeldud, et Eesti krooni vahetatavus teiste valuutadega määratakse seadusega. Kas te ei täpsustaks, millist seadust silmas peetakse? Kas selle all mõeldakse välisvaluutaseadust või on vaja vastu võtta veel mõningaid seadusi, mis seda reguleerivad?

S. Kallas

Selle punkti määratlus vajab redaktsioonilist täpsustamist. Ei ole mõeldud täiendavaid seadusi. Mõeldud on nii seda vaheseadust kui ka neid kahte seaduseelnõu, mis on lisaks esitatud. Eks need vajavad redigeerimist, et kõik oleks üheselt mõistetav. Juristid väitsid, et kui on nii kirjutatud, siis see tähendab, et raha vahetamine on seadusega reguleeritud. Kuidas Ülemnõukogus otsustatakse või õigeks peetakse, nii teeme.

N. Aksinin

Täna, lugupeetud Marju Lauristin! Lugupeetud ettekandja! Mulle teeb kogu aeg muret järgmine probleem. Oletame et veteranil, pensionäril on hoiuraamatul 4000 rubla. Mõnel ärimehel aga 100 000 rubla. Kas nad on seaduse ees võrdsed? Või toimub sel puhul mingisugune diferentseerimine? See on peamine, mis praegu pensionäre huvitab. Vastake, palun!

S. Kallas

See küsimus puudutab rahareformi rakendusotsust, kuidas me raha vahetame. See ei ole seaduses sätestatud ega saagi olla. Me ei ole seda veel otsustanud, sellest on ilmselt natuke vara rääkida, kuidas ja missugustes proportsioonides me rublad kroonideks vahetame. Kuid ma garanteerin, et enamiku hoiustega ei juhtu midagi, need vahetatakse täielikult. Kuid ülisuurtele hoiustele peame teatud katuse peale panema. Finantsiliselt ei ole Eesti jaoks probleem kõigi hoiuste vahetamine, kuid teatud põhjustel on siiski tarvis mingid piirangud sisse viia.

P. Lutt

Lugupeetav härra Eesti Panga president! Teatavast on osal Eesti Vabariigi kodanikel, kes elavad Eesti Vabariigi territooriumil, ka hoiuseid Venemaa, Gruusia, Afganistani, Rootsi ja Soome pankades. Öelge, palun, kui need kodanikud tahavad oma pangaarved seal likvideerida ja üle tuua Eesti Panka, kas see raha vahetatakse Eesti kroonideks?

S. Kallas

Oleneb, mis raha sealt üle tuuakse.

P. Lutt

Ma lugesin ju need maad üles.

S. Kallas

Tähendab, kui inimene hoiab oma hoiust mujal, siis on see sätestatud selle maa seadustega. Meie vahetame muudes maades olevad hoiused ringi ainult siis, kui nad tulevad meile konverteeritavas valuutas. See küsimus ei ole siamaani olnud diskussiooni objektiks. Kui me jätaksime siia ühe prao, siis võib juhtuda, et me võime üsna suurtesse raskustesse sattuda. Me ei tea, kui palju tuleb Venemaalt rublasid.

E. Leisson

Härra president! Kas diskussiooni objektiks on olnud 3%-lise sisevõidulaenu tulevik? Eelmise valitsuse ajal operatsioonid nendega peatati kuni otsustamiseni. Kas on otsustatud, ja kui on, siis milline on see otsus? Tänan!

S. Kallas

Kõik võlapaberid on teise riigi võlapaberid. Kuidas see teine riik nendesse võlapaberitesse suhtub, see on määrav. Selles osas on see olnud diskussiooniobjekt, aga mingit konkreetset vastust ma praegu anda ei oska.

Me mõtlesime nii, et neid kolmeprotsendilisi obligatsioone käsitleme analoogiliselt sularahaga, sest need on ilma nimeta rahapaberid. Aga me räägime Venemaa pangaga sellel teemal läbi veel. Nähtavasti ei ole mingit lahendust nendel võlapaberitel, mis on omal ajal realiseeritud, sest endine Nõukogude Liit keeldus igasugust vastutust nende eest kandmast.

Juhataja

Aitäh, hr. Kallas! Antud küsimuse kohta rohkem küsida ei soovita. Asume kaasettekannete kuulamisele. Majanduskomisjoni poolt teeb kaasettekande komisjoni esimees hr. Reinson. Palun!

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Eelarve-majanduskomisjon arutas kiireloomulisena esitatud Eesti Vabariigi rahaseaduse eelnõu ja leidis, et seaduseelnõu on kõlbulik esitamiseks Ülemnõukogu plenaaristungile esimeseks lugemiseks. Ühtlasi leiame, et kui Eesti Vabariik võtab kasutusele oma raha, siis on kindlasti seda vaja seadusega toetada. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Ma palun esitada vastavad ettepanekud ka kirjalikult, mis puudutavad protseduuri. Tundub, et küsimusi ei ole. Soovi kaasettekandeks on avaldanud ka väliskomisjon, sest eelnõu arutati koos väliskomisjoniga. Kas kõigi kolme eelnõu puhul? Palun, hr. Made!

T. Made

Austatud eesistuja, kallid kolleegid! Arutamisel olevad seaduseelnõud on tõesti omavahel tihedalt seotud, nagu hr. Siim Kallas ütles. Ja sama tihedalt on need kolm seaduseelnõu seotud rahareformiga. Nii et siin on väga raske vahet teha.

Väliskomisjon konstateerib rahuldustundega, et kõik need kolm seaduseelnõu aitavad Eestit rahvusvahelisse tööjaotusesse lülitumisel ja aitavad kaasa eeltingimuste loomiseks meie tulevaseks rahareformiks.

Väliskomisjoni liikmetest, arutades seda küsimust omavahel, ei ole keegi vastu väitnud, et Eestis ei ole vaja kiiresti rahareformi läbi viia. Otse vastupidi. Selleks on kõik poliitilised eeltingimused olemas ja seda tuleb kiiresti teha. Tuleb kasutada seda aega, mis x-päevani on jäänud, selleks, et teha ettevalmistusi, kuid ka selleks, et selgitada rahvale, mis neid pärast rahareformi päeva ees ootab.

Nüüd rahaseaduse juurde. On kohane analüüsida neid poliitilisi ja majanduslikke eeldusi, mis rahaseaduse vastuvõtmisega kaasnevad ja mis meil on vaja ületada enne rahareformi käivitamist.

Niisiis, millised on rahareformi poliitilised ja majanduslikud eeldused? Poliitilised eeldused, nagu öeldud, on küpsed. Meie ühiskond on isegi üleküpsenud, et väljuda rublatsoonist. Rublatsoonist väljumine on hädavajalik, et käivitada oma majanduse ümberkorraldamine, et käivitada oma tööstuse struktuuri muutmine. Muidu me nende ülesannete lahendamiseiga toime ei tule. Loomulikult on peamine probleem sularaha puudus, Eesti krooni tulek peaks selle mõneks ajaks lahendama.

Teine lugu, head kolleegid, on majanduslike eeldustega. Kas oleme selleks valmis või mitte? Ma tsiteeriksin teile Eesti Vabariigi Valitsuse poolt hiljaaegu laiali saadetud majanduse arendamise programmi. Igauks teist võib ise edasi mõelda, kuidas ja kui kaugele me selles asjas oleme jõudnud. Hinnareformi lõpuleviimine on esimene tingimus, mille valitsus õigustatult püstitab. See probleem on tarvis lahendada enne rahareformi. Hinnareformi lõpuleviimine on päris kaugel. See valitsuse märkus on õigustatud.

Teine probleem on riigieelarve tasakaalustamine valitsuse poolt. See on samuti õigustatult välja öeldud. Eelarve on vaja tasakaalustada. Siim Kallas ütles täna meie komisjonide ühisistungil õigesti ja see on muide nii meie kui ka tulevase Riigikogu probleem. Väga kerge on nõuda Eesti Pangalt täiendavat krooni emissiooni. Võib lasta igal nädalal käibele teatud hulga kroone, et tasakaalustada riigieelarvet. Seda ei suuda teha praegune Ülemnõukogu ega ka tulevane Riigikogu, kui oluliselt ei muudeta Eesti Panga juhtimise struktuuri. Praegu on nii Eesti Panga nõukogus kui ka rahareformi komitees valitsuse ja riigiametnike esindajad, kes oma sisemise survega sunnivad Eesti Pangal seda asja tegema.

Niisiis on valitsus õigesti märkinud, et kõige tähtsam probleem on eelarve ja maksebilansi tasakaalustamine. See on muide ka Rahvusvahelise Valuutafondi nõudmine, kuhu Eesti on teel.

Kolmandaks tuleb korrastada krediitsüsteem. Krediitsüsteemis valitseb meil mõningane kaos. See kaos tuleb ilmekalt esile, kui kuulate raadiost hommikusi uudiseid. Saate teada, kus ja kelle poolt valuutat müüakse. Selleks on need seaduseelnõud, mida Eesti Pank on meile esitanud, hädavajalikud vastu võtta otsekohe, et hakata looma pärast nende seaduste vastuvõtmist korda meie krediidsüsteemis.

Siia võiks lisada veel kaks olulist probleemi, mis tuleb enne rahareformi käivitamist lahendada. Kahjuks on meie idapiir avatud. Ilma piiride tiheda sulgemiseta me oma rahast tugevat valuutat arvatavasti ei kujunda, sest see on ka poliitiliselt liiga õrnadel jalgadel.

Viiendaks. Oma poolt lisan juurde ühe tõsise probleemi, mis on tarvis lähema kuu või pooleteise jooksul läbi mõelda. Kui meil tuleb oma kroon, siis tekib teatud hulk seltsimehi, kes elavad Eestis, kuid kellel ei ole võimalik kroone saada. Neil ei ole võimalik siin tööd saada. See tähendab, et me peame oma politsei koosseisu pärast rahareformi kahekolmekordistama, et see võtaks kuritegevuse kontrolli alla. Mul on väga kahju, kuid ma ennustan kuritegevuse tohutut kasvu otsekohe pärast rahareformi toimumist. Kui piir on lahti või kergesti ületatav võib tekkida raskeid olukordi.

Niisiis, austatud kolleegid, väliskomisjonil ei ole mingit kahtust, et me peame võimalikult kiiresti need seadused vastu võtma. Võib-olla on vaja teha mõningaid redaktsioonilisi

parandusi, kuid need ei ole eriti olulised. Need on põhimõttelist laadi seadused ja alles nende seaduste vastuvõtmisega saavad Eesti Pank ja valitsus hakata aktiivselt liikuma selle päeva poole, millal me oma reformiga peame alustama. Ma tänan teid!

Juhataja

Ma tänan! Kuna esimene lugemine kiireloomulise protseduuri puhul võimaldab ka läbirääkimisi, siis on praegu aeg selleks soovi avaldada. Hetkel läbirääkimisi avada ei ole põhjust, kuid ometi on nende järele vajadus. Asi vajab kaalumist. Seetõttu ma teen teatavaks, et eelarve-majanduskomisjonilt on saabunud kirjalik ettepanek, katkestada Eesti Vabariigi rahaseaduse eelnõu esimene lugemine ja jätkata seda järgmisel istungjärgul.

Juhtivkomisjon teeb ettepaneku katkestada selleks, et oleks võimalik temale esitada ettepanekuid. Kui saadikutel on teistsugune arvamus, siis loomulikult on võimalik seda väljendada hääletamise teel. Aga ettepanek on tehtud ja ma panen selle hääletusele.

Ma tuletan meelde, et esimese lugemise lõpetamise ettepaneku saab teha ainult juhtivkomisjon. Kui juhtivkomisjon ei ole teinud lugemise lõpetamise ettepanekut ja on teinud ainult katkestamise ettepaneku, siis on see, ma usun, komisjoni poolt läbikaalutud seisukoht.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 62 saadikut. Kes pooldab eelarve-majanduskomisjoni ettepanekut katkestada praegu Eesti rahaseaduse eelnõu esimene lugemine ja jätkata seda järgmisel istungjärgul? Palun hääletada! Komisjoni ettepanekut toetab 25 saadikut, vastu on 25 saadikut. Ettepanek võetakse vastu lihthäälteenamusega. Komisjoni ettepanek ei leia tõesti toetust, sest hääled läksid pooleks.

Kas hr. Jõerüüt soovib protseduuriliselt midagi muud ette võtta? Ma teen ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Kes on selle poolt? Esimese lugemise lõpetamist pooldab 43 saadikut, kaks on vastu, 6 jäid erapooletuks. Esimene lugemine on lõpetatud.

Eesti Vabariigi seaduse "Eesti krooni tagamise kohta" eelnõu esimene lugemine

Juhataja

Järgmisena panen hääletusele eelarve-majanduskomisjoni ettepaneku võtta kiireloomulisena arutlusele Eesti Panga esitatud Eesti krooni tagamise seadus, mis kuulub samasse paketti. Kes on päevakorra täiendamise poolt? Poolt on 51 saadikut, keegi ei ole vastu ega erapooletu. Päevakorda täiendatakse. Palun ettekandele uuesti hr. Kallase.

S. Kallas

Kõrgeauline Ülemnõukogu! Ma palun teha ainult ühe tillukese märkuse, mille on esitanud rahareformi komitee, mitte Eesti Pank. Krooni tagamise seadust on arutatud ainult rahareformi komitees.

Eesti Vabariigi seadus Eesti krooni tagamise kohta on kolmest seadusest kõige põhimõttelisem, sest selles kajastub just see kontseptsioon ja strateegia, et Eesti krooni kurss peab olema fikseeritud ranges vastavuses välisvaluuta reservidega. Ühtlasi on seaduses sätestatud, et me seome oma krooni Saksa margaga.

Need on põhimõttelised asjad ning vajavad ühiskonna ja tema seadusandliku organi toetust. Mida see siis tähendab? See tähendab seda, et kui me oleme selle kursi kord paika pannud, siis ei või me seda enam muuta. Kurss peab tagama, et katteta raha ringlusesse ei lähe, kui just keegi ei sunni sirutama kätt reservide järele. Eesti Pank tagab, et iga krooni omanik saab vastavalt kursile vajaliku välisvaluuta.

§-s 2 on sätestatud, et Eesti kroon on seotud Saksa margaga. See on äratanud diskussioone. Seaduses on veel üks nüanss. Üks välisekspert, kes sellega eile tutvus, arvas õigesti, et me peaks jätma lahti võimaluse revalveerimiseks. See tähendab, et me fikseeriksime kursi alumise otsa ja tagaksime, et Eesti krooni mingil ju ei devalveerita, kuid võib revalveerida.

See tähendab, et leiab aset niisugune nähtus: kui me praegu kehtestame suhteliselt madala kursi, mis tagab selle, et kroon hakkab stimuleerima ekspordi, et import läheb üpris kalliks. Siis võib meil tekkida inflatsiooniline surve ja selle pidurdamiseks peab olema võimalus Eesti kroon revalveerida. Revalveerimine teeb kroonile ainult au.

Nüüd sellest, mis puudutab seotust Saksa margaga. Ei saa eitada, et on olemas teatud poliitiline nüanss, mida tasub arutada. Rahatehnilisest seisukohast on asi täiesti vettpeidav. Kui me alustasime diskussiooni, siis esimese lahenduse puhul me arvasime, et me seome Eesti krooni dollariga, sest dollar on kõigis arvestustes igal pool aluseks. Kuid dollar on suur raha ja dollar kõigub üsna palju oma kursis, dollar tõuseb ja langeb. Parem on aluseks võtta mõni teine valuuta. Rahareformi komitee otsus oli siduda Eesti kroon eküüga, kuid tegelikkuses ei ole seda raha olemas. Euroopa rahaühikuna on ta 12 valuuta erivorm. Temaga on üsna keeruline opereerida. Tema kurssi on üsna keeruline pidada. Praegu on Euroopas alanud diskussioon, mis ei meeldi ideoloogia autoritele. Seepärast on siiski parem siduda Eesti kroon mingi ühe kindla valuutaga. Rootsi alustas meiega läbirääkimisi. Saksamaal öeldi meile, et võiksime krooni siduda Saksa margaga, kuna Saksa mark on ikkagi Euroopas kõige levinum ja tugevam raha.

Saksa rahapoliitika on olnud väga jõuline ja Saksa mark on väga stabiilne raha. Ei ole mingit alust oletada, et Saksamaal toimuksid lähemal ajal mingisugused kollisioonid. Saksa ühiskond on äärmiselt inflatsioonivaenulikult meelestatud. Seetõttu võetakse kõik abinõud, mida Saksa Pank rakendab, väga hästi vastu. Loomulikult on kõik Saksa Pangaga kooskõlastatud. Kuid sakslastel ei olnud selle üle sugugi hea meel.

Meile tähendab see tunduvalt lihtsamaid arveldusi ja see annab ka teatud usaldusväärset. Esialgu ei ole selle taga konkreetset raha krooni tugevdamiseks, kuid teatavasti toetasid sakslased otsustaval hetkel Soome marka.

Millestki tuleb alustada. Finantsiliselt Saksamaale orienteerumine on väga hea. Poliitiliselt on asi natuke teine. Ma ei saa öelda, et sellega oleksime kuidagiviisi Saksa kolooniaks muutunud. Ma ei oska midagi muud siia praegu lisada.

Juhataja

On rohkesti küsimusi. Palun, hr. Saarman.

T. Saarman

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! §-s 2 on öeldud, et krooni ametlik kurss ei tohi Saksa marga suhtes kõikuda mitte üle 3%. Lihtsalt öeldes on inflatsioon ühiskonnas ringleva raha ümberjagamine. Kuidas meie Põhjamaa tingimustes suudame tagada töötute, pensionäride ja teiste ühiskonna poolt ülalpeetavate äraelamise? Kas suudame seda ilma inflatsioonita? Kas see ei ole meie ühiskonnale liiga karm?

S. Kallas

See on väga oluline küsimus, ma tahaksin nimelt vastu küsida: kas suudame inflatsiooniga kedagi ära elatada? Tähendab, raha ümberjagamist inflatsiooni tulemusena rikkastelt vaestele vaevalt toimub, tegelikult käib see vastupidi. Rikkad saavad aina rikkamaks ja spekulandid võivad inflatsiooni arvel. Oleme esitanud seisukoha, et olgu raha pigem vähe, kuid olgu see väärt raha. Inflatsiooni kaudu ühiskonna kulutuste katmine on minu arvates illusoorne, elu on seda korduvalt tõestanud.

Kui me anname katteta raha pensionäridele, siis me ju tegelikult petame rahvast, sest rahal ei ole katet. See on põhimõtteline küsimus, selle seaduse nael.

Meie oleme sellel seisukohal, et inflatsiooni tuleb vältida ja raha peab olema stabiilne. Väga tähtis on muidugi ka see, et rahareformiga ei saa lahendada kõiki küsimusi. Meie majandus on

nõrk, rahapoliitikaga saab luua ühe eelduse, et leitaks piisavalt raha sotsiaalsete vajaduste katteks. Selleks tuleb ka teisi programme rakendada, arendada eksporti. Siis tuleb ka raha.

A. Tähiste

Austatud eesistuja, lugupeetud president! Mul on teile küsimus eelnõu 5. paragrahvi kohta. Kuidas te hindate seda, kui me hakkame saama igal nädalal informatsiooni, et valuutareserv väheneb? Kas siis ei teki paanika oht? Ühtlasi teatan, et teen ettepaneku jätta 5. paragrahv eelnõust välja, et Eesti Pank ei ole kohustatud andma informatsiooni valuutareservi kohta. Aitäh!

S. Kallas

Kui valuutareserv väheneb, siis tekib tõesti paanika ja see on muidugi ohtlik. Siis oleme rahapoliitikas midagi mööda pannud. Võtmeküsimus on krooni kurss, õige kursi määramine. Praegu ei ole meil täpset valuutareservi kui seaduslikku maksevahendit. Riigis peab ringlema üks raha ja kogu valuuta koguneb siis panga valuutareservi. Selle kohta antakse täpset teavet. Kui me lahendame krooni kindla kursi, siis hakkab valuuta meile ka sisse tulema, hakkab toimima täiesti loomulik protsess. Juhul, kui me määrame vale kursi, hindame oma raha liiga kalliks, siis hakkab see protsess toimima. Mis puutub informatsiooni, siis olen seisukohal, et me ei pea seda varjama. Peamine on usalduse tekitamine krooni vastu. Usaldus tekib siis, kui kõigil on teada, kas krooni kurss püsib. Olge mureta, kõik on korras. Rahvas peab seda teadma. Iseküsimus on see, kas peame igal nädalal kursi teatavaks tegema, sest meie ekspert avaldas seisukoha, et igal nädalal ei pruugi vastavat teavet publitseerida. Piisab sellest, kui teha seda kahe nädala tagant.

P. Lutt

Härra president, §-s 1 on öeldud, et Eesti kroon lastakse käibele kulla ja välisvaluuta reservidega täielikult tagatuna. Siit tekib küsimus ja mure. Me teame, et paljud riigid, kelle käes on Eesti kuld, lubavad selle tagasi anda. Öelge, palun, kas te käite tihti Moskvast? Nagu ma tean, tulite sealt hiljaaegu tagasi. Kas Venemaa, kes on Nõukogude Liidu õigusjärglane ja kes röövis Eestimaa pankadest kulla, tema raha ja väärtpaberid, annab selle meile tagasi? On seda probleemi arutatud?

S. Kallas

Seda probleemi on arutatud ilma eriliste tulemusteta, sest neid reserve lihtsalt Venemaal ei ole. Seda on arutatud koos teiste vabariikidega, kes on tekkinud lagunenu Nõukogude Liidu asemele. Vastavaid nõudmisi on esitatud, aga mingit konkreetset tulemust veel ei ole. See summa, mille Venemaa Eesti käest ära võttis, ei olnud eriti suur. Eesti kuld oli välismaal ja sealt me saame selle tõesti tagasi.

Sisuliselt võttis Venemaa ära kõik kullareservid, mis välismaal olid. See on nüüd Rootsi valitsuse probleem. Rootsi on lubanud kulla meile tagastada, sest tema vastutab selle eest.

P. Kask

Austatud hr. president! Kas seaduseelnõu § 4 tähendab, et riigieelarve ei saa olla defitsiidis? Ja sama küsimuse teine pool. Kas valitsus on seisukohal, et riigieelarvet on võimalik läbi aastatel hoida tasakaalus? Tänan!

S. Kallas

§ 4 tähendab seda, et Eesti Pank ei saa mingil juhul lasta käiku katteta raha, et riigieelarve defitsiiti finantseerida. Riigieelarve defitsiidi finantseerimiseks on teised teed, eelkõige riigibligatsioonide müük. Nii on see kogu maailmas. Neid obligatsioone ostavad ka riigipangad. See on omaette küsimus, mida ka arutatakse praegu, kuid see ei ole otseselt rahareformiga seotud. Teatud defitsiit riigieelarves aeg-ajalt tekib. Põhimõtteliselt kehtib niisugune rahvusvaheline normatiiv, et see ei tohi olla suurem kui 3% rahvuslikust koguproduktist. Seda finantseeritakse laenudega. See tähendab, obligatsioonid on riigilaen, mis müüakse rahapaberite turul. Üldiselt ostavad pangad neid meeleldi, kuna seda loetakse 0-riskiga laenuks. Aga see on juba valitsuse ja ka parlamendi probleem, millist riigieelarve defitsiiti ta lubab.

Praegu on küsimus selles, et saaks selle masinavärgi ilusti käima, et riigieelarve süsteem hakkaks funktsioneerima ja eks siis näe. Ma ei usu, et meil õnnestub defitsiiti vältida, kuigi see on väga tähtis. Teatud väike defitsiit on mõeldav.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud härra president! Teie ettekanne meenutas mulle neid kõnesid, mis peeti 10 aastat tagasi, kui kõnetoolist lubati inimestele teostamatuid asju. Aga olgu peale, see on emotsioonide vallast.

Mulle meenutab § 2 seda rublakurssi dollari suhtes, mis meil 10 aastat tagasi kehtis, kui 1 dollar võrdus 60 kopikaga. Selles paragrahvis välistatakse igasugune inflatsioonivõimalus. Kas tõesti olete teie panga presidendi ja projekti autorina kindel, et meil ei tule inflatsiooni? Seda esiteks. Teiseks. Kust on võetud need 3 protsenti? Miks kolm, aga mitte viis või kümme? Ja te olete kindel, et see on just kuni 3 protsenti?

Kolmandaks. Kui me kehtestame krooni kursi Saksa marga suhtes, siis on minu arvates vaja pidada läbirääkimisi ka Saksa Riigipangaga. Kas sellised läbirääkimised on toimunud? Täna!

S. Kallas

Ma alustan viimasest küsimusest. Läbirääkimised toimusid möödunud reedel. Ega me omapead seda asja ajanud.

Te küsisite, miks 3%? Noh, maailmas on nii. Soomes on näiteks 3%. Euroopas (eküütsoonis) on kaks ja veerand. On maid, kus see arv on pluss-miinus kuus. Meil on +3%. Aga ma ütlen veel kord, et võib-olla peab selle punkti ümber vaatama. Kui me kehtestame kroonile soodsa kursi ja majandus läheb tõusuteele, siis Eesti eksport suureneb ja hinnad hakkavad Eestis tõusma. Aga see probleem ei ole seotud teise punktiga. Tähendab, see on eraldi nähtus. Raha stabiilne kurss püsib, kuid hinnad tõusevad ikkagi, kui tuleb kõvasti sisse valuutat, siis hakkavad hinnad paratamatult tõusma. Selleks, et inflatsiooni vältida, on võimalik kasutada revalvatsiooni. Kui jätta revalvatsiooni võimalus lahti, annab see meie rahale ainult autoriteeti juurde. Kui tuleb kõvasti valuutat sisse, siis peame oma valuuta revalveerima. See on suhteliselt positiivne nähtus. See punkt iseendast ei tähenda seda, et inflatsiooni ei saa tulla, vaid ainult seda, et raha jääb stabiilseks. See rahamass, mis on ringluses, jääb ikkagi Saksa marga suhtes täpselt samaks. Aga hindade tase võib küll tõusta, sest alguses tegime oma hindade taseme madalaks.

E. Leisson

Hr. president! Te vastasite kuidagi poolikult ja ebalevalt saadik Saarmani küsimusele. Katteta raha ringlusesse ei paisata. Kuidas te kujutate ette või kuidas näeb ette rahareformi komitee sotsiaalabi rakendamist? Ameerika Ühendriikides tarvitab seda 23 miljonit inimest. Kas nad saavad kuponge või talonge, ma ei tea, kuidas neid seal nimetatakse, aga raha nad mitte mingil juhul ei saa. Vastasel korral ei näe üldse mitte mingisugust võimalust vältida inflatsiooni, sest vaevalt 170 000 materiaalsete väärtuste loomise sfääris töötavat inimest suudavad ülal pidada ligi poolt miljonit mittetöötavat inimest. Täna!

S. Kallas

No, see on juba majanduspoliitika küsimus, mida ei saa rahapoliitika vahenditega lahendada. Meil on praegu eesmärk lasta käiku Eesti kroon ja teha see nii usaldusväärseks kui võimalik. See on esimene ülesanne.

Sotsiaalsete vajaduste lahendamine on teine ülesanne. Me oleme pöördunud kõikide ametkondade ja ministeeriumide poole, et nad mõtleksid selle asja läbi. Ma tean, et tööministeeriumilt on tulnud ettepanekud, kuidas seda probleemi lahendada.

Ma ütlen ikka ja jälle, et katteta raha kaudu ei ole võimalik neid probleeme lahendada, sest katteta raha on lihtsalt katteta raha. Sotsiaalabi võib osutada mitmel viisil, võib talonge kasutada, nii nagu Ameerikas või muid variante rakendada. Praegu ma piiritleksin selle ülesande Eesti krooni käikulaskmisega. Need seadused annavad meile võimaluse konverteeritava Eesti krooni käikulaskmiseks ja võimaluse üritada tema kurssi hoolega hoida. Muidugi tekitab see probleeme. See tähendab, et Eesti kroon lülitub automaatselt maailma majandussüsteemi. See tekitab probleeme meie majandusele, õigemini sellele osale majandusest, mis ei ole konkurentsivõimeline.

Me peame valima nagu mitme halva lahenduse vahel. Praegune lahendus on parem sellepärast, et ta on aus lahendus. On selge, et raha on meil parajasti nii palju, kui palju meil seda on. Igasugused muud variandid ei kõlba. Kui me anname ringlusse katteta raha, siis tekitame illusiooni, et me lahendame probleemi. Uskuge mind, võin oma kogemuste põhjal öelda, et mingil hetkel algab tohutu surve krediitide saamiseks. Suuri summasid nõuavad eelkõige suured riigiettevõtted. Sügisel oli juttu, et Venemaa tekitab maksete blokaadi. Nüüd küsitakse minu käest, mida ettevõtte peab nüüd tegema. Üks ettevõtte vaidles selle vastu, et blokaadi ei tule. Nüüd on ta raskustes. Minul on sügav veendumus, et see raha läheb täpselt sinna, kuhu ta minema ei pea.

Juhataja (M. Lauristin)

Aitäh! Palun Ants Paju.

A. Paju

Austatud president! Kui mu küsimus ei ole päevakohane, ärge vastake! Aga ma ei saa mitte küsimata jätta. Me saime aru teie ideoloogiast, mis on küpsenud pärast läbirääkimisi Saksa Pangaga.

Meie mäletame hr. Uluotsa ahastuse äärel peetud kõnet, et Eesti Pank taotles krooni garantiiks Eesti metsa. Metsa oli teatud kogus, teatud dollarite eest. Nüüd on jõutud dollari ja eküü

kaudu Saksa margani. Ma loodan, et Eesti kroon tagatakse, aga minu silme ees on meie kohisev mets.

S. Kallas

Eesti krooni sidumine Saksa margaga sai küpseks reedel, pärast Bundestagi külastamist. Muu ideoloogia küpses tegelikult aprillis. Lõpliku variandi töötasime lõplikult välja aprilli alguses. Metsa pakkumine Eesti krooni garantiiks tegime sügisel. Me tegime selle ettepaneku, et saada mingi reaalne garantii. Praegu hakkame vormistama metsaressursside toomist Eesti Panga bilanssi.

S. Sovetnikov

Lugupeetud proua spiiker, lugupeetud president! Kas teile ei näi, et sidudes Eesti krooni Saksa margaga seome me end tegelikult Saksa majanduse seisuga? Eesti kroon oleneb ju sellest. Kuidas siis jääb Eesti täieliku iseseisvusega, millest me räägime? Me satume sõltuvusse Saksamaal valitsevast olukorrast. Sellest on juba olnud juttu nii ajakirjanduses kui ka raadios. Kus siis on meie täielik iseseisvus? Tänan!

S. Kallas

Ma ei eita siin poliitilise probleemi olemasolu. Seotus Saksa margaga on meie majandusele poliitilises mõttes väga kasulik. Kui me seoksime ennast Brasiilia majandusega ja sealse valuutaga, siis oleks olukord natukene teine.

Ei ole mingit alust oletada, et Saksamaal toimub lähemas tulevikus midagi väga vapustavat. Me peame ju mingisuguse valuutaga oma krooni siduma, see lihtsustab kõiki arveldusi. Selle tulemusena saab teha kõiki operatsioone ja arvutusi, orienteerida dollarile või mõnele teisele kõvale valuutale. Kuna meie tsoon ja areaal on Euroopas, siis ei tule kõne alla jeen, mis on ka kõva valuuta. Eküü on keeruline ja rahvas ei mõista, kuidas eküüd oma isiklikuks tarbeks krooni suhtes ümber arvestada.

A. Labassov

Lugupeetud ettekandja! Käesoleva seaduse paragrahvide 1–4 alusel tagatakse ringluses olev raha, kaasa arvatud sularaha ja pangaarvel olev raha, keskpanga välisvaluuta reserviga. Hiljuti te ütlesite, et arveldused Venemaaga on tegelikult blokeeritud. Ma arvan, et see on seotud rohkem küll Venemaa Keskpanga juhtkonna rumala otsusega, kui tõsiste

blokaadikavatsustega, aga kas seda olukorda ja raharingluse järsku aeglustumist arvestades jätkub meil neid reserve. Kas me ei lase oma majandust põhja?

S. Kallas

Me oleme kalkulatsioone teinud ja arvame, et kõik tuleb välja. Mis puhtub suhetesse Venemaaga, siis ma arvan, et eilsetel kõnelustel Venemaa Keskpangas on toimunud oluline nihe. Me leiame siin ka mõningaid lahendusi. Me üritame viia oma rahareformi läbi niiviisi, et see toimuks tsiviliseeritult ega tekitaks konfrontatsioone Venemaaga, mis meie majandusele on võrdlemisi sant. Jah, makseraskused on suur probleem. Ma usun, et me siiski tuleme välja. Me teame, kuidas seda teha. Muidugi, need, kes on makseraskustes, jäävad makseraskustesse. Selles pole mingit kahtlust. Kroon ei aita kedagi välja.

I. Raig

Austatud proua spiiker, austatud Eesti Panga president! Mul on kolm sisulist küsimust. Esiteks. 4. paragrahvis on öeldud, et kroonide hulka saab muuta ainult ranges vastavuses välisvaluuta reservi muutumisega. Kuid kroonide hulga suurus on sõltuvustes veel krooni käibekiirusest ning hindade mastaabist. Kuidas on võimalik hindade praeguste mastaapide ja käibekiiruse puhul selle paragrahvi nõuet täita? Kas me ei peaks mõne lisaparagrahvi lisama? Teiseks. Küsimus 5. paragrahvi kohta. Kas on alati võimalik avalikustada välisvaluuta reservide suurust? Kas see teatud majanduslikus olukorras ei kuulu riikliku saladuse hulka? Kui me selle nõude seaduses sätestame, kas me pärast ei pea seda seadust rikkuma? Kolmandaks. Miks rakendatakse see seadus krooni käibelelaskmise päeval? See märkus puudutab ka eelmist seadust, sest Eesti kroon on juba olemas. Miks ei võiks seda seadust rakendada alates vastuvõtmise hetkest?

S. Kallas

Viimase küsimuse kohta ei oska ma vastata, aga ma arvan, et selle ettepaneku peab läbi vaatama. Võib juhtuda, et paljud punktid ei ole täidetavad enne, kui kroon on käigus.

Reservidest ja riiklikust saladusest. NSV Liit ja teised sotsialistlikud maad pidasid oma reserve riiklikuks saladuseks ja midagi head see endaga kaasa ei toonud, sest kõigis teistes maades on reservid avalikult teada, need on keskpanga bilansis ilusti kirjas. Bilanss avaldatakse regulaarselt, seda nõuab ka Rahvusvaheline Valuutafond, et nendes asjades ei oleks saladusi. Kroonide hulk ringluses sõltub väga paljudest teguritest.

Me ei planeeri emissiooni vastavalt riiklikule plaanile või rahvamajanduse vajadusele, vaid teeme emissiooni ainult siis, kui meile tuleb lisa konverteeritavat valuutat. Üsna lihtne variant. Aga majanduses tuleb probleeme. Seda ma olen korduvalt öelnud. Aga neid on ka praegu. Majanduses ei saa olla mingeid imelahendusi.

K. Sergij

Lugupeetud härra president! Praegu on meie vabariigis tekkinud tohutu suur disproportsioon hindade ja töötasu vahel. Peaminister teatas, et ta on valmis kas või täna üle minema maailma tasemele palkade osas, aga meil puudub sularaha. Ka meie pensionäride sotsiaalne kaitse on väga nõrk. Me oleme juba jõudnud nii kaugemale, et inimesed ei jõua enam piima osta, ja räägime iga päev sellest, et elanike ostuvõime langeb.

Kuidas te suhtute sellesse disproportsiooni? Mina näiteks ei ole nõus selle väitega, et meil töötavad inimesed halvemini kui välismaal. Vastupidi, jutt on sellest, et meil on töö väga madalalt tasustatud. Olen nõus sellega, et tehnoloogia jääb meil maha, aga inimesed meil küll halvemini ei tööta. Kas teie arvates saab likvideerida selle disproportsiooni maailmatasemel hindade ja töötasu vahel?

S. Kallas

Ma arvan, et see küsimus ei puuduta otseselt raha käikulaskmist. Meil tekib tahtmine tõsta palka siis, kui selleks on reaalne kate. Lõppkokkuvõttes peab olema kaup, mis on kusagil maha müüdnud ja selle eest raha saadud.

Me prognoosime, et kahe, võib-olla kahe ja poole aasta jooksul tõuseb palk 3-4 korda. Kui areneb eksport – aga see ei ole mitte kroonist sõltuv –, siis hakkab Eesti majandus kosuma, kroon annab võimaluse konkurentsivõimelist toodangut teha. Aga kõik prognoosid võivad osutuda ka valeks. Keegi ei oska seda täpselt öelda.

K. Kama

Austatud hr. Kallas! Millised on Eesti riigi kohustused, et kroon on seotud Saksa margaga?

S. Kallas

Ei ole mingeid kohustusi. See on meie otsus. Mingit allakirjutatud lepingut ega protokollit ei ole, mis kedagi millekski kohustab. Kui mingi sellealane leping tuleb, siis sisaldab see ka Saksamaa-poolseid kohustusi. Võimalik, et me selle juurde jõuame. Ma arvan, et see oleks meile üsna kasulik.

Juhataja

Täna, hr. Kallas! Rohkem küsimusi ei ole. Palun kaasettekandele eelarve-majanduskomisjoni esimehe hr. Reinsoni.

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjon arutas meile esitatud Eesti Vabariigi seaduseelnõu "Eesti krooni tagamise kohta" ja otsustas seda toetada. Meie soov on, et me kõik tunnetaksime seda vastutust, kui me selle seaduse vastu võtame. Me võtame endale kohustuse ja jätame kohustuse ka meie järglastele mitte astuda selliseid samme, mis sunniks Eesti Panka krooni devalveerima. Aitäh!

Juhataja

Täna, hr. Reinson! Küsimusi ei ole. Kas ka väliskomisjon soovib kaasettekannet? Palun, hr. Made.

T. Made

Austatud eesistuja, head kolleegid! See on kõige raskem probleemide ring, mis meil lahendada tuleb. Väliskomisjon tervikuna loomulikult toetab seaduseelnõu Eesti krooni tagamise kohta. Kuid me väljendaksime ka mõningaid mõtteid, mis on tekkinud seoses selle seaduseelnõuga. Ei saa öelda, et Eesti Panga seisukohad oleksid meile lõpuni sümpaatsed. Eelkõige meeldib meile otsus siduda Eesti kroon Saksa margaga, Eesti rahareform Saksa rahaelu ja majanduse korraldamise põhimõtetega. Need põhimõtted on toonud Saksamaale edu. Kui me järgime Saksa mudelit, siis võib arvata, et me saavutame ka Saksa töökuse, ühel ilusal päeval ka Saksamaa arengutaseme. Üks asi on eeskujuks võtta mudel, teine asi on, kas see meile ka sobib. Saksamaa rahareformi mudel nägi esialgu ette riigisisese konverteeritavuse, sest Saksa mark ei olnud välismaal vahetatav ja konverteeritav. Meie ideoloogia on mõneti teine. Me tahame esimese hooga ja paugupealt teha Eesti krooni konverteeritavaks, ilma et meil oleks piisavalt likviidseid vahendeid, kullavarusid, SDR-i varusid, eküüsid ja konverteeritavat valuutat. See on väga hea tahtmine. See on kahtlemata hädavajalik, et me jõuaksime nii kaugele. Kuid mulle tundub – arutasime seda ka kolleegidega väliskomisjonis –, et see käib meile esialgu üle jõu. Selles on oma oht peidus. Me peame rahvast sellest ohust informeerima. Ei ole teps mitte välistatud, et mõne aja pärast, kas aasta pärast, võib-olla isegi varem, peame ette võtma uue rahareformi. Eesti kroonil puudub meie silmis ja ka maailma silmis majanduslik autoriteet. Tõsi, poliitiline ja

ühiskondlik autoriteet on tal olemas. Siin võib peituda oht, et esimestel nädalatel, kui rahareformiga maha saame ja krooni kasutusele võtnud, peame deklareerima, et alalhoidlikud eestlased kipuvad – ma kardan väga seda – vahetama krooni Saksa marga, dollari, Soome marga või Rootsi krooni vastu. Seetõttu oleks mul Eesti Panga ja valitsuse juhtidele palve, kas me ei peaks krooni vahetamisele mingeid piiranguid peale panema.

Teine probleemidering, mis kerkib selle seaduse puhul, vajab veel läbimõtlemit. Minu meelest on see seotud §-ga 11, kus on öeldud, et kapitali väljavedu, dividendide ja valuuta väljavedu on vaba. Väga paljudes riikides pärast Teist maailmasõda, kui alustati oma majanduselu ja rahasüsteemi korrastamist, piirati kümnekond aastat valuuta väljavedu seadusandlikus korras. Inimestel oli õigus ainult teatud summa raha välja viia. Selline piirang valitseb ka praegu väga paljudes riikides. Soomlased võivad korraga kaasa võtta 10 000 marka. Ka meil oleks vaja mingi piirang määrata. See oleks meie majandusele üpris kasulik.

Edasi. Siin oli palju juttu, kas Eesti Pank peaks oma likviidsetest vahenditest pidevalt informatsiooni andma. Ta peaks sada tõepoolest tegema. Seda nõuab ka Rahvusvaheline Valuutafond. Kahtlemata on see panga autoriteediga vahetult seotud. Muidugi ei pruugi ta seda igal nädalal teha. Maailmas on kujunenud selles valdkonnas kindel kord. Seda tehakse kas kvartaliaruannetes või kuuaruannetes. On isegi keskpanku, kes teatavad oma likviidsete vahendite ulatusest kaks korda aastas. Nõukogude Liidu Keskpank ei teata üldse oma likviidsete vahendite olemasolust. Aga Vene rubla ei olnud ka konverteeritav.

Edasi. Siin oli juttu ka devalveerimisest, revalveerimisest ja piiridest, mille vahel üks või teine valuuta ning Eesti kroon võiks teiste valuutade, eelkõige Saksa marga suhtes n.-ö. ujuda. Tõsi, revalveerimine teeb au riigi majandusele. See näitab, et riigi majandus on tugev. Kuid revalveerimise puhul satuvad ettevõtted, kes toodavad välisurule, väga raskesse olukorda.

Devalveerimise puhul aga tekib uus stiimul, uued konkurentsi tingimused. Valuutavahetamise uued reeglid teevad kodumaised kaubad välisurudel odavamaks, mis parandab konkureerimise tingimusi. Nõustun Eesti Panga seisukohtadega, devalveerimist ja revalveerimist tuleb ikka ette.

Saksa margaga sidumisel on ju ka oht olemas. Kui Saksa mark näiteks revalveeritakse – sakslased on oma marka revalveerinud mitu korda pärast Teist maailmasõda –, siis see tähendab, et ka meie peame seda automaatselt Eestis tegema. Siin peitub kahtlemata veealune kari, seda tuleb arvestada.

On äärmiselt kahetsusväärne, et me ei ole tänaseks saanud Bundespangalt suuremat tuge. Minul isiklikult ei ole midagi selle vastu, kui Eesti satuks Ida-Saksamaa olukorda. Loodame, et lugupeetud härrad Eesti Pangast selle õiguse meile välja võitlevad.

Tahaksin rääkida veel paarist asjast, mis oleks tarvis enne selle seaduseelnõu lõpphääletust veel kord läbi arutada. § 3. Eesti krooni vahetatavus. Siin peaks olema märgitud, et on võimalik Eesti krooni vaba vahetatavus konverteeritavate valuutade vastu. Selles redaktsioonis võib teha järelduse, et me vahetame vabalt ainult rubla vastu.

Edasi. Täpsustamist vajaks § 4, kus räägitakse ringluses oleva raha hulga reguleerimisest. See on täiesti lahtine. Siin on oht, mida Siim Kallas komisjoni istungil ka märkis, et tekib valitsusepoolne surve. Me peaksime praegusel hetkel aitama Eesti Panka muutuda iseseisvamaks, võttes vastu klausli, mis annab Eesti Pangale õiguse öelda oma arvamus valitsuse kohta, mitte vastupidi.

§ 4. Välisvaluuta tehingute piiratud iseloom. Tuleks sätestada pankadevahelised arveldused siseriigis. Kas Eesti Pangalt tuleb selle kohta eraldi seadus?

Juhataja

Vabandust, hr. Made! Me arutame praegu teist eelnõu. Viimatinimetatud paragrahv on teises eelnõus, mida pole veel päevakorda võetud.

T. Made

Need asjad on omavahel nii tihedalt seotud, rääkides ühest ei saa jätta rääkimata teisest. Lõppkokkuvõttes tuleb seaduseelnõu teha seaduseks. Ma loodan, et need väikesed parandused saab Eesti Panga nõusolekul seadusesse sisse panna. Suur tänu!

Juhataja

Aitäh! Kas on küsimusi? Palun, hr. Kostabi!

H. Kostabi

Lugupeetud pr. juhataja, lugupeetud ettekandja! Lugupeetud kolleeg tõi siin välja, et valuuta sisse- ja väljaveo eeskirjad üksikisikutele kehtestab Eesti Pank. Järelikult ei tehta neid asju piiranguteta. Aitäh! Kas ma sain õigesti aru?

T. Made

Jah, õigesti. Kuid vastuolu on § 4 ja § 11 vahel. Kus on öeldud, et teenitud dividendide väljavedu on vaba. Näiteks pannakse panga poolt mingi piir, ütleme 5000 krooni. Aga kui dividendide summa selle ületab? Ma arvan, et Eesti Pank lahendab selle asja ära.

Juhataja

Aitäh! Kas on veel küsimusi? Palun, hr. Sovetnikov!

S. Sovetnikov

Lugupeetud härra Made! Kas krooni sidumine Saksa margaga tähendab seda, et me võime oma kauplustes tasuda krooni kõrval ka Saksa margaga? Tänan!

T. Made

Ei, lugupeetud hr. Sovetnikov. Siim Kallas on seda korduvalt öelnud ja see on ka seaduses sees. Eesti territooriumil hakkab kehtima ainult üks maksevahend, see on Eesti kroon. Kui teil on Saksa marku, siis lähete kõigepealt mõnda kommertspanka, vahetate selle Eesti krooni vastu ja siis lähete poodi ja ostate, mis teile meeldib.

Juhataja

Tänan! Rohkem küsimusi ei ole. Kiirendatud lugemise puhul on võimalik avaldada ka arvamusi sõnavõtu vormis. Ma ei näe soovijaid, läbirääkimisi ei avata. Kas juhtivkomisjonil on arvamus esimese lugemise lõpetamise või jätkamise kohta? Palun, hr. Reinson!

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Olles vahepeal aru pidanud komisjoni liikmetega, teen ma ettepaneku esimene lugemine lõpetada.

Juhataja

Aitäh, hr. Reinson. Vastuettepanekuid ma ei näe. Juhtivkomisjon teeb ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud.

Eesti Vabariigi välisvaluutaseaduse eelnõu esimene lugemine**Juhataja**

Ja nüüd võtame käsile meile esitatud seaduste paketist viimase, see on välisvaluutaseadus. On tulnud eelarve-majanduskomisjoni ettepanek võtta ka see eelnõu kiireloomulisena päevakorda. Kes on selle päevakorda võtmise poolt? Selle poolt on 43 saadikut, keegi ei ole

vastu, keegi ei jäänud erapooletuks. Päevakorda on täiendatud. Palun taas ettekandele hr. Kallase!

S. Kallas

Kõrgesti austatud Ülemnõukogu! Välisvaluutaseadus täiendab eelmisi seadusi ja on tõesti teistega loogilises ja orgaanilises seoses. See sätestab eelkõige printsiibi, et Eestis ei saa olla ringluses muid valuutasid peale oma seadusliku maksevahendi. See on üsna tõsine probleem. Me peame selleni jõudma, sest kogu meie rahareform lendab uppi, kui Eestis on võimalik kasutada mingisugust muud valuutat peale Eesti krooni. Sellisel juhul lähevad kõik reservid tõesti üle muudeks valuutadeks ja me ei saavuta seda eesmärki, mida me oleme tahtnud. Seetõttu on eelnõus ka piirangud, et põhimõtteliselt ei ole võimalik Eestis valuutaarveid omada.

See on probleem, mille üle võib diskuteerida. Ma tean, et see on väga valus probleem, kuid ma tahaksin siin rõhutada seda, millest oli juttu ka kahe komisjoni istungil. Keegi ei kavatse vägivaldselt valuutaarveid sulgeda või ära võtta. Aga minu arust algab niisugune protsess, et valuutaarved lähevad iseenesest üle krooniarveteks. Me tahaksime, et uusi valuutaarveid enam ei avata. See käib nii juriidiliste kui ka füüsiliste isikute kohta. See on majanduslikult põhjendatud ja inimesed ei pea opereerima valuutadega. See on tegelikult väga halb, sest valuuta puhul varitsevad kursiriskid. Inimesed võivad võita, aga ka kõik kaotada. Sellega võivad tegelda professionaalsed spetsialistid. Valuutaga kaubitsejad tegelevad üldiselt musta äriaga. Praegu manööverdab inimene kolme-nelja valuutaga.

Nüüd jätkaksin sealt, kus Tiit Made lõpetas. Täna "Äripäevas" on niisugune teade, nagu oleksin öelnud, et üks kroon võrdub ühe Saksa margaga. Sellest pole juttu olnud, mind on valesti mõistetud. Juttu on olnud krooni ja marga sidumisest, mingisugustest numbrilistest proportsioonidest ei ole juttu olnud.

Nüüd mõni sõna piirangutest. Valuuta väljaveo piirangud. See on diskussiooniline küsimus. Miks me oleme nii liberaalsed? Ka soomlased kaotasid sellel aastal valuuta väljaveo piirangu. Piirangu ülemmääraks oli 10 000 rubla.

Teine moment. Vaieldakse selle üle, kas piirangud toovad kasu või kahju. Välismaa majandusteadlased ja eksperdid on erineval arvamusel. Ühed ütlevad, et valuutapiirangud peab kehtestama, teised tõestavad sama veenvalt, et valuutapiirangud viivad kavalate kanalite kaudu raha riigist välja. Me avastasime kümme niisugust kanalit. Seetõttu jõudsime järeldusele, et eriti palju ei olegi võimalik piirata, et loodame ikkagi inimeste teadlikkusele ja

säästlikkusele. Kui inimene mõtleb investeringutele, siis ei tohiks küll midagi hullu juhtuda. Nii palju seaduseelnõu kommentaariks.

Juhataja

Aitäh! Kas on küsimusi? Hr. P. Grigorjev.

P. Grigorjev

Lugupeetud spiiker, lugupeetud panga president! Minu küsimus on seotud §-ga 6. Seal käsitletakse juhte, kui eraisikule laekuvad välisvaluutas pension või alimendid. Kas ta kaotab siis veel kord kursi tõttu kroone või teete te sellisel juhul erandi? Tänan!

S. Kallas

Aga miks ta peaks kaotama? Kui raha tuleb arvele, siis arvutatakse see vastavalt krooni kursile ümber. Siin ei saa probleeme tekkida.

P. Grigorjev

Ma saan aru, et pangatehingute tõttu kaotatakse valuuta ümberarvestamise korral alati 2-3 protsenti. Väikese pensioni puhul on see pensionärile suur kaotus.

S. Kallas

Pankadel on teenustasud. Ma ütleksin, et Eesti pankades on praegu kohutavad teenustasud. Igasugustelt välismaalt laekunud summadelt võetakse arvele kandmise eest väga suurt teenustasu, mida kuskil mujal maailmas ei ole. Sellega me hakkame võitlema. Tulevikus hakkame võtma komisjonitasu umbes 1,5% ulatuses. Praegu on meil lubatud ostu- ja müügikurssidelt võtta 7%. See on liiga suur summa. See protsent viiakse madalamale.

J. Jõerüüt

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Mul on kaks küsimust. Esimene puudutab 6. paragrahvi teist lõiget ja samasisuline probleem on ka paragrahvis 8. Pangalt võib osta välisvaluutat korras, mille määrab Eesti Pank. Ma küsiksin teie käest, kas on tarvilik just nii lahtine sõnastus, või peaks siin fikseerima ka mingisuguste piirangute puudumise. Küsimus on selles, kas saab osta valuutat vabalt või tekivad ootamatud piirangud?

Teine küsimus puudutab § 12, aruandlust ja informatsiooni. Ma küsiksin, kas eelnõus on juhuslik või juriidiline viga või on selles niimoodi mõeldud. §-s 12 on öeldud, et on õigus

nõuda residentidelt vajalikke andmeid jne. Samal ajal § 3 defineerib, et residentide all mõeldakse nii juriidilisi kui üksikisikuid. Juriidiliste isikute puhul on kõik selge. Kas siin on mõeldud ka üksikisikuid?

S. Kallas

Põhimõtteliselt muidugi. Aga üksikisiku probleem ei tule eriti esile. Kui üksikisik vahetab valuutat, siis saame aruande kätte selle dokumendi alusel, mis selle puhul täidetakse. Muud aruannet üksikisikult ei nõuta. Eelnõu sõnastuse üle võib mõelda.

Eesti Pangal on õigus saada vastavat informatsiooni, ilma selleta ei tule me raharingluse juhtimisega toime. Soomes kehtis valuuta vahetamisel 10 000 krooni suurune piirang. Kui üksikisik tahtis vahetada rohkem, siis ta pidi täitma vastava formulari. Ma olen neid näinud. Niisugust võimalust ei saa ka meil välistada, kui inimene tahab valuutat vahetada suurtes summates.

Siin on kaks momenti. Esimene moment on see, et me tahaksime inimestele selle seadusega anda garantii krooni usaldusväärsuse kohta. Inimesel on ju õigus vahetada valuutat. Ma ei tea, kas on tarvis seda kitsendada, siis tekib kohe niisugune mulje, et ühe käega annavad, teisega võtavad. Aga selle üle võib mõelda.

G. Israeljan

Täna, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja, mul on teile kaks küsimust § 9 kohta. Kui ma õigesti aru sain, siis vastavalt §-le 9 on kõik säästud rublades samuti valuutasäästud. Ja siis vahetatakse see pärast krooni kehtestamist vastavalt sellele kursile. Kas ma sain sellest õigesti aru?

Teiseks. Te ütlesite, et § 9 kohaselt peavad kõik, kes välismaal on valuutat teeninud, selle kohe pangale müüma. Kas see tähendab, et inimesele jääb mingi dokument, mis näitab, kui palju ta müüs pangale valuutat? Näiteks ta müüs 10 000 dollarit ja võib kohe, kui tal on vaja, juba uue kursi alusel saada pangast raha või tuleb tal seda osta üldistel alustel?

S. Kallas

Mis puutub viimasesse küsimusse, siis jääb inimesele iga valuutaoperatsiooni kohta dokument ja see on nii igal pool maailmas. Inimene saab kviitungi ja see jääb alles. Sellist varianti, et inimesel on võimalik vahetada valuutat sama kursiga, mis kehtis valuuta sisseandmise hetkel, me ette näha ei saa. Seda varianti ei nähta kusagil ette. Tekib küsimus, kes katab vahe? Me tahame kehtestada fikseeritud kursi. Ükski keskpank ei saa endale võtta kohustust, et ta

vahetab valuuta selle kursiga tagasi, mis kunagi sisse toodi. Seda me, muide, arutasime. Jõudsime järeldusele, et see oleks täielik katastroof. Siis tekib võimalus kõvasti sulgi teha.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud härra panga president! Seda seadust lugedes meenub mulle see niinimetatud eksproprieerijate eksproprieerimine. See seadus ei aita suurendada vabariigi valutavarusid, sest see tähendab tegelikult valuuta sunniviisilist ärastamist. Selle ostmisest rääkimine on lihtsalt viisakas jutt. Kas meil hakkavad pärast selle seaduse vastuvõtmist töötama välispangad? Kas on üldse selline võimalus olemas? Kas teile ei näi, et kui meil avatakse näiteks Saksa Riigipanga filiaalid, siis inimesed hakkavad oma raha hoidma seal, mitte Eesti Pangas? Põhjus on selles, et kui täna saab inimene meie pangas näiteks 10 000 dollari eest 10 000 krooni, siis nädala pärast peab ta võib-olla 10 000 dollari väljaostmiseks maksma juba 20 000 krooni. Kas te tõesti arvate, et inimesed hakkavad niiviisi riskima meie ebastabiilses majanduslikus olukorras? Tänan!

S. Kallas

Mis puutub valuuta hoidmisse Saksa Panga filiaalis, siis Saksa Panga filiaal saab hoida hoiuseid ainult Eesti kroonides. Nii talitavad kõik teised pangad. Selles ei tehta mingisuguseid erandeid. Valuuta sundmüük ja rekvireerimine on võimalik sellisel juhul, kui me ei loo seaduslikke garantiisid, et valuuta on tagasivahetatav konverteeritava valuuta vastu. Seda me ju üritame teha. Valuuta on sundvõõrandamisega, olukord kuigivõrd ei parane.

Eestis käibib oma raha, mis on ainuke seaduslik maksevahend, mida saab ka konverteerida. Muidugi kulub aega, kuni tekib usaldus, aga me peame startima. Ma arvan, et teiste meetoditega startides ei jõua me kunagi eesmärgile. Kui me lubame välisvaluuta arveid Eestis, siis me lubame ka sisuliselt teiste valutatade ringluse ja see lööb kogu meie süsteemi jalad alt.

Juhataja

Aitäh, hr. Kallas! Meil on reglemendi järgi vaheaeg. Registreerunud on neli küsijat. Me jätkame küsimustele vastamist pärast vaheaega. Reglemendijärgne vaheaeg 20 minutit.

V a h e a e g

Juhataja

Saalis on 55 saadikut. Palun, hr. Kallas, jätkame küsimustele vastamist. Järjekorras esimene on hr. Tähiste.

A. Tähiste

Austatud eesistuja, lugupeetud panga president! Mul on teile küsimus. Lähtudes eeldusest, et me oleme just finantsvanglast väljunud. Kas füüsilistel ja juriidilistel isikutel võib olla arvel välisvaluutat? Kui minu ettevõtte maksab miljon dollarit ja te ostate selle vahepeal ära ja see saab Eesti Vabariigi omandusse, siis § 8 järgi olete kohustatud selle mulle tagasi üürima. Kas võib sellest välja lugeda, et pank kavatses selle arvel teenida?

Teine küsimus. Kui kõrgeks te hindate täna Eesti Vabariigi kodanike ja ka Eesti Vabariigi ettevõtete lojaalsust? Aitäh!

S. Kallas

Eesti Panga ressurss on ainult see valuuta, mis on Eesti Panga reservis.

Te küsisite, miks ei võiks ettevõttel olla miljoni dollari suurust arvet? Ma küsin vastu. Miks tal peaks see arve normaalses süsteemis olema? Me oleme fetišeerinud välisvaluutat. Me opereerisime kolme, nelja välisvaluutaga. Sellega tekivad suured kursiriskid. Kogu maailmas tegelevad sellega spetsiaalselt ettevalmistatud inimesed, et ettevõtted ei kaotaks kursiriskide tõttu. See on spetsiaalne suur teadus, kuidas kursiriske vältida.

Seadus ütleb, et Eestis on ainult üks seaduslik maksevahend. See tähendab seda, et miljonit dollarit Eestis kasutada ei saa. Eesti Pank annab selle eest välja kroone. Kroone saab laenata, osta ja müüa. Sellisel juhul seisab see miljon dollarit surnud rahana. Eesti Pank selle pealt protsente ei teeni.

Samal ajal ei rekvireeri me valuutahoiuseid. Me ei hakka vägivaldselt ühtegi valuutaarvet ära hävitama.

Juhataja

Aitäh! Palun, hr. Mets.

S. Kallas

Vabandust! Üks küsimus oli veel lojaalsuse kohta. Ma olen päris kindel, et lojaalsust ei ole. Kuid me ei saa ka lähtuda sellest, et lojaalsust ei ole. Ei maksa niisuguseid seadusi heaks kiita, mis eeldavad lojaalsust. Kui asi funktsioneerib, siis peaks kunagi ka lojaalsus tekkima.

Juhataja

Aitäh! Palun, härra Mets.

T. Mets

Lugupeetud panga president! Meil elab suur kategooria inimesi, endisi sõjaveterane, siseministeeriumi töötajaid ja veel hulk teisi, kes saavad oma pensioni Venemaalt. Kas nii suure summa mittekonverteeritava raha vahetamine kroonideks ei nõrgenda krooni positsioone, olgugi et meil säilivad kaubandussuhted Venemaaga?

S. Kallas

Me vahetame ümber panga- ja hoiuarved ning teatud koguse inimeste sularaha, kuid mitte kogu rublamassi. Ma ei arva, et me peaksime pensioniliikide või muu raha puhul uurima, kust need tulud on saadud. See on riikidevahelise kokkuleppe küsimus. Eksisteerib kaks varianti. Loomulik variant toimib konverteeritavas valuutas. Kuid Venemaaga tuleb siiski teatud eriarveldusi, et üleminekuperioodi üle elada.

J. Liim

Tänan! Austatud härra Siim Kallas. Ma puudutan veel kord § 9. Teatavasti tuleb välismaal teenitud valuuta kanda kahe kuu jooksul üle Eesti Panka. Kasutades teie väljendit "normaalses süsteemis" te rääkisite ainult Eestis toimivast normaalsest süsteemist. Kuid igas välismaa normaalses süsteemis saab ka iga isik hoida välispangas oma valuutat.

Nüüd küsimuse juurde. Teatavasti käivad inimesed välismaal, näiteks Soomes maasika- ja hernepõldudel. Kuid lepingute alusel tegutseb väga palju muusikuid, sportlasi jne., kes teenivad seal valuutat. Nemad peavad kohapeal elama sellest teenistusest, palk täies ulatuses ei säili. Teenistusse minnakse selleks, et midagi vajalikku osta. Mis saab inimestest, kes ei anna täit palka Eesti Pangale ja ostavad oma raha eest mingeid esemeid? Teiseks. Kas oskate tuua näiteid riikide kohta, kus selline paragrahv toimib? Tänan!

S. Kallas

Esimene küsimus. Vastus: ei ole probleemi. Inimene, kes töötab välismaal ja teenib välismaal raha, tehku oma rahaga, mida tahab. Kahtlemata võib tal ka sel ajal, kui ta seal asub, olla oma pangaarve. Kui ta tuleb tagasi koju, siis ei ole enam loomulik, et tal on välismaal pangaarve. Millistes riikides kehtib niisugune kord? Sellised piirangud eksisteerisid kuni viimase ajani peaaegu kõigis Euroopa riikides. Jah, viimasel ajal on neid reegleid tunduvalt liberaliseeritud

ja tänapäeval ei ole see enam nii jäik. Me ikkagi lähtume sellest, et meil oleks tarvis hakata looma normaalselt valuutavara, mis oleks Eesti krooni tagatiseks. Valuuta peaks ühte katlasse mingi süsteemiga kokku korjuma. See oleks meie krooni tervise huvides väga vajalik. Otsustaja on Ülemnõukogu. Kui need paragrahvid läbi ei lähe, siis ei lähe. Meie seisukoht on selline, et esimesel etapil on need põhimõtted vajalikud.

K. Sergij

Lugupeetud härra president! Jüri Liim esitas juba seda laadi küsimuse. Mina tahan seda ainult veidi täpsustada. Eesti Panga uksed on välisvaluutale täiesti avatud. Aga kui inimene jälle välismaale sõidab ja tal on vaja välisvaluutat, kas ta saab seda siis ainult Eesti Panga võimaluste piires. Kas ma sain asjast õigesti aru?

S. Kallas

Muidugi, inimene saab meilt valuuta, kui tal seda vaja on. Ta võib vahetada kõik kroonid tagasi. Kui Eesti Pangal hakkavad tekkima raskused kroonide tagasivahetamisel, siis oleme ebaõnnestunult töötanud. Raskusi ei tohiks tekkida, seda eesmärki teenibki täiskonverteeritavuse idee.

N. Aksinin

Lugupeetud Marju Lauristin, lugupeetud president! Kas Venemaaga on juba peetud mingisuguseid läbirääkimisi selle üle, kuidas ja millises rahas hakatakse maksma Venemaa armee ohvitseridele?

S. Kallas

Küsimus käsitleb suhteid siinviibiva armeega. Suhted armeega on olnud riikidevaheliste läbirääkimiste objekt. Ma ei oska öelda, missuguseid ettepanekuid on teinud läbirääkimiste komisjon. Ma ei oska asjade praeguse seisu kohta ammendavalt vastata. Võõrriigi armee kuulub mitteresidentide hulka, s.t. neile automaatselt raha ei vahetata.

J. Jõerüüt

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Ma pöördun tagasi § 9 ja sellega seonduvate asjade juurde. Jüri Liimi küsimuse ja teie vastuse kaudu läks asi natuke sassi. Mina loen must valgel siit välja, et välismaal teenitud valuuta kojutoomise kohustus kehtib ainult juriidiliste

isikute, residentide kohta ja üksikisikute ja eraisikute raha kohta. Kus ta seda hoiab, kust ta selle toob, selle kohta ei ole siin ühtegi sõna. Kas ma saan õigesti seaduse tekstist aru? Aitäh! (Hr. S. Kallase vastus puudub.)

T. Saarman

Austatud eesistuja, lugupeetud ettekandja! Kas te ei selgitaks natukene lähemalt § 13? Kui suur on Eestis olev sularaha hulk ja mis saab rahavahetuse käigus kokkukorjatud rubladest? Kas need viiakse Venemaale tagasi? Aitäh!

S. Kallas

§ 13 näeb ette võimaluse reguleerida meie suhteid endiste Nõukogude Liidu liiduvabariikidega, kus käibivad mingisugused muud valuutad, s.t. rubla, mis võib-olla sellel hetkel ei ole veel vabalt konverteeritav. Kui rubla muutub konverteeritavaks, langeb probleem ära.

Eestis ringleb praegu umbes 2,7 miljardit rubla sularaha. Meil on kohustus – see on rahvusvaheliselt aktsepteeritav kohustus – need rublad kokku korjata (mitte need rublad, mis reformi käigus vahetatakse) ja tagastada sellele riigile, kelle omand see on. See on Vene riigi omand. Kui me leiame Vene Pangaga muudes küsimustes, nagu Eesti hoiuste ja aktive saatus, sobiva lahenduse, siis me seda ka teeme. See on meie kohustus. Rahvusvaheline Valuutafond on meile väga rangelt selle ette kirjutanud. Me oleme kohustatud Venemaale sularaha tagasi andma. Tõsi, me ei kavatse kokku korjata kogu sularaha, mis siin on. See on päris selge. Teatud kogus jääb siia.

Juhataja

Aitäh! Palun, hr. Aksinin, teine küsimus.

N. Aksinin

Tänan! Lugupeetud president! Palun teid seda küsimust siiski täpsustada. Kas sõjaväelased saavad rublasid kroonideks vahetada?

S. Kallas

Ei saa. Dollareid saavad.

Juhataja

Aitäh, hr. Kallas! Küsimused on ammendunud. Palun selle eelnõu suhtes ka majanduskomisjoni kaasettekanne, hr. Reinson!

J. Reinson

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ülemnõukogu eelarve-majanduskomisjon toetab meile esitatud Eesti Vabariigi välisvaluutaseadust ja peab võimalikuks selle seaduse esimene lugemine täna lõpetada.

Juhataja

Aitäh! Kas väliskomisjon soovib kaasettekanne? Palun, hr. Made.

T. Made

Austatud eesistuja, kallid kolleegid! Väliskomisjon toetab samuti seda seaduseelnõu ja soovib, et esimene lugemine täna lõpetatakse. Kuid me soovime kommenteerida mõningaid ülestõusnud probleeme, et saadikutel oleks problemaatika selge.

Kõigepealt valuutaarvete omamise võimalusest. Tähendab, Eesti Pank on sätestanud selle nii, et kodanikel ja ettevõtetel ei või Eesti Pank ja Eesti kommertsbankades valuutaarveid olla. See otsus ei pruugi olla lõplik.

On riike, nimelt positiivse maksebilansiga riike, kes lubavad oma kodanikele valuutaarveid. Need riigid, kes võitlevad maksebilansi tasakaalustamise eest, seda ei luba. Valuuta sissetoomine riiki on üks vahend, kuidas maksebilanssi saab tasakaalustada. Seepärast ei maksa näha selles midagi paha, et Eesti Pank esialgu seda ei luba. On ka täiesti õige, et just nimelt valuuta ülekandmiste ja vahetamiste pealt Eesti Pank teenib. Selle kaudu saab Eesti eelarve ka valuutatulusid ja selles ei ole ka midagi üleloomulikku, see käib riigi majanduse juurde. Päril selge on, et sageli lähevad riigi huvid ja ettevõtete ja üksikisikute huvid lahku.

Nüüd teisest probleemideringist, mida Eesti Pank ei ole veel lõpuni minu meelest lahendanud. Kui see ongi lahendatud, siis ei ole meid piisavalt informeeritud. Mis saab konkreetselt praegusest rahamassist? Ausalt öeldes saab olla ainult üks lahendus. Selles suunas ka meie rahareformi ideoloogid liiguvad.

Meie ei saa seda rublamassi kuidagimoodi kroonide vastu ümber vahetada. Sellega me tõmbaksime eelkõige kaasa rublainflatsiooni ja teeksime oma krooni väga nõrgaks. See tähendab, rublakoguseid saab vahetada väga piiratud ulatuses. Mida vähem Eesti Pank

tulevikus otsustab vahetada rublasid kroonide vastu, seda parem on see Eesti majandusele. Teine asi on hoiuste ümbervahetamisega.

Edasi ettevõtete arvetest. Eesti majandusele on kasulik, kui alustada põhimõtteliselt nullist. See tähendab seda, et Eesti Pank ja kommerts pangad garanteerivad ettevõtetele pikaajalise krediidi, annavad nendele kroonides kätte rahasumma, mis võimaldab töötajatele maksta ühekahe kuu palga ja alustada oma ettevõtjategevust otsast peale. Kui me vahetame ettevõtete arvetele laekunud suured rublasummad kroonide vastu, siis tuleb meil hiljem majanduslikke raskusi.

Kolmandaks asjast, mis on tarvis selgeks teha. Üks asi on rubla vahetuse kurss raha vahetamise päeval. Teine asi on hiljem rubla ja krooni vaheline turismikurss ühepoolse vahetuse kaudu. Need on kaks eri asja. Siia võrdlusmärki panna ei maksa.

Seaduseelnõu puhul kerkib veel üks probleem, mis vajaks selgitamist teisel lugemisel. Ma loodan, et Siim Kallas seda ka teeb. Jutt on §-st 5. Selles räägitakse välisvaluutatehingutest ja selleks volitatud pankadest. Ma arvan, et rahvasaadikutel oleks hea teada saada, mida Eesti Pank konkreetselt peab silmas volitatud pankade all. Veelgi parem, et saaksime teada meie rahasüsteemi elemendid. Kes on konkreetselt volitatud pangad?

Veel kord Eesti Panga seisukohast välismaal teenitud valuuta kojutoomise kohustuse kohta. See peaks kehtima juriidiliste isikute ja ettevõtete kohta. Kuid üksikisikutel – nii nagu see on kombeks vabas maailmas – peab jääma õigus omada välispankades valuutaarveid. Kui see õigus neilt ära võetakse, siis käib Eesti Pangal, meie valitsusel ja politseisüsteemil õigusrikkumiste kontrollimine üle jõu.

Niisiis, seaduseelnõu on vastuvõtmiseks peaaegu küps ja ma arvan, et sellest saab meie rahasüsteemi üks nurgakivi. Aitäh!

Juhataja

Tänan väliskomisjoni! Avan läbirääkimised. Palun, hr. Lebedev.

V. Lebedev

Lugupeetud juhataja, lugupeetud kolleegid! Ütlen juba ette, et olen nendes küsimustes diletant ja seepärast arutlen nagu tavaline inimene, kes on järsku pärast selle seaduse jõustumist saanud välisvaluutat. Alustuseks mõned emotsionaalset laadi märkused. Mulle näib, et üldse on utoopiline loota, et me praegustes majandusliku laose ja kriisi tingimustes viime kohe sisse konverteeritava valuuta. Me võime ju selle kehtestada ja see jääb konverteeritavaks seni, kuni me oleme ära söönud need miljonid dollarid, mis meile anti konverteeritavuse tagatiseks. Mis

saab edasi? Mida me siis sööma hakkame? Üks minu kolleeg tegi väga õige märkuse pensionide kohta. Pank hakkab võtma protsente valuutaoperatsioonide pealt ja see tähendab, et jälle minnakse inimeste tasku kallale. §-s 7 on tagasihoidlikult öeldud, et pank ostab, aga tegelikult on see valuuta kohustuslik sunniviisiline üleandmine. Rääkimata sellest, et ametlikult kehtestatakse suvaline kurss. See meenutab mulle, kuidas meil 20 aastat tagasi kehtestati ühe dollari kursiks 60 kopikat. Kes sai nii osta: dollari 60 kopika eest? Ainult valitsuse liikmed, kes välismaale sõitsid. Kõik ülejäänud ei saanud selle kursiga osta. Üldse meenutab see mulle vana head sotsialistlikku süsteemi, mida me kõik kirume: ära võtta, pärast aga anda, kaaludes enne, kas on kasulik anda või mitte. Tavalise inimesena ma ei hakkaks valuutat ära andma ja ma arvan, et seda ei hakatagi ära andma, vaid tekib taas must valuutaturg, tekivad illegaalsed pangad ja nn. must valuutakurss. Sellise piirava seadusega ei lahenda vaba riik oma valuutaprobleeme. Ma arvan, et see seadus oleks hea ja selle mehhanismi võiks käivitada, kui meil oleks juba kuus aastat majandus enam-vähem normaalne ja kaubanduslikud sidemed Ida ja Läänega. Praegu aga seda mehhanismi käivitada tähendaks petta nii iseennast kui ka kõiki teisi. Arvan, et reaalne pole ka kohustus kanda välismaal teenitud valuuta üle Eesti Panka. Seda ei hakata tegema. Seda hakatakse tegema ainult siis, kui sellega kaasnevad teatud soodustused. Seaduses pole selle kohta midagi öeldud. Arvan, et selle seadusega anname stardivõimaluse uuele mustale turule, mis kujuneb veelgi jultunumaks, häbematumaks ja ahnemaks kui varem, sest riiklik kontrollisüsteem meil puudub. Tänan!

A. Tähiste

Austatud eesistuja, lugupeetud saalisolijad! Üritaksin kõita teie tähelepanu mõningate arutlustega seaduseelnõu kohta. Kuid elu on elu ja tänane päev on tänane päev. Teeksin mõningad parandusettepanekud. Ja sõandaksin neid ka kommenteerida.

Esimene parandusettepanek. Jätta eelnõust välja § 6 lõige 1, mis räägib sellest, et Eesti Pank ostab ära välisvaluuta vastavalt kehtestatud kursile. Inimesed, kes võrdlemisi tihedalt Soomes käivad, näevad, et laeval tolgendab alati eestlasi, kellest võib-olla tubli neljandik või viiendik sõidavad Soome selleks, et ajada oma rahaasju. Me elasime veel hiljuti finantsvanglas, kus välisvaluuta omamine oli kuritegu. Kui piirid vabanesid, siis avasid inimesed üsna massiliselt pangaarveid Soome pankades. Praegu on see raha, mille suurust ma ei oska hinnata, igal juhul Soome Panga ja põhimõtteliselt ka Soome riigi rahvuslik ressurss. Eesti Vabariigi kodanikud teenivad Soome riigile rahvuslikku ressursi. Minu meelest võiksid nad oma raha hoida Eesti pankades välisvaluutana. Kas nad soovivad seda müüa või ei soovi, see on nende isiklik asi.

See on panganduse aabitsatõde, et kogu raha, mida hoitakse pangas, on selle panga ressurss. See tähendab, et iga Eesti Vabariigi pank saab selle summa ulatuses oma kliente alati krediteerida.

Järgmine parandusettepanek. Jätta eelnõust välja § 7, mis sätestab, et juriidiliste isikute pangakontodele laekuv välisvaluuta ostetakse ära vastavalt panga poolt operatsiooni sooritamise päeval kehtivale Eesti Panga ametlikule kursile. Järgmine paragrahv sätestab õiguse, et see müüakse igal juhul tagasi. Niisiis on see raha vahepeal nagu Eesti riigi omand. Ma kardan, et see tingib olukorra, et juriidiliste isikute välisvaluuta ei tule siia. Seda hoitakse usaldusfirmades. Tähendab, kui ei taheta rikkuda Eesti Vabariigi seadust, siis sõlmitakse selleks usalduskokkulepe usaldusfirmaga. Raha on juriidiliselt teise firma oma.

Ei tasu jätta ilma tähelepanuta ka sellist asjaolu, et väljumata Eesti Vabariigist, väljumata Tallinna piiridest on võimalik teha täiesti seaduslik maksuvaba firma Gibraltaril, Mani saarel või kusagil mujal 3000 dollari eest. Sel juhul kaob see raha jällegi kui Eesti Vabariigi rahvuslik ressurss. Oletame nii, et mina või minu hea sõber Ants Paju majandab oma firmat hästi ja paigutab siia oma dollareid, mis ostetakse ära Eesti Panga poolt. Aga samal ajal teised kolleegid, näiteks Illar Hallaste või Ahti Kõo majandavad oma firmat kehvasti ja seetõttu Eesti Vabariigi üldine finantsseisukord halveneb. Tähendab, ka krooni kurss langeb. Kui tubli mees Ants Paju tahab hiljem oma teenitud raha tagasi osta, aga teised mehed on halvasti majandanud, siis Ants Paju kaotab kõvasti.

Ma teen konkreetse ettepaneku: kui firma teenib dollareid, siis võiks meil olla liberaalne pangapoliitika. On täiesti õige, et Eesti Vabariigis kehtib maksevahendina ainult kroon, s.t. kui ta tahab kasutada dollareid arvlemiseks Eesti Vabariigis, siis on ta sunnitud seda pidevalt müüma vastavalt Eesti Panga kursile sellele samale pangale. Aga kui ta tahab importtehinguid teha, siis võiks ta omada dollareid, sest ta maksab oma teenitud rahadelt ja tuludelt makse: tulu-, käibe-, üksikisiku tulumaksu, ravikindlustusmaksu ja sotsiaalmaksu. Nüüd lisandub sellele veel üks maks, sest kursivahe on ju sisuliselt maks.

Kolmas ettepanek seondub eelmise ettepanekuga ja see käsitleb § 9 1. lõiget. Soovitan jätta välja sõnad: "... ning volitatud pangale vastavalt operatsiooni ajal kehtivale Eesti Panga ametlikule kursile."

Õigusteadvus ja õiguskuulekus on meil mannetult madal. Laevaliin "Tallink" sõidutab edasi Eesti Vabariigi kodanikke Soome, kes seal oma rahaasju ajavad, suurendades niimoodi Soome või Rootsi rahvuslikku rikkust. Üks küsitavus on selles eelnõus veel. Tegemist on § 9 2. lõikega, et valuuta kojutoomise kohustusest võib vabastada majandusliku otstarbekuse puhul. Küsimus on selles, kellele see on majanduslikult otstarbekas, kas valuutaomanikule,

Eesti Vabariigile või Eesti Pangale? Kes peab kellele selgeks tegema, et see on majanduslikult otstarbekas? Täna tähelepanu eest!

Ü. Uluots

Lugupeetud kolleegid! Mul ei olnud täna üldse plaanis sõna võtta, sest rahareformist on minul tekkinud allergia. Kui ma kuulen Eesti kroonist, hakkab mul selg kohe sügelema. Aga kuulates praegu Hiiu Kuningriigi suurima bisnismeni härra Tähiste juttu, sai mulle selgeks, et meie ühiskonnas kohtab siiski veel mõtteid, et minu firma seisab kõrgemal Eesti Vabariigist, minu firma bilanss on palju tähtsam, kui Eesti krooni jõud ja võim. Me peame siiski tõele näkku vaatama, kui tahame tõesti, et Eesti kroonist saaks kindel maksevahend. Meil tuleb järgida kõiki maailmas aktsepteeritud nõudeid, mis kehtivad rahvusliku valuuta suhtes. Kui härra Tähiste ei austa Eesti krooni ja leiab seda, et dollar või mark on palju parem ja tugevam valuuta, siis mina soovitan: meil on ju vabalt võimalik Soome emigreeruda, Rootsi või Ameerikasse elama ja siis armastada dollarit, marka või krooni, mis kehtib Rootsi Kuningriigis. Me peame looma valuuta reservfondi, see on paratamatu. Ei ole lihtsalt muud teed, kui see, millest härra Kallas on täna siin rääkinud. Ainuke maksevahend on kroon ja kui kellelgi on valuutat, siis on ta kohustatud selle müüma meie pankades krooni vastu. Kui keegi ei taha seda teha ja varjab oma valuutavarusid, siis on ta seaduserikkuja ja seaduserikkujaid nimetan mina sulideks. Meie oma krooni sulide najal üles ehitada ei saa, siis on mõttetu rahareformi üldse läbi viia. Ma täna!

Juhataja

Aitäh! Hr. Tähiste, te olete juba kaks korda kasutanud oma kõneõigust, rohkem teile enam selles küsimuses sõna anda ei saa. Nii, hr. Sovetnikov ... Kas keegi näeb hr. Sovetnikovi? Mina küll ei näe. Tuleb. Palun, hr. Sovetnikov! Hr. Sovetnikov, kas te soovite sõna? Ei soovi. Kas on võimalik läbirääkimised lõpetada? Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Teisi ettepanekuid ei ole. Esimene lugemine on lõppenud.

Eesti Vabariigi jäätmeseaduse eelnõu ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi jäätmeseaduse kehtestamise kohta" eelnõu teine lugemine

Juhataja

Lugupeetud Ülemnõukogu! Lülitame ennast nüüd ümber rahaprobleemidelt eelnõule, mis meil on juba pikka aega olnud vastuvõtmisel. Ma palun saadikutel tulla saali, sest meil on ees teine lugemine ja hääletamised. Võib-olla jõuame ka seaduste vastuvõtmiseni.

Meie päevakorra kohaselt läheme edasi jäätmeseaduse eelnõu teise lugemisega. Ma palun pr. Kraavi ettekandele.

Palun kõiki saadikuid saali, meil seisab varsti ees hääletamine!

E. Kraav

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud Ülemnõukogu liikmed! Teile on laiali jagatud jäätmeseaduse eelnõu tekst, mis on esitatud teisele lugemisele. Muutused on nii eesti- kui ka venekeelses tekstis alla kriipsutatud.

Lubage tänada kõiki, kes täiendasid seaduseelnõu esimesel lugemisel ja tegid ettepanekuid selle paremaks muutmiseks. Eriti tahaksin tänada hr. Novohatskit, kes väga põhjalikult töötas läbi seaduseelnõu ja tegi asjalikke märkusi. Kõik märkused on arvesse võetud, kusjuures pean märkima, et Ülemnõukogu keskkonnakomisjoni ja eelnõu koostaja vahel lahkkelisid ei ole. Nüüd konkreetselt muudatustest, mis meie koostöö tulemusena on tekstis tehtud.

§ 1. Me soovime täiendada seda sõnadega "ja ohtlikkude". Nii et see kõlab järgmiselt: "§ 1. Jäätmeseaduse eesmärgiks on tingimuste loomine, mis aitaksid säilitada dünaamilist tasakaalu looduses ja puhast ning elukõlblikku keskkonda, oleksid suunatud jäätmete tekke ja ohtlikkuse vähendamisele ning korduvkasutamisele."

Järgmine märkus on § 3 lõige 2 kohta. Selles on soovitatud esitada säte lühemalt selle sisu muutmata.

Juhataja

Vabandust, pr. Kraav! Ei ole tarvis ette lugeda, tekst on kõikidel saadikutel käes, ainult öelge, millise paragrahviga on tegemist.

E. Kraav

§ 2. Selle sisu on muudetud lühemaks ja konkreetsemaks ja ma ei pea seda praegu ette lugema. Aitäh!

Järgmine parandus käsitleb § 5 lõiget 1. Siin tuleb asendada sõnad "sotsiaalsele keskkonnale" sõnadega "inimese tervisele" ning jätta tekstist välja sõna "looduslikule".

§ 8 lõige 1. Seal tuleb asendada sõna "korraldav" sõnaga "suunab". Lõpust jätta ära sõnad "ja suunab jäätmeäitlust vabariigis".

§ 9 lõige 1. On ette pandud jätta välja sõnad "kinnitab jäätmeprogrammi".

§ 10 lõige 2. Seal tuleb asendada sõnad "oma tegevusega seotud jäätmete tekkimise" sõnadega "oma toodetud jäätmete koguste".

§ 13 lõige 1. Seda tuleb täiendada sõnadega "tehnoloogilises protsessis kui ka käitlemisel ei tohi kaasa tuua nende" ja edasi on täiendus "keskkonnaohtlikkuse suurenemist".

§ 13 lõige 2. Lisada: "kui see ei ole ette nähtud jäätmete töötlemise tehnoloogiaga."

§ 13 lõige 5. Lisada: "kui see ei ole ette nähtud jäätmete töötlemise tehnoloogiaga."

§ 13 lõige 5. Selle sätte sisu jääb muutmata, sõnastus on tehtud konkreetsemaks. Säte kõlab järgmiselt: "... ohtlikud jäätmed märgistab nende omanik vastavalt Eesti Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud korrale."

§ 13 lõige 6. Jätta välja sõna "täielik".

§ 13 lõige 11. Jätta välja sõna "täielik" ja asendada sõna "tagatakse" sõnadega "peab olema tagatud."

§ 15. Asendada sätte pealkirjas sõna "eriluba" sõnaga "litsents". § 15 lõige 1. Seda tuleks täiendada sõnaga "kogu". § 15 lõige 3. Asendada sõna "eriluba" sõnaga "litsents". § 15 lõige 4. Seal tuleks asendada sõna "eriluba" sõnaga "litsentsi".

Vastavalt parandusettepanekule on §-s 15 välja jäetud 5. ja 6. lõige.

§ 16 lõige 4. Täiendada lõiget sõnadega "nende ohtlikkuse inimese tervisele". Sätte lõppu lisada sõnad "ja keskkonnakaitsealastest nõuetest".

§ 16 lõige 5. Seal tuleks asendada sõna "looduskeskkonna" sõnaga "keskkonna" ning sõnad "lubatud piirnormidele" sõnadega "kehtestatud eeskirjadele ja normidele".

6. lõikes on asendatud sõna "looduskeskkonna" sõnaga "keskkonna" ja täiendatud sõnadega "keskkonna seis".

§ 16 lõige 7. Sisu muutmata on sõnastust konkretiseeritud. Ja see oleks järgmine: "...jäätmeäitluskohad peavad olema looduses tähistatud, omama kontrollitavat sissepääsu, nende tehnoloogilised sõlmed peavad olema keskkonnaohutud ja pääs nende juurde tõkestatud."

§ 18 lõige 2. Asendada sõna "eriluba" sõnaga "litsentsi".

§ 20 lõige 1. Täiendada sõnaga "nende". Lõige kõlab järgmiselt: "Jäätmetest põhjustatud keskkonna reostus ja kahjustused likvideeritakse nende tekitaja kulul."

Rohkem Ülemnõukogu liikmetelt parandusettepanekuid laekunud ei ole. Ja nagu ma märkisin, on need parandusettepanekud sisse viidud täielikus kooskõlas Ülemnõukogu keskkonnakomisjoniga.

Eelmisel lugemisel jäi minu poolt ammendava vastuseta hr. Liimi küsimus. Ta tundis huvi Eestis kasutatava vanapaberi kohta.

Eestis tekib aastas umbes 35 000 – 36 000 tonni vanapaberit. Möödunud aastal suudeti koguda ja kokku osta 21 000 tonni. Nende koguste vähenemine on tingitud sellest, et paberit kasutatakse üha vähem, teiseks kasutavad ja vahetavad seda ettevõtted, kus need jäätmed tekivad, ennekõike trükikojad.

Nüüd kogub vanapaberit riiklik aktsiaselts "Sekto". Eestis on kasutatud seda järgmiselt: 5000 tonni vanapaberit on kasutanud Räpina paberivabrik. 4000 tonni on "Sekto" ise kasutanud isolatsioonimaterjali valmistamiseks. Seda võiks ka rohkem teha, aga makulatuuri rohkem ei koguta.

Möödunud aastal eksporditi 12 tuhat tonni vanapaberit. Põhiliset läks see Leedusse, Valgevenesse, Venemaale, kust me oleme vastu saanud pakkematerjali, paberit ja kartongi. Venemaale eksportimine ja sealt kauba vastusaamine on meile tunduvalt kasulikum kui eksportimine Soome või teistesse maadesse.

Ja rohkem ma ei oskagi selle kohta öelda. Müügihind sõltub sellest, kui kallilt me sealt kaupa vastu ostame. Näiteks tuleb Venemaalt meile kroomersatskartong või pakendikartong. See vahetus on praegu üpris kasulik. Küsimus on selles, et vanapaberit ei jätku.

Nüüd esitaksin parandusettepaneku Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse "Eesti Vabariigi jäätmeseaduse kehtestamise kohta" projektile. See oleks järgmine: "Täiendada otsuseprojekti uue punktiga 3 alljärgnevas sõnastuses: "Kinnitada Eesti Vabariigi ühinemine 1989. aastal moodustatud Baseli konventsiooniga ohtlike jäätmete liikumisest üle riigipiiride ja nende paigutamisest." See on eelnõu koostaja, keskkonnaministeeriumi ja Ülemnõukogu keskkonnakomisjoni ühine ettepanek. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Tundub, et küsimusi ei ole. Tänan, pr. Kraav! Palun kaasettekandeks keskkonnakomisjoni esimehe hr. Tarandi.

A. Tarand

Lugupeetud juhataja, lugupeetud jäätmetootjad! Kõik parandusettepanekud selle eelnõu kohta, mis teie hulgas ei ärata loodetavasti mingit vastuseisu, on ette loetud ja ma võin oma optimismi pisut põhjendada. Ma arvan, et see vastuseisu ei tekita. Kui selles seaduses oleks niisugune punkt, et iga saadik peab ise oma prahi ära viima, siis see ilmselt tekitaks. Aga see on n.-õ. rohelise kasvatuses teema.

Mis puutub Baseli konventsiooni, siis võivad tekkida küsimused, mis meil igasuguste rahvusvaheliste konventsioonidega ühinemisel alati tekivad. Ma püüan seda konventsiooni teile iseloomustada. Me oleme ju olukorras, kus meil ei ole neid isegi võimalik eesti keelde tõlkida. Antud juhul on minu käes Baseli konventsiooni venekeelne eksemplar. Et jäätmeseaduse eelnõu on seisnud järjekorras mitu kuud, siis püüan selgitada, milles on asja mõte.

Tähendab, selle rahvusvahelise leppe objekt on ohtlikud jäätmed. Need ohtlikud jäätmed on ka selle konventsiooni lisas loetletud ja see klassifikatsioon on Eesti jäätmeseaduses täpselt üle võetud. Siia ei kuulu radioaktiivsed jäätmed ja jäätmed laevadelt. Kuidas laevad peavad merel käituma? Seda ei puuduta Baseli konventsioon, see puudutab ainult ohtlike jäätmete transporti üle piiride.

See konventsioon võeti vastu alles 1989. aasta märtsis, praegu on selle ratifitseerinud tosin riiki. Miks nii vähe? Küsimus on selles, et arenenud tööstusriigid on sõnades niisuguste lepingute koostamisel alati esirinnas, nad tahavad näidata, et nad teevad lepinguid. Aga just nemad on ohtlike jäätmete eksportijad kolmandasse maailma, viimasel ajal ka Ida-Euroopa maadesse. Eestist vaadatuna seisneb meie põhiline oht selles, et meile võidakse neid tuua. Ajakirjanduses on juba pakkumisi olnud.

Nüüd on vastu võetud rida rahvusvahelisi leppeid, mis keelavad mürkide transpordi teistesse riikidesse, aga kavalad töösturid on vahendusfirmade kaudu leidnud väljapääsu olukorrast. Ohtlikud jäätmed nimetatakse ümber tooraineks ja sellisel viisil on õnnestunud neid sisse tuua. Leningradile pakkus Saksamaa teede täitematerjali, mida nad ise ei tahtnud ladustada. Ka Holland tahtis paar kuud tagasi midagi Eestisse tuua, aga nüüd see konventsioon kehtestab, et igal juhul, kui see kompanii on selle riigi territooriumil registreeritud, kannab riik vastutust. Täheandab, enam ei ole kahe äriettevõtte omavaheline sobing selle konventsiooni järgi võimalik. Selle konventsiooni puhul saame ennast kaitsta. Meie lähemad naabrid Skandinaaviast ei tee seda samuti. Aga oht tuleb tihedasti asustatud Kesk-Euroopast. Meie radioaktiivsed jäätmed on ladustatud Sillamäel ühte prügimäkke. Need selle konventsiooni alla ei kuulu. Muidugi sooviksime need välja vedada sinna, kust need pärit on.

Leping koosneb 29 artiklist, ma ei hakka neid kõiki refereerima. Leping jõustub pärast ratifitseerimiskirja saatmist deposiitorile 90 päeva jooksul. Probleeme koordineerib, kooskõlastab ja kontrollib kõikide osavõtjate maade konverents, mis vähemalt üks kord aastas koos käib. Igal liikmesriigil on üks hääl. Üldiselt püütakse kõik tülid, mis osapoolte vahel tekivad, lahendada sellel konverentsil. Kui tüli ei lahendu, saadetakse see rahvusvahelisse kohtusse. Selleks on omaette arbitraaž.

Ja lõpuks võib märkida veel seda, et me oleme nimelt ÜRO keskkonnakonverentsi lävel, mis toimub Rio de Janeiros käesoleva aasta juunis. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Härra Arrol on küsimus. Palun!

L. Arro

Lugupeetud juhataja, lugupeetud ettekandja! Kui palju maksab ühinemine konventsiooniga? Kas on liikmemaksu või ei ole?

A. Tarand

Liikmemaksu kui niisugust ei ole. Maks on vabatahtlik. Kui soovid konsultatsiooni, abi ja uut tehnoloogiat, siis peab niikuinii maksma ükskõik mis firmale. Teiseks, üritatakse luua avariide vältimise fond. Sinna võib ka maksta, aga ka see maks on rangelt vabatahtlik.

Juhataja

Aitäh, hr. Tarand! Rohkem küsimusi ei ole. Kas on sõnavõtusoove? Tundub, et seadus on laagerdunud ja on kõigile selgeks saanud. Läbirääkimisi ei avata.

Kas on ettekandjatel enne hääletamist öelda veel midagi lõppsõnaks? Pr. Kraav, kas on midagi lisada lõppsõnaks? Ei ole. Hr. Tarand! Kas on ettepanekuid, mis on jäänud arvestamata, mida on vajalik eraldi hääletada? Ei ole. Kas saadikutel on proteste? Ei ole.

Palun kõiki saadikuid, kes liiguvad Toompea lossis komisjonides ja kuluaarides, koguneda hääletamise ajaks. Hr. Tähiste! Kas te saate aidata, et kõik leiaksid tee oma hääletuspuldi juurde. Kohaloleku kontroll. Kohal on 61 saadikut, puudub 37.

Lugupeetud Ülemnõukogu! Kes on selle poolt, et vastu võtta Eesti Vabariigi jäätmeseadus? Palun, ärge lahkuge! Sellele järgneb ka rakendusotsus. Seaduse poolt on 57 saadikut, keegi ei ole vastu ega jäänud erapooletuks. Seadus on vastu võetud.

Nagu öeldud, on seadusele lisatud rakendusotsus. Me kuulsime, et meile jagatud tekstile on lisatud veel kolmas punkt ühinemise kohta Baseli konventsiooniga. Ma palun, kes on selle poolt, et võtta vastu jäätmeseaduse rakendusotsus koos kolmanda punkti lisamisega. Poolt on 55 saadikut, keegi ei ole vastu ega erapooletu. Otsus on vastu võetud.

Soodustingimustel vanaduspensionide seaduse eelnõu teine lugemine

Juhataja

Nüüd läheme päevakorras edasi probleemide juurde, mis puudutavad pensione. Kõigepealt eelnõud soodustingimustel vanaduspensionide ja rakendusotsuse kohta. Alustame eelnõu teist lugemist. Ma palun ettekandele sotsiaalministri hr. Karu.

L. Karu

Lugupeetud eesistuja, lugupeetud rahvasaadikud! Nimetatud eelnõu on olnud esimesel lugemisel. Vahepeal on rahvasaadikutel olnud aega parandusi teha. Me oleme need koos sotsiaalkomisjoniga põhjalikult läbi arutanud. Pean ütlema, et parandused ja täiendused on põhiliselt redaktsioonilist laadi, mida ma ei pea vajalikuks siin kommenteerida.

Juurde on tulnud üks sisulist laadi põhjendus, mille on esitanud rahvasaadik Tõnis Mets. See puudutab § 1. Ta teeb ettepaneku tuua sisse sinna neljas punkt, mis puudutab õigusvastaselt repressseeritud ja kinnipidamiskohtades viibinud isikuid. Ta soovib nendele pensioni määramist soodustingimustel, kui neil on vanaduspensioniks nõutav tööstaaž. Rohkem sisulisi ettepanekuid eelnõu kohta ei olnud. Mis puudutab rakendusotsust, siis on toodud sisse märged, et nimetatud pension on ajutine. On ette nähtud, et 1994. aasta 1. jaanuariks peame välja töötama uue seaduse. Rohkem minu poolt ettepanekuid ei ole.

Juhataja

Aitäh! Küsimusi ei ole. Palun kaasettekandele sotsiaalkomisjoni poolt pr. Kolossova.

M. Kolossova

Lugupeetud proua spiiker, austatud kolleegid! Sotsiaalkomisjon on nimetatud eelnõudega ja ettekandja seisukohtadega nõus. Ma ei oska öelda, kas peab parandusettepanekud, mis puudutavad § 1, läbi vaatama? See puudutas Tšernobõli ohvreid. Komisjon toetas seda. Ma

arvan, et seda ei ole mõtet hääletusele panna. Mida eesistuja ja saadikud arvavad? Komisjon ja eelnõu autorid nõustuvad härra Metsa ettepanekuga. See vist ei vaja samuti hääletamist?

Härra Priksil on väikene muudatusettepanek § 3 kohta. See kõlaks järgmiselt: maksta soodustingimustel vanaduspensioni sellele pensionile õigust andvatel tootmisaladel, töödel, kutsealadel ja ametikohtadel töötamise jätkamisel. See ei lange kokku meie sooduspensioni üldkontseptsiooniga. Komisjon ja autorid seda ettepanekut ei toetanud.

Praegu laekus Priidu Priksilt umbes samasugune ettepanek. Kuna see tuli vahetult enne minu tulekut kõnetooli, ei oska me seda ettepanekut arvestada. Minu poolt on kõik.

Juhataja

Aitäh! Priidu Priks soovib küsida.

P. Priks

Lugupeetud spiiker, lugupeetud ettekandja! Ma muidugi vabandan, et see parandus tuli hilinenult. Seaduseelnõust võtan ma parandusettepaneku tagasi. See ei olnudki sinna mõeldud. Parandusettepanek oli mõeldud rakendusotsusesse. Kõik põhjendused olid mul seal kirjas. Muidu peab üks kaevandus (näiteks Viru kaevandus) seisma jääma.

M. Kolossova

Väga raske on nõustuda sellise ettepanekuga, sest komisjon ega ka autorid ei ole seda arutanud. Praegu seda suures saalis otsustada ei pea ma õigeks. Ma ütlen veel kord, et see ei lähe kokku meie seaduse kontseptsiooniga. Samuti rakendusotsusega.

Juhataja

Aitäh! Kuna läbirääkimised on pidamata, on saadikutel võimalik teise lugemise ajal oma seisukohta tutvustada ja parandusi esitada.

M. Kolossova

Võib-olla eelnõu autorid nõustuvad parandusettepanekuga. Mina üksinda ei ole pädev seda otsustama. Me peame nõu pidama.

Juhataja

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised Palun, härra Priks!

P. Priks

Lugupeetud spiiker, kallid kolleegid! Otsuseprojektis on põhimõtteliselt kõik õige. Otsuseprojekti § 6 soovitasin sõnastada paremini. Paranduse võiks sõnastada järgmiselt: "Lubada põlevkivitootmise ettevõtetes ja elektrijaamades soodustingimustel vanaduspensionini maksta sellele pensionile õigust andvatel töödel, kutsealadel ja ametikohtadel töötamise jätkamisel ja mitte kohaldada soodustingimustel vanaduspensionini seaduse § 3 piiranguid kuni 1. juulini 1994."

Ja põhjendused oleksid järgmised. Erinevalt teistest tööstusharudest suureneb energiatootmise kompleksis tööjõu puudus vaatamata sellele, et kaevandustes püütakse hoida töötasu 1,5 ja elektrijaamades 1,25 korda kõrgem vabariigi keskmisest. Mujal saab kergemalt ja ohutumalt raha kätte.

Teiseks. Kui praegu lõpetaks töö oma erialal üle 20% töötajaid – aga nii palju neid töötavaid pensionäre selles kompleksis täna ongi –, siis väheneb näiteks põlevkivi toodang 3,5 kuni 4 miljonit tonni. See tähendab, et Viru kaevandus ja viis rikastusvabrikut tuleb seisma panna.

Kolmandaks. Tuleb hakata meelitama uusi töötajaid kaevandustesse, eriti noori. Seal tuleks töötasu tõsta vabariigi keskmisega võrreldes 2–2,5 korda. Aga kuhu siis elektrienergia omahind läheb?

Neljandaks. Vabariigi energiakompleksile tuleb anda võimalus end ette valmistada häireteta tööks uutes tingimustes. Olen selle poolt, et välja töötada ja esitada 1994. aasta 1. jaanuariks Eesti Vabariigi Riigikogule kinnitamiseks sooduspensionide saamise uued alused, nende määramise kord ja tingimused arvestusega, et kahjulike ja raskete tingimustega töödel töötamine kompenseeritakse tööandja poolt omavahendite arvel. Kui minu parandus sisse läheb, siis vastavalt p. 6 muutuks täielikult p. 7. Mul on kaks väikest redaktsioonilist parandust, mida ma siin ette ei kannan. Tänan!

Juhataja

Tundub, et rohkem sõnavõtusoove ei ole. Eelnõu autoritel ja komisjonil on võimalik lõppsõna öelda ja vastata ettepanekule.

M. Kolossova

Austatud eesistuja ja kolleegid! Komisjon pidas koos autoritega praegu kiiresti nõu ja me ei soostu selle ettepanekuga. See tuleks panna hääletusele.

E. Kraav

Eelnõu autorid selle ettepanekuga ei nõustu.

Juhataja

Nii. Hr. Priks soovib ettepaneku hääletamist? Tema ettepanek kuulub otsuse, mitte seaduseelnõu juurde. Nii et seaduse puhul hääletamata ettepanekuid ei ole. Ümberhääletamise ettepanekuid ei ole. Palun saadikud saali, asume seadust vastu võtma. Palun, vaadake, kas kuluaarides liigub veel saadikuid. Palun kõiki saadikuid saali, asume hääletama. Kohaloleku kontroll. Kohal on 61 saadikut. Puudub 37. Lepime kokku nii, et kõigepealt tegeleme seaduseelnõuga, siis asume hr. Priksi parandust läbi hääletama. Pärast seda otsuseprojekti juurde. Panen hääletusele Eesti Vabariigi seaduseelnõu "Soodustingimustel vanaduspensionidest." Kes on selle poolt? Poolt on 52 saadikut, keegi ei ole vastu, 1 saadik jäi erapooletuks. Seadus on vastu võetud.

Nüüd läheme otsuseprojekti juurde. Hr. Priks teeb ettepaneku otsust täiendada ühe punktiga. Kas selle punkti sisu on kõikidele arusaadav? Kes on hr. Priksi paranduse poolt? Selle poolt on 10 saadikut, vastu on 24, 10 jäid erapooletuks. Hr. Priksi ettepanek ei leidnud toetust.

Asume nüüd otsuseprojekti kui terviku vastuvõtmisele. Kes on selle poolt, et vastu võtta otsus "Eesti Vabariigi soodustingimustel vanaduspensionide seaduse rakendamise kohta"? Poolt on 50 saadikut, 1 on vastu, 2 jäid erapooletuks. Otsus on vastu võetud.

Eesti Vabariigi väljateenitud aastate pensionide seaduse eelnõu teine lugemine

Juhataja

Meil on jäänud põgusalt aega, et alustada Eesti Vabariigi seaduse "Väljateenitud aastate pensionidest" eelnõu ja selle rakendusotsuse teist lugemist. Ma palun uuesti hr. Karu ettekandele.

L. Karu

Lugupeetav eesistuja, lugupeetavad rahvasaadikud! Väljateenitud aastate pensioni kohta on samuti rahvasaadikutel õigus olnud ettepanekuid esitada. Seda tööd oleme teinud koos sotsiaalkomisjoniga. Enamik parandusi on redaktsioonilist laadi, mida ma ei puudutaks.

Siin on samuti parandus, mis puutub rakendusotsust. On tehtud ettepanek, et see seadus kehtiks kaks aastat ja 1994. aasta 1. jaanuariks tuleks teha uus seadus. Täna vastu võetud

seaduses on raskete ja eriti raskete töötingimuste nimekirja tunduvalt vähendatud. On laekunud ettepanek, et need ettevõtted, kus on raskete ja eriti raskete töötingimustega töökohti, peaksid pensionikulutused ise kandma või kompenseerima rasked töötingimused kas pikema puhkuse või teiste soodustustega. Rohkem parandusi laekunud ei ole.

Nagu eelmisel korralgi, tuli praegu lennundustöötajate nimel ettepanek, et lennundustöötajad võiksid pärast väljatöötatud aega saada 100% pensioni, mitte 50% nagu praegu. Eelnõu autorid selle ettepanekuga ei nõustunud. Aitäh!

Juhataja

Aitäh! Tundub, et küsimusi ei ole. Kaasettekande sotsiaalkomisjoni nimel teeb pr. Kolossova.

M. Kolossova

Pr. eesistuja, austatud kolleegid! Komisjon toetab autorite ettepanekut ja samuti ühinen eelkõnelejaga.

Seaduses on meil väga väikesed redaktsioonilised parandused, millega nii autorid kui ka komisjon nõustub. Juhiksin teie tähelepanu pr. Viirelaidi parandusettepanekule välja jätta eelnõust niisugused terminid nagu piik-vasara töölisel, sest selliseid kutsealasid meil enam ei ole. Samuti soovitab välja jätta § 14 2. lõige. Ma tänan!

Juhataja

Aitäh! Küsimusi ei ole. Kas on arvestamata ettepanekuid? Ei ole. Kas on vajadust läbirääkimisteks? Kas keegi soovib veel sõna? Ei soovi. Asi on selge, läbirääkimisi pidada enam ei soovita. Võime asuda lõppsõnade juurde. Kas eelnõu autorid ja komisjonide esindajad soovivad lõppsõna? Ei soovi.

Palun kõik saadikud saali. Hr. Liim! Olge nii kena ja vaadake, kas sööklas on veel saadikuid, sest meil on praegu raskusi kvoorumiga.

Kohaloleku kontroll. Kohal on 60 saadikut, puudub 38. Kes on selle poolt, et võtta vastu Eesti Vabariigi seadus väljateenitud aastate pensionidest. Poolt on 56 saadikut. Keegi ei ole vastu, erapooletuid ei ole. Seadus on vastu võetud.

Seadusega kaasneb ka rakendusotsus. Panen selle otsuse hääletusele. Kes on selle poolt, et nimetatud otsus vastu võtta? Selle poolt on 53 saadikut, keegi ei ole vastu ega erapooletu. Otsus on vastu võetud.

Kas Jüri Kork on valmis avaldama arvamust? On. Meil on veel veidikene aega ja ma paluksin, et me kuulaksime ära haldusreformi komisjoni arvamuse Ülemnõukogu liikme Valeri Koisi

esitatud Eesti Vabariigi seaduseelnõu "Eesti Vabariigi riigilipust ja riigivapist" ja Eesti Vabariigi maakondade, linnade ja valdade lipu ja vapi kohta. Palun, hr. Kork.

J. Kork

Austatud juhataja, lugupeetud kolleegid! See küsimus on olnud mitme istungjärgu päevakorras, kuid ajakava tõttu ei jõutud seda arutada. Olukord on praeguseks muutunud. Sellel nädalal esitas valitsus analoogilise seaduseelnõu. Haldusreformi komisjon, arutanud nimetatud eelnõu, leidis, et seda täielikult aluseks võtta ei saa. Kuna hr. Kois andis nõusoleku selle eelnõu päevakorrast mahavõtmiseks ja meil on reaalne võimalus hakata arutama eelnõu, mille esitas valitsus, siis teeb halduskomisjon ettepaneku võtta see päevakorrast maha. Tänan!

Juhataja

Kas hr. Kois kui eelnõu autor on valmis eelnõu tagasi võtma?

Palun hr. Koisile sõna.

Hr. Kois! Kas teie pult ei tööta? Palun, tulge kõnepulti.

V. Kois

Aitäh! Mina tahan öelda ainult seda, et valitsuse projekt on ikka parem kui see projekt, mille mina esitasin. Mina ei valmistanud seda projekti, see oli üks initsiatiivne inimene, kes seda tegi. Ja kuna valitsuse projektis on arvestatud ka tema mõtteid, siis ma võtan oma projekti tagasi.

Juhataja

Aitäh! Eelnõu on tagasi võetud. Meil ei ole enam jäänud reglemendipärast aega ühegi päevakorraküsimuse käsitlemiseks. Sellega lõpetan tänase istungi.